

X

A

MAGYAR KIRÁLYI

ÁLLAMI POLGÁRI ISKOLAI
TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZET

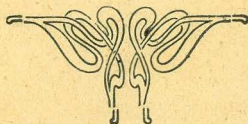
(PAEDAGOGIUM)

ALMANACHJA

AZ

1913—1914. TANÉVRŐL

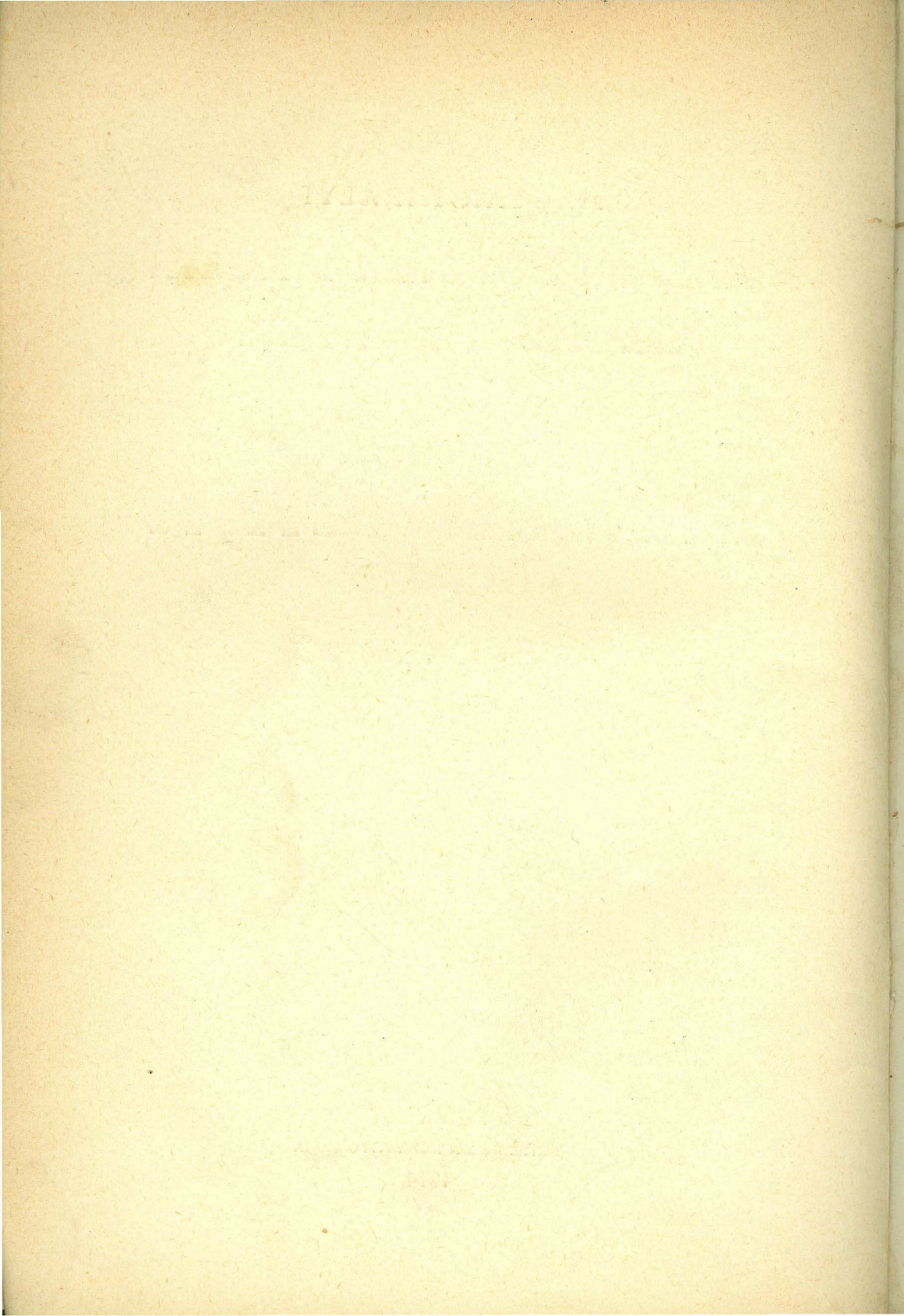
[Handwritten signature]

BUDAPEST

FRITZ ÁRMIN KÖNYVNYOMDÁJA

1914.

A

MAGYAR KIRÁLYI

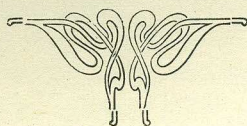
ÁLLAMI POLGÁRI ISKOLAI
TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZET

(PAEDAGOGIUM)

ALMANACHJA

AZ

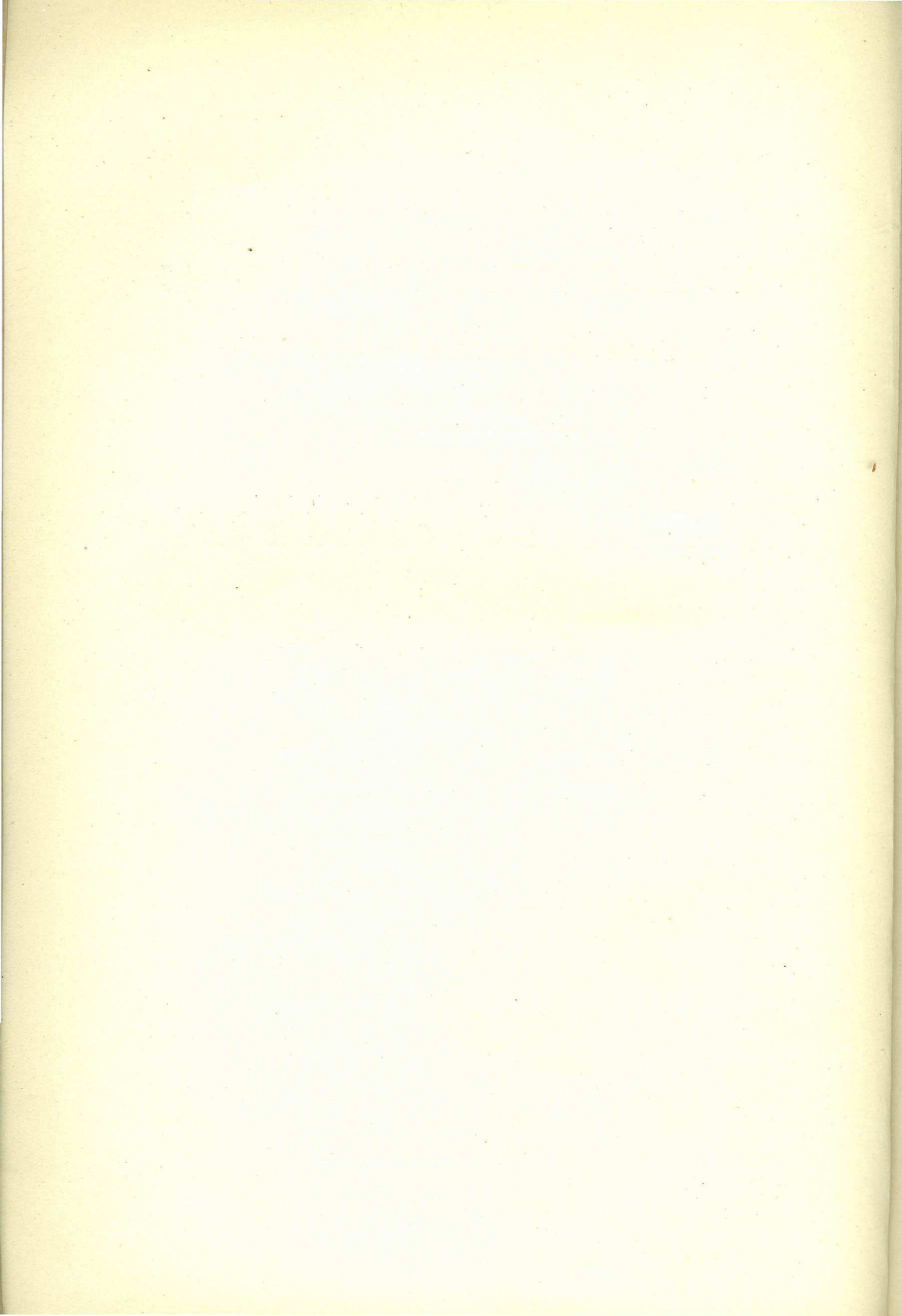
1913—1914. TANÉVRŐL

BUDAPEST

FRITZ ÁRMIN KÖNYVNYOMDÁJA

1914.

Emlékezés br. Eötvös Józsefre.

Ünnepi beszéd.

Tartotta: Lovcsányi Gyula tanár 1913. december hó 18-án.

Egy férfiú emlékének hódolni jöttünk össze; egy férfiúnak, kit lángoló hazafisága és puritán jelleme hazai nagyjaink, írói tevékenysége, európai műveltsége az európai nagyoknak is az első sorába emel; akit a mai Magyarország létrejöttében Deák Ferenc mellett a legfőbb érdem illet meg. Ez br. Eötvös József.

Szeptember 3-án mult száz éve, hogy született oly főuri családból, melyet hagyományai az udvarhoz fűztek. Ez a társadalmi milió azonban nem volt hatással egyéni karakterére s elhatározásaira, melyekkel egynémely családi feszélyező emlékért a nemzeti geniust kiengesztelte. Ezt a geniust az Eötvös születését megelőző tizedben elementáris erővel érvényesülő sociális evolúció már felébresztette hosszú álmából, tettekre, érvényesülésre ösztönözte még a legsejtesebb rétegben is. Mikor Eötvös 11 éves korában először került nyilvános iskolába a budai gymnasiumban, a fiúk — mint ő maga beszéli — nem akartak vele, a hazaáruló fiával egy padban ülni, csak akkor közeledtek hozzá, mikor megígérte, hogy soha sem lesz a császár szolgája. Ezt az ígéretet egész életében hűen megtartotta s letevéen Pozsonyban az ügyvédi vizsgát (1833) a hivatalnoki pályán is, mint fehérmegyei jegyző, kancelláriai fogalmazó és eperjesi kerületi táblabíró csak rövid ideig (1837-ig) maradt. Lemondott és külföldre készült, népszerű és hazafias „Bucsu“-jával köszöntött el a hazától s bejárta Németországot, Svájcot, Franciaországot, Németalföldet és Angliát. S bár korán került komoly életkérdések küszöbére — mondja Csengery — midőn kedvezőtlen viszonyok szülei fényes házát megingatták (atyja Ignác tárnokmester a 40-es években egész vagyonát elveszté és csődbe jutott), még sem lépett a hivatali pályára, melyen pedig a tehetséges mágánás sarjadéknak a legszebb jövő ígérkezett; és bár csekély önmegtagadásába került volna, hogy

az őt illető örök részt magának megmentse — nem tette ezt sem. Hanem páratlan lemondással fogott pályafutásához. Ifjúkori barátja Szalay László történetíró társaságában kiképezte lelkét, éjjeleket virrasztott át a legszorgalmasabb tanulásban, míg kortársai, kiket a születés vele egy rangba emelt, a társaság örömeit gondtalanul élvezték.

Igy készült elő ifjúkori fogadalmának beváltására, mely őt már korán a nemzeti politika útjára terelte. 1832-ben már néma figyelője az országgyűlés tevékenységének. 1839-ben már a főrendi ellenzéken találjuk, Batthyány oldalán, ha kell a jó ügy érdekében Széchenyi ellen is. Az 1843. gyűlésen már a mágnás oppositio vezére Batthyányval együtt. 1841-ben már mondotta Széchenyinek: „életemet a haladásnak szentelem” s a szabadságért folyó küzdelemben a magyarságot akarta Európa huszárhadává avatni, mely a csatamezőn mindig a legelső sorban harcol. Mikor a kormány 1845 elején rászabadította a megyékre adminisztrátorait, Eötvös így jellemezte a viszonyokat: 52 megye mindegyik egy-egy proconsullal. Eötvös sürgette leghangosabban a felelős nemzeti ministerium felállítását. És amikor az meglett, akkor őt is hivatalban találjuk ismét, de csak a nemzet szolgálatában. Mikor pedig a szomorú napok elmúltával az európai helyzet a kibékülés művének kedvezni kezdett, Eötvös tudásának rengeteg tárházából előszedte a fegyvereket az 1848-iki törvények védelmére, az 1860-ban létesített birodalmi tanácsba kijelöltetvén nem ment el, mindig Deákkal tartott s a kiegyezés létrejöttének egyik legfőbb tényezője volt. Mikor az uralkodó második magyarországi körútja alkalmával az 1847-iki alkotmány visszaállítását kérő petitió neki átadatott a 129 aláíró közt Eötvös neve is szerepel. A Majláth kancellársága alatt felülkerekedni iparkodó óconservatívek részéről a nemzeti érdekeket veszélyeztető kiegyezést féltvén, figyelmeztette Deákot az erélyesebb fellépésre, ha nem akarja, hogy a kiegyezés hamis alapon jöjjön létre. „Akárhány embert tudok — írja Andrassy Gyulához intézett panaszoló levelében — ki csak alkalomra vár, hogy oda szegődjék, hol hivatalokat osztogatnak, s ha a közvélemény nem tartja vissza, oly áttéréseket fogsz látni, melyeken elbámulsz.” Ekként Eötvös lett a nemzeti idealismus helyes irányba kibontakozó hőse, a magyar közélet egyik legnemesebb alakja, mely cassandrai szerepével az új nemzeti állapot létrejöttét leginkább segítette elő. Joggal mondhatta 1865-ben; „Azon párton álltam és fogok állani mindig, mely a szabadságért küzd s úgy vagyok meggyőződve, hogy — midőn ezt

teszem — egyszersmind a speciálisan magyar érdekeket mozdítom elő.“ Akár mint politikus, államférfi, publicista és bölcseő, akár mint költő — egyaránt a magyar és modern államiságot kereste. Mikor ez meglett, ismét ministeri székbén találjuk. Még halála előtt is a külügyérségre lépni készülő Andrássynak mondotta intőleg: Ne menj Bécsbe, mert erőd csak magyar földön van s oda át gyökértelen fa leszesz s el fogsz száradni, habár aranyporral fel is díszítenek, mint valami karácsonyfát.“

Mikor a legnagyobb magyar évi jövedelmét az Akademia alapítására felajánlotta, Eötvös Ignác báró csodálkozott azon, hogy ilyes valami is juthat eszükbe a magyaroknak. A fiú József bárót ekkor — 12 éves — már emelgetni kezdték ölükbe a Muzsák. 17 éves korában már szabad folyást engedett írói vénájának lefordítván Goethének „Götz von Berlichingen“-ét. Egy évvel később már önálló alkotásra adta magát a „Kritikusok“ című vigjátékkal, ezt követte (1832) „A bosszú“ szomorújáték s költemények Almanachokban. Majd (1833) ismét vigjátékot írt, „A házassulók“-at és kisiskolás korunkban kedves szavalmányunkat „A megfagyott gyermek“-et. Ezt követték rövid hivataloskodása alatt: A Nyugalom, Holdvilág (1834), Sajka, Dálnok és Király; és lefordította Hugo Victor „Angelo“-ját, melyet nagyon szellemes előszóval: Angelo a páduai zsarnok címen bocsátott közre. Az Aurórákör hatása tehát Eötvösön is termékenyítőleg érvényesült és Ignác báró is más szemmel nézhette Széchenyi hazafias tettét, mikor 1835-ben a már javában működő Akademia József bárót levelező tagjává választotta. Külföldi utazása idejéből való „Az életfája“ „Szörnyenszép“ „A kísértet“ és talán a legszebb költeménye „A vár és kunyhó“. Visszatérve egészen az irodalomnak élt. Még tulnyomólag működött benne a fiatal vér hevülő vénája a lira pengetésével: „Remélj“ — „A tokaji hegy“ — „A befagyott Visztulához“ — (1838) — „Álom“ — „A nap mikor“ — „Molnár leány“ — „Szerencse és nyugalom“ — „Elvirához“ szóltak a hangjai. „Az Ősz“-szel bezáródik ez a költői időszak s a mélabús hangulat, a mélyen járó gondolat s az időszakai politika gondolatai vergődnek benne felül. Csengery szerint a családját ért csapás idején nem az anyagi javakra gondolt, hanem azon szakadék szélére lépett, melynél több mással Kazinczy is, mint martir a hazáért tört össze. Csakhogy Eötvösünket ez a fordulat egyre magasabbra emelte, ingeniuma bámulatos sokoldalúságának kifejtésére vezette. Egyre versel, mond emlékbeszédeket a haza legnagyobbjairól, ír regényeket, politikai cikkeket és műveket, el-

beszéléseket, gyöngysorokat s megörökíti elméje gazdag tárházának fenséges gondolatait. Amint Eötvös korban halad, s a hazai politikai élet kezd kibontakozni, Eötvösünk költő, regényíró, jogász, filozóf, államtudományi publicista, államférfi és politikus egy személyben — és mindenben vezérelve: hazafiság, a közjó s a nagy tömegek anyagi, szellemi és politikai jólétének, kulturájának megalapozása, előmozdítása. Két utolsó költeménye: a Végrendelet és a Zászlótartó, a hazai fejlemények hatása alatt határozottan a politika háttéréből emelkedik ki.

Tevékenysége közben egyre jobban előtérbe lép benne a sociálfilozóf és az államférfi. Már 1833-ban közzé tette véleményét a fogházjavítás ügyében; 1840-ben a zsidók emancipációja mellett érvelt s a hazai viszonyokra terelendő a figyelmet, értekezett a Szegénységről Irhonban. Mint gondolkodó első nagyobb hatást ért el a nagy közönségben a Kartauzijával, mely Byroni és Lamartinei reminiscenciák, Werther és Jacobo Ortis hatása alatt keletkezett. Ki ne olvasta volna ezt a szerencsétlen szerelemben szenvedőt, ki nem folyamodik — mint ma szoktak — lugkőhöz, gyufaoldathoz, kötélhez vagy revolverhez, hanem néma baráttá lesz, nem beszél, hanem annál többet elmélkedik és ír le. Édes pessimismusa ma is — mint akkor — sok olvasójából titkon kisajtol sentimentális érzelmeket és könnyeket, melyek akkor szerzőjének a Misericordianus frater megtisztelő nevet szereztek. Ellenben a fogházjavításról írt műve egész irodalmat indított meg s a kérdés annyira megérlelődött, hogy 1840-ben az országgyűlés bizottságot küldött ki a kérdés tanulmányozására, s ennek a 25 éves Eötvös is tagja volt.

Eötvösnek státusférfiúi szereplése meg volt alapítva s ő elejétől fogva a nemzeti politika agitátorai sorában állt. Széchenyi programjának a híve, de nem esküszik a mester minden szavára. Mikor a legnagyobb magyar megírta Kelet népe Nyugaton c. támadását Kossuth ellen, Eötvös, — aki előzőleg figyelmeztette Széchenyit, hogy téved, ha azt hiszi, hogy a lap, mely mindenütt tetszik, károsan hatna a vidéki közvéleményre; rimánkodva kérte, ne lépjen fel Kossuth ellen, mert a lap nem izgat, sőt ha izgatna is, ezen az ő támadása nem fogva változtatni. Ez nem használván megírta Eötvös Kossuth védelmére a „Kelet népe és a Pesti Hírlap“ című röpiratát, melyet a magyar politikai literatura legszebb, legvilágosabb termékének tartottak sokáig. Az 1843-iki országgyűlésen, mint a mágnes oppositio vezére kivált a városok, a polgárság érdekeit védte. Kiváló szereplése a hazai ügyek szolgálatában ekkor veszi kezdetét. Mikor

a kormány a megyékre vetette magát, Kossuth a fiatalabbakra bízta, hogy a felelős kormány és az eddigi municipalismus közti ellentétekről felvilágosítsák a közvéleményt. A Pesti Hirlap szerkesztését a centralisták vagy doktrínérek vették át, kik a francia forradalom eszméiből táplálkozva nemzeti, jog, törvénykezési és közigazgatási egységet követeltek. A társasághoz tartozó Eötvös megtámadta a régi megyerendszert s bár elismerte, mint az alkotmány legfőbb biztosítékát, de ellensúly nélkül egyúttal az alkotmány legfőbb bénítójának is tekintette s erős, de nemzeti felelős ministeriumot követelt. E cikkei Reform cím alatt külön is megjelentek. Mikor Kossuth Pestmegye gyűlésen azt hangoztatta, hogy a kormányfelelősség már az Ulászló-féle törvényekben megvan, Eötvös azt felelte: igen a törvényben, de nem az életben. És Kossuth azon ellenvetésére, hogy minden constitutió már magában rejti a felelősséget, Eötvös azt válaszolta: tagadhatlan, ezért a constitutió realizálásával realizálni kell a felelősséget is. Ez eszmecsere következménye lett, hogy Pestmegye a felelősséget adta utasításába a követének.

A vármegyei és országos ügyekkel való foglalkozása közben s a cél előmozdítására adta ki Eötvös 1846-ban a *Falu jegyzője* című határozottan politikai irányregényét. A kritika egy része azzal támadott a szerzőre, hogy a költészet nem arra való, hogy mellék-célokat szolgáljon, hogy tendenciákra visszaéljenek vele. Rosz néven vették különösen azt is, hogy a megyei élet bizonyos tulkapásait, melyeket a hazai mozgalmak ellenségei akkor oly mohón a hazai viszonyok ellen felhoztak, most a mozgalom egyik vezetője elismerte és kipellengérezte, csak azért, hogy a nemzetet reformokra bírja. A Falu jegyzője tehát feltűnést keltett, népszerű lett, tetemesen könnyítette s derekasán előmozdította a reformok diadalát.

1847-ben adta ki Eötvös *Magyarország 1514-ben* c. nagy történeti regényét. Kissé unalmasan s történeti tévedésektől sem menten tárgyalja a Dózsa-féle lázadást. De egy nagy, kedvenc gondolatát közvetítette vele a köztudatba: a tömegjólét, a demokratia, a nagy sociális érdek gondolatát, egyben művelődéstörténeti képet is nyújtott.

Közben a reformok diadala egyre jobban érlelődött, Eötvösben egyre jobban előtérbe lépett a politikus és államférfi. Szónoki hírnevét már régebben megalapította s az elsők sorában állt. Szemére vetették ugyan, hogy beszédei a kézirat bélyegét viselik magukon, hogy a poéta gyakran háttérbe szorítja a szónokban az államférfit, a gondolatok harmónikus folyamata gyakran hosszabb pauzákat

vesz igénybe; de előadása mindig világos, erőteljes, mérsékelt előhaladó; beszéde impozánsan méltóságos s még ha a pátosz hangját erősebb emóciónak indítja is, a mérséklet és megfontoltság soha sem hagyja el. Benne soha sem érvényesült a véletlen impulsus, az improvisator felett mindig uralkodott a művészet mestere. 1847-ben az alsó házba kívánt jutni, de Békésmegye nem választotta meg, mert nagyon szabadelvűnek tartotta, pedig egy évvel később a vörös sipkás Tancsicsot választotta meg. Pestmegyében jelölték ugyan, de Batthyány kérésére visszalépett, mert az itt Kossuthot tartotta szükségesebbnek.

Ekkor jöttek a párisi februári napok. Eötvös rögtön előre látta a krízist, küzdelmei diadalát. „Megyek Pozsonyba, lehetőleg gyorsan, hogy mint minister térjek vissza“ mondotta barátainak. Úgy is lett. Március 30-án már Bécsben van Batthyányval és Széchenyivel, mint designált minister. A közoktatási tárcát vette át, de minden súlyosabb esetben ő is járt Bécsben közvetíteni, így a Lederernek adott macskazene után emiatt és a magyar katonák hazaküldése ügyében. Kossuth április 11-iki indítványának tárgyalásakor hangoztatta, hogy az olasz háborúba való avatkozás kérdése európai fontosságú, talán fontosabb, mint akármelyik, melyekről Magyarország törvényhozásának határoznia kellett. Megoldásától függ a pragmática sanctió értelmezése, a Magyarország és Ausztria közt való szövetség szabatos megalapítása. Lelkesedett az olasz szabadságért, de Károly Albert támadására csak ürügy a szabadság; a cél Ausztria egyes részeinek, utóbb talán Fiumének is az elfoglalása, s így egy külső támadás visszaverése mindenestre érdekében áll Magyarországnak. Most az a kérdés: részt vegyen-e benne? S Eötvös ezután is az Ausztriával való megegyezésnek volt a híve; mikor erre egyre kevesebb lett a remény, visszavonult.

Mint vallás- és közoktatási minister július 24-én nyújtotta be a javaslatát, mely nagyszerű eszméket tartalmazott. Kimondotta, hogy állam köteles mindenütt népiskolák felállításáról gondoskodni; behozta az iskolakötelezettséget, ingyenes oktatást, községi iskoladót (5%), hol felekezeti iskola nincs, községi iskola felállítását, iskolaszékeket, tankerületi felügyelő bizottságokat; megállapította a tantárgyakat, tanítás nyelvét a többség nyelvét tette, a magyart azonban mindenütt taníttatni rendelte. Eötvös javaslata hű kifejezése annak a törekvésnek, mely a nép műveltségét emelni, a tanítást egységes alapra fektetni s az állami és nemzeti érdekeket megvédeni tűzte ki céljául. A 48-iki törvényhozás legnagyszerűbb alkotása,

mégis csaknem megbukott;¹⁾ az egyik rész szemére vetette, hogy a katolikus minister protestans hajlamú — csakugyan titkára volt Szász Károly a költő atyja, s a protestans Szőnyi és Papp A. költő is mellette működött —; a másik rész azzal vádolta, hogy túlságosan nagy tekintettel van a papságra és különben költségesnek is találták. Csak miután Eötvös és Kossuth, sőt Pázmándy elnök is leköszönéssel fenyegetőzött s Deák is buzgón közreműködött, augusztus 20-án némi módosítással elfogadtatott. Már kinevezett számos jelöltet Eötvös, hogy a porosz tanítóképzőkbe küldje, mikor a szeptemberi események közbe jöttek. E miatt abba maradt az egyetem reformja is, melynek tanszabadság volt a lelke; terve már ki is nyomtatott. Az új ministeriumba Batthyány újra jelölte Eötvöst, de ez már nem jött létre. Eötvös egyre jobban visszavonult, Lamberg meggyilkolása után, mikor Jellasich a Dunántúlt előzőnlötte s előle a pesti bankárok menekültek, Eötvös is Treforttal eltávozott Bécsbe, majd családjával együtt Münchenbe sógorához Vieregg grófhhoz. „Hogy miért távoztam el, — irta egy barátjának — azt könnyen megérti az, aki engem és gondolkozásomat ismeri — más absolute nem. Ilyen viszonyok közt én teljesen felesleges vagyok. Én nem születtem forradalmárnak, csupán reformernek“. Münchenben vidékre vonult, de a szabadságharc zszurnalisztikája szörnyű deklamációkat küldött ide is utána. Mikor a mozgalom kedvezőbb fordulatot vett, barátai vissza akarták hívni. De Eötvös ezzel válaszolt. „Ha eltávoztam, mikor rosszul mentek a dolgok, nem tartom férfiasnak visszatérni akkor, mikor a vihar csak látszólag kissé elvonult“. Ez az önszámkivetés még a szabadságharc után is emlékezetében maradt annak a közönségnek, mely benne látta az új Magyarországot alapozó kormányzati és demokratikus eszmék szószólóját s részben kivívóját.

1850-ben ismét életjelt adott magáról a németül és névtelenül közrebocsátott irattal: „Über die Gleichberechtigung der Nationalitäten in Österreich“. Ez a legjelentékenyebb röpirat volt, mely az Összállam érdekében bel- és külföldön megjelent. Éles logikája meglepte az egész világot — mondja Eötvös egy német életírója —, a bécsi zszurnalisztika félénk tisztelettel szólt róla. Eötvös a nemzeti egyenjogositást antisociálisnak mondta. A politikát centralizálva, ellenben

¹⁾ Hisz a népoktatás ez időben még nagyon éretlen gyümölcs volt. A megyék a tanítóval úgy bántak, mint a jobbággal, ha vétséggel vádolták: elcsukták, megbotoztatták. Míg 1845. jan. 28. egy helyt. tan. rendelet kimondá, hogy ők is a tisztességek jogaival birjanak.

az autonóm kormányzatot decentralizálva kívánta Ausztria minden országában. Tehát azt kívánta most is, amit centralista korában Magyarországon. Csakhogy Bach rendszere erre nem hajlott.

Csengery szerint egy más magyar sem fogta fel csaknem az összes kérdéseket oly nagyszerűen magas álláspontból, mint Eötvös. Ez a vonása a szabadságharc utáni felfogásában igazán imponálóan lép előtérbe. Míg mások összevissza keresték a tárgyi és személyi okokat, melyek miatt a szabadságharc nem sikerült, — Eötvös magasabb álláspontra helyezkedve minden mozgalomnak a világtörvényét iparkodik megtalálni. Eddig megfigyelő volt, most kutatóvá lesz; a talált törvényt aztán a hazai állapotra alkalmazza. Így jött létre 1851—53. években Eötvösnek nagy és becses műve: A XIX. század uralkodó eszméinek befolyása az álladalomra, mely magyar és német kiadásban jelent meg s nemcsak a magyar, hanem a világirodalmat is gazdagította. Guizot ép oly csodálkozva nyilatkozott róla, mint Falmerayer és Varnhagen. A nagy gondolkodó erős meggyőződése emelkedik ki benne, az a meggyőződés, hogy van az igazságnak egy általános érvényű törvénye; ettől függ a hivatás sikere, ennek van alávetve nemzeti lét és fenmaradás. E törvényen megtörik minden specialitás, mely tekintetbe nem veszi a teremtés solidaritásának a principiumát. Ép ezért, mert Eötvös nem nemzeti és subjectiv, hanem objectiv és általános szempontokból ítelt és következtetett, a külföldön részletesen megbeszélt nagy műve nem nagyon vonta rá a figyelmet.

1851-ben hazatérve Pesten és svábhegyi villájában visszavonultan élt családja körében. 1854-ben adta ki a *Nővéreket* és novellákat írt, melyek 1858-ban egy kötetben jelentek meg. Eötvös egész írói működése oktató ugyan, de a Nővérekből kiválóképpen a paedagog szól hozzánk. Bemutatja az elhibázott nevelés következményeit a boldogtalan Margitban és a boldog Mariskában. Mikor azt mondja, hogy a hit gyökere a szívben van, misztikus és Rousseauista, bár egyébként Rousseaut nagy bolondnak mondja. A példaadás fontossága, a divatos házi fegyelem, mesterkélt fejlesztés, a gyermeknek megfelelő társaság és anyag, azok mikről szól a tárgya; elitéli a játszva nevelést, a hiúság és nagyravagyás elnyomását. És ki mondja, hogy a leányt is az élet számára kell nevelni.

A visszavonultság ez éveiben az Akadémia újra megnyithatta az üléseit s Eötvöst alelnökévé választotta ismét. A Bach-rendszer konoksága is kezdett megtörni, a csendes nemzeti ellenállás pedig egyre sőt erősödve tartott. Egyre többen keresték fel Széchenyit

Döblingben, a különböző pártiak is egyre gyakrabban jöttek össze. Eötvös Deákkal és Kemény Zsigmonddal élt egy társaságban, melyhez Danielik is csatlakozott, ki állandóan Főthön tartózkodott Károlyi István grófnál s együtt tettek látogatást a primásnál. Nyilvánvaló volt, hogy fordulatok készülnek elő.

Ekkor 1859-ben röviddel azután, hogy a londoni sajtót elhagyta a „Blick“, mely Széchenyi szomorú végét siettetette, megjelent Lipcsében német nyelven egy röpirat: „Garantien der Macht Österreichs“, névtelenül, de stílje s okfejtése elárulta, hogy Eötvös a szerzője. A röpirat így fejtegetett: Előbb volt egy nagy, hatalmas Magyarország, melyet a középkorban minden állam annak a politikai szükségességgnek tartott, melyet később az osztrák birodalomnak vindikáltak. E hatalmas Magyarország mellett egy jelentéktelen Ausztria volt. Mikor a kettő egyesült, lett egy hatalmas Ausztria, de nem a maga erejéből, mert különben már az előtt is az lett volna, hanem mivel a hatalmas talapzatra, Magyarországra emeltetett. Ausztria hercege német császár lett csak azért, mert magyar király volt, s mikor lemondott a császári koronáról, az osztrák császár csak úgy volt lehetséges, mert mint magyar király merhetett világhatalmát fenntartani. Tehát az egész osztrák monarchia sulypontja Magyarorszában van, mely csupán az által monarchia. Ha kielégítik Magyarországot, Ausztria tovább fennáll, magára azonban a monarchia másik fele nem képezhet nagyhatalmat. Magyarország magára ugyan szintén nem bizonyosan, de talán mégis és mindenestre inkább, mint megfordítva. A germanisálás és centralisálás tehát nemcsak jogtalanság, de még inkább baklövés maga Ausztria ellen. Magyarország nem engedi magát sem germanisálni sem centralisálni. Sőt ellenkezőleg minden ilyen kísérletnél a legszivósabb passiv ellenállás merevgörccsébe esik, tehát az egész mozgásának óriási ólomsúlyként függ a lábán, maga lemond haladásról és mások haladását teszi lehetetlenné. Ellenben régi szabadságában épen Magyarország a legtevékenyebb vontatója az államflottának s a többit is magával viszi. Végül kijelenti a röpirat: hogy a Kelet uralkodója nagyobb mint magyar király, sem mint osztrák császár, — s követelte Magyarország reaktiválását. E röpiratban jött elő először a teljes meggyőződés erejével tisztán megformulázva az az elv, mely a későbbi közeledéseknek az alapelve.

Még tartott a röpirat által Ausztriában előidézett hatás, mikor ismét Lipcsében németül és névtelenül jelent meg egy új röpirat: „Die Sonderstellung Ungarns vom Standpunkt der Einheit

Deutschlands“. Minden sora Eötvöst árulta el szerzőjének. Azok ellen irányult e röpirat, kik Ausztriának a német Bundba való beolvasdásáról ábrándoztak. Kimutatta, hogy Európa maga sem tűrné meg a 24000 □-mfnyi nagyhatalmat, mely még kevésbbé jutna egységre, mind eddig a félakkora Németország. Aki tehát Németország egységét óhajtja, az hagyja ki a számításból Ausztriát s örüljön, ha ennek súlypontja végre inkább Kelet, tulajdonképeni missiója felé esik, mint a mily károsan nehezedett eddig Nyugat és Dél felé.

Eötvös fejtegetései ugyan meghallgatásra Bécsben most sem találtak, de annál több figyelemre, mint azt a következmények mutatták. Eötvöst Bécsben vezérpolitikusként ismerték el s a meg-egyezésre irányuló minden kísérletezésnél elsőrendű szerepet adtak neki. Az 1860. októberi diploma kibocsátása után Eötvös és Deák Bécsbe hivattak az uralkodóhoz. Azonnal tisztában volt minden párt, hogy csak egy Eötvös—Deák-féle programtól remélhető a révbe jutás. Eötvös a kísértéseknek ellenállt, egyre szorosabban Deák mellé állt s az 1861. országgyűlésen a vezér mellett állt, mint társ, a provizorikus rendezésre nézve Deák nézetét vallotta, a felirati vitánál a felirat mellett foglalt állást. Beszédében kiemelte, hogy Ausztriának Németországhoz való viszonyában csak 3 alternatíva lehetséges: minden területével belép a Bundba, vagy egészen kilép abból, vagy végül a március előtti állapotot állítja vissza, t. i. a német részek továbbra is a Bundnál maradnak; Magyarország pedig teljes függetlenségét kapja vissza, s mint az előző 3 században, csak personálunió útján marad kapcsolatban a Monarchiával. További fejtegetései ugyanoda céloznak, ahova Deák, csak hogy ez tisztán magyar szempontból, Eötvös az egésznek szempontjából mérlegelte a kérdést. Ezért Eötvöst az októberi diploma óta Deák Dioskurjaként emlegették, s ő a kiegyezési folyamatban nemcsak a második kapacitás helyét foglalja el, hanem bizonyos tekintetben program-szerző is. Ezt a programot féltette a Majláth-csoporttól, bízta Deákot az erélyes tevékenységre, s midőn Kemény Zsigmond báró már Deák előtt hivatkozott 1848-ra az októberi diplomával szemben, Eötvös vezércikkében jelentette be a hozzászólakozást. Csakhogy Deák jól ismerte a bécsi lélektant s az ő bölcsesége végre Eötvös hazafias idealismusát győzelemre vitte. Meg lett a kiegyezés s a felelős ministeriumban Eötvös a vallás- és közoktatási ügyek vezetését vette ismét a kezébe, mint egyedüli a 48-iki nagyok sorából, hogy nemcsak összekötő kapcsot képviseljen a jogfolytonosságban,

hanem saját nagy erkölcsi és eszmei tartalmával áthozza a régi ministeriumnak a fényét az ujba.

Eötvös mint költő, filozóf és államférfi egyaránt a magyar és modern államiságot kereste, ennek eszméivel vonult be tárcája körébe. Nem rajta mult, hogy mindannyit nem tudta megvalósítani. A népoktatási törvény hosszú és elkeseredett harcában lánglelke egyszerre volt kénytelen megküzdeni felekezeti és nemzeti fanatizmussal. Felekezeti szűkkeblőség miatt az új törvény nemcsak sok változtatással jöhetett létre, hanem a 48-iki XX. t.-c. nagy elve, az állami népoktatás sem valósult meg; egyesek és testületek iskolafenntartási és tannyelv-meghatározási jogával szemben az állam csak a felügyeletet tarthatta meg. Csak az állami és községi iskola felekezet nélküli jellege vallott a szabadelvű nagy tradíciókra. De fontos kulturális vívmány volt a polgári iskola törvénybe iktatása. Eötvös alkotása a zsidó emancipáció, a vallásfelekezetek viszonyosságáról szóló törvény s az államiság érdekeivel kevésbé harmonizáló nemzetiségek egyenjoguságáról szóló törvény. Állami tanítóképző intézetek felállítása, tanárok külföldre utaztatása, a működő tanítók részére a legfőbb tantárgyak módszeréből nyári pótanfolyamok rendezése, az állami és községi tanítók fizetése minimumának megalapítása, szükségben szenvedő felekezeti tanítók államsegélyezése — Eötvösnek további alkotásai. Ő alapította a Néptanítók Lapját s felszólítást adott és tervezetet készített felekezet nélküli népnevelési egyletek alakítására. A képesebb tanítókat hat hétre kiutaztatni kívánta a külföldi népiskolák tanulmányozására, hogy kapcsolatot létesítsen a magyar és európai iskola és paedagogia közt. S bár sajnosan különböző okok egynémely kezdeményezését nem engedték termékenyítőleg érvényesülni, — eszméjük még ma is él s időről-időre gyakorlatilag érvényesül.

Végig nézve igazán korszakos tevékenységén, a félszázad előtti milióban a legtevékenyebb mozgató tényező s a modern magyarországi mozgalmak kifejlődésében Deák Ferenc mellett Eötvös a második legkiválóbb kapacitás. Széchenyi mellett a legmélyebb elme s a legjelentékenyebb reformer azok között, kik a magyar előkelő társadalomból kerültek elő. Kortársai között páratlanul sokoldalú; nemcsak államférfi és politikus, hanem költő, regényíró, jogász, filozóf és államtudományi publicista.

És ez az egész sokoldalúsága ugyanazon karaktervonásokban gyökerezik, melyek stílusától kezdve minden működésében s minden nyilatkozatában egyformán tipikusan felismerhetők. Tanulmányok és

önfegyelmezés által kiformált egyénisége a kedély nemességében birta legfőbb jellemvonását s még gyengéi és fogyatkozásai is nemes egyénisége összhangzatos egységéből fakadtak. Innen van az, hogy az író-költő Eötvös genezise az államférfi és politikus Eötvös genezisével a legszorosabban összefügg. Ez utóbbi amabból nőtt ki, vagy ha az idő úgy kívánta s a körülmények nem mutatkoztak kedvezőknek: — a politikus visszavonult a költőbe és az írónak engedett tevékenységet — mindig ugyanazon cél szolgálatában.

Mert Eötvös első sorban filozóf és legnagyobb volt mint gondolkodó; eklektikusnak, filozóf-költőnek és költő-filozófnak mondták. És doktrinérnek, de a szó legnemesebb értelmében, aki sokoldalú, európai műveltségből és álláspontból nézte a hazai viszonyokat, ezekbe belegondolt és nem azokból ki. A különösből az általánosra következtetett s ezáltal a gyakorlati élet talajáról az elmélkedés régióiba szállt. Azok közé tartozott, kik szeretik jól meggondolni a dolgot, mindaddig, míg a kivitelhez érett feszerőt éreztek magokban. Így lett kissé tulságosan óvatos karakter, rokon Széchenyihez. Ezért, mint a tett emberét és gyakorlati politikust a tényleges élmények alapján Magyarország Hamletjének is szerették nevezni, sőt Szemere szerint nagy zseni, de kicsi polgár.

De senki sem tagadta, hogy Eötvös, mint gondolkodó ép oly mély, mint messze áttekintő volt. Reflexiója minden kérdést virtuozitással tárgyalt, úgy az elemzésben, mint a következtetésben. Ítélsében az általános emberi volt az álláspontja, nem csupán a különös, egyoldalú nemzeti. Ezért tetszett itthon doktrinérnek és nem magyarnak. De éppen ennek volt köszönhető, hogy a külföld a hazai viszonyokról Eötvös útján értesült s ezekre nézve őt értette meg legjobban. Argumentikája és néző álláspontja középeurópai, az általános kulturából merített. Csengeri szerint nincs még egy írónk, aki irodalmunkat, sőt egész szellemi életünket több új nemes és mélyértelmű ideával gazdagította volna. Ő egyben az egyedüli író, ki gondolatainak sokasága és mélysége által képes imponálni a külföldnek, hasonlóan a világ nagy gondolkodóihoz — vallotta szigorú kortársa Falmerayer.

És így történt, hogy Eötvös a gondolkodó, előtérbe léptette az államférfi Eötvöst. Mert, ami nézet és óhajlás az ő korában csak homályosan ösztönszerűen kifejezésre és forgalomba került, anélkül, hogy szilárd formát és határozott kifejezést talált volna, azt Eötvös meghatározott programmba foglalta, átvizsgálta, logikai összefüggésbe hozta, rendszert csinált belőle, európai nézetekkel és követelményekkel

kapcsolatba hozta, jogosultságát és minden oldalos előnyét megszilárdította. És a milyen sokoldalú volt, ép oly sokféle s mindig rendkívüli hatású volt e szerfölött jelentékeny gondolkodónak a tevékenysége a magyar állapotokra.

De Eötvösnek, mint államférfi és gondolkodó tevékenységének a fontosságával vetekedik népnevelői jelentősége. Széchenyi mellett Eötvös a XIX. század legnagyobb magyar és igazi népnevelője; nemcsak, mint az 1848-ik 20-ik és az 1868. 38. t.-c. megalkotója, hanem egész írói tevékenysége által, sőt Széchenyinnél is nagyobb, mert bevallottan paedagogus. Mint politikus felvilágosító és magyarázó, mint államférfi bölcs szervező és rendező; írói termékei pedig a helyes paedagogiai és didaktikai elvek tárházai. Kivált a „Gondolatok“ 1865-ben képezik az ő második ministerségének a propaedeutikáját s a csak két évvel korábban szerzett „Zászlótartó“-hoz és az 1848-ból való „Végrendelet“-hez sorakozva szépen fejezik ki azt a nagy eszmét, melyet Eötvös megtestesíteni készült, mint a közoktatási tárca vezetője: az egyetemes haladáson alapuló, azzal lépést tartó magyar oktatás eszméjét. Annak a magyar oktatásnak, melynek szükségleteit és irányát a nagy közjogi ujtások által a szociális evolúciók küszöbére terelt állam jövője és társadalmi szükségletei megszabták.

A nagytömegek lélektana követelte a maga jogát s a helyes szociális rétegezés és kulturai haladás a kornak megfelelő középosztály létesülését tette szükségessé. Mindkettőnek alapja a modern demokrácia. Ezt a demokráciát Magyarországon megalapítani, a kulturai értéket beleoltani s ezáltal jelentőségét emelni s így a nagytömeget boldogítani — ez Eötvösünknek vezéreszméje tettben, szóban és írásban. Az a mágnásifjú, kit családja hagyományai a legfelsőbb körökhöz oly közel hoztak, — aki itthon a magyar arisztokrácia legvagyonosabb részéhez tartozott, — aki iránt a külföld legelőkelőbb hölgyvilága szüntelen kérdezősködésével a rokonszenvező érdeklődésnek annyi biztató jelét adta — ez a mi ünnepelt Eötvösünk nagy vagyon, társadalmi kapcsolatok mellőzésével a köznemes Rosty kisasszonyt vette feleségül s számos tagból állott családi körben élte legboldogabb napjait 1871. febr. 2-án bekövetkezett haláláig.

Az a férfiú, kinek egész énje a szociális gondolkodás ily fenkölttségében gyökerezett, nyilatkozhatott-e másképen, mint még halála előtt is mikor kijelentette, hogy állásának egész súlypontját a népoktatásügy fejlesztésébe helyezi? Az a férfiú, aki egész életében az egyetemesség szempontjával szabályozta gondolkozását s a haza

fogalmát nem a kiváltságokba, részekbe, hanem az egészbe helyezte nem is nyilatkozhatott másként még szaktekintélyekkel szemben is, mint: hogy nem oszthatja nézetöket, hogy a felsőbb oktatás nagyobb befolyást gyakorolna a népek műveltségi állapotának az emelésére s ennél fogva mindenek előtt magasabb tanintézetünk tökéletesítésére kellene fordítani figyelmünket. Ezzel Eötvösünk a modern történeti iskola tagjának vallotta magát, mely szakítva az abszolút korszak privilegizált műveltségével s a modern szociális kulturpolitika mezejére állott. Hazafiasságból áthatott lelke előtt élénken lebeghetett az is, hogy még nem oly régen épen a hazafias kibontakozás küszöbén, épen legfelsőbb oktatási intézetünk bölcsészeti kara — más országokban a nemzetiség és haladás úttörője — akként nyilatkozott, hogy a magyar nyelv nem alkalmas arra, hogy a tudomány közege legyen. „Meggyőződéseim szerint helyesen jártunk el, midőn — a közművelődés mezején célba vett reformjainkat a népoktatás szervezésével kezdtük meg“ mondotta, s nem is beszélhetett másként az az Eötvös, aki az állam súlyát képező nagytömeg érdekeit nézte első sorban; mert a modern szociális evolúciók nem tűrheték azt hogy a nagy tömeg rovására kiváltságos osztályok előnyben részesüljenek. Eötvös nem akarhatott maroknyi tudós magyart, mikor az egész nép kulturai nivóját kellett emelni, százados mulasztások jóvátételére. Egyik parlamenti beszédében kifejtett programjában pedig megindokolta ekként a felfogását: „Azon nép, mely szellemi sötétségben tesped, soha sem képes teljes mértékben élvezni a szabadságot. Hazánk jövője első sorban attól függ, hogy minő állást fog elfoglalhatni kulturájánál fogva Európa többi népei közt“. — És szükségesnek tartotta ezt a szabadsági jogok élvezetének a biztosítására is. „Ezt kívánja — ugymond — az állam biztonsága oly országban, hol a politikai jogok élvezetére nézve kiváltságok nem léteznek. Mert ép az állam biztonságát semmi inkább nem veszélyezteteti mint midőn legfontosabb ügyeiben olyanok határoznak, kikben az arra szükséges műveltség hiányzik“. „Azért a politikai jogok kiterjesztésére csak akkor működhetünk sikerrel, ha nevelés által minél többeket e jogok élvezésére képesekké teszünk“.

És Eötvös azt teljes mértékben bevezette. Épen ebben van tehát az ő történeti nagysága; s ha félszázadból visszatekintünk működésére s arra a lendületre, melyet oktatási intézkedései a mai szociális kulturállapotban előidéztek, — a nemzet hálijával kell gondolnunk reá, mert egy új korszakot nyitott meg a nemzet művelődésének a történetében.

Ifjú munkatársaim! Ti is azon szőlőbe szegődtetek munkásokul, melynek első kemény rögeit Eötvös József porhanyította meg: a közoktatás és közmívelődés szőlőjébe. Az ő alkotásának, a polgári iskolának lesztek munkásai, melylyel Eötvös hazánkban a polgári háladásnak új perspektívát akart nyitni.

Előttetek is alig lehet tiszteletre méltóbb név az övénél.

Tekintsetek oda az ercsii mauzoleum felé, mely a nagy Eötvös örök emlékét őrzi. És elmulthatatlanul vésődjék elmétekbe, hogy Eötvös a ti nagy mesteretek, aki egész életét a haza közjára előmozdításának szentette. Lemondott rangja előnyeiről s nem rettent vissza pályafutása szirtjeitől és örvényeitől, hogy egészen céljának élhessen.

Rögzítsétek meg életének példaadó momentumait s a haza ügyeiért lángoló lelke magasztos eszméi hassák át egész valótokat, hogy Hozzá hasonlók lehessetek munkálkodástokban.

És fogadjátok meg, hogy valóvá fogjátok váltani Eötvös óhaját, melyet végrendeletben hagyott rátok és mindnyájunkra, ekként:

Eszméim győzedelme,
Legyen emlékjelem.

Történeti visszapillantás.

Az 1868. évi XXXVIII. t.-c., az u. n. Népoktatási Törvény szervezte hazánkban a polgári iskolákat és a felső népiskolákat: a polgári iskolákat, melyekbe az elemi népiskola 4-ik osztályának elvégzése után léphetnek a tanulók, fiúk számára 6 osztállyal (10—16 életév); a felső népiskolát pedig, a teljes 6 osztályu népiskola bevégezése után, 3 osztállyal (12—15 életév).

Ez iskolákban alkalmazható tanítók *képesítéséről* úgy rendelkezik a törvény, hogy megkövetel az okleveles elemi népiskolai tanítóktól még egy külön szigorlatot, mely a kormánytól arra rendelt hatóság előtt teendő le (103. §.) azonkívül megengedi oklevél és külön szigorlat nélkül is olyanok alkalmazását, akik a tudományos irodalomban magukat kitüntették. (135. §.) A jelöltek *képzéséről* azonban nem intézkedik a törvény.

A 103. §-ban elrendelt szigorlat hatóságát 1870-ben szervezte ugyan a kormány, a képzést magát azonban *Trefort Ágoston* közoktatásügyi miniszter (1872—1888.) valósította meg 1873. szeptemberében. Innen kezdődik a polgári iskolai tanítóképző-intézetnek története.

1873. őszén nyílt meg az intézet, két éves tanfolyammal, a jelenleg is meglevő szakcsoportokkal, *Gyertyánffy István* igazgatása alatt, ki onnan kezdve 1898-ig állott az intézet élén. A várban, a régi műegyetemi épületben, az elemi tanítóképzővel közös helyiségben, de külön tanári karral szerveztetett az intézet. Tanárai kezdetben bejáró óraadók voltak, majd az elemi tanítóképzővel *közös tanári kar* szerveztetett oly módon, hogy az elemi képzőnek már meglevő tanári kara kiegészítettett annyira, hogy a polgári képző munkáját is elvégezhetette. 1875-ben lépett életbe az új rend, s onnan kezdve az elemi tanítóképzővel közös igazgatás és közös tanári kar vezetése alatt állott az intézet egészen 1879-ig.

E közös korszak elején, 1879-ben szerveztetett az intézetben *a gyakorló polgári iskola*. Innen kezdve a polgári iskolai tanítóképzés minden kellékét szervesen egyesíti magában az intézet. Ad-

dig a jelöltek egyik községi polgári iskolába jártak be a tanítás szemlélésére és gyakorlatára.

Az 1881. évben a polgári iskolai tanítóképző tanfolyama 3 évre terjesztetett ki ; ma is ennyi.

Az 1883. évben az addigi szűk, bérelt helyiségből átköltözött az intézet saját épületébe, mely a krisztinavárosi Győri-úton 5638.3 négyszögöl területű telken épült. Itt talált elhelyezést a polgári iskolai tanítóképző a maga gyakorló iskolájával, az elemi iskolai tanítóképző szintén a maga gyakorló iskolájával és végül 1887-től kezdve a tanítóképző-intézeti tanárokat képző tanfolyam, később kollegium. Valamennyi közös igazgatás alatt. Az itt egyesített iskola-complexum lehetségessé teszi pl., hogy az elemi gyakorló iskolába belépő 6 éves gyermek folyton az intézet kötelékében maradva 24 éves koráig, mint tanítóképző-intézeti tanár hagyhassa el az intézetet, amint erre már volt is eset. Az iskola-complexum hosszadalmas hivatalos neve helyett szokásba jött s ma már országszerte el van terjedve a rövidebb „Paedagogium“ elnevezés.

De a tanári kar kétfelé való elfoglaltsága, amihez harmadikul járult 1887. óta a tanítóképző-intézeti tanárképző tanfolyam ellátása is, nagyobb tehernek bizonyult, hogysem ébren ne tartotta volna az elkülönítés vágyát. Különösen érezte a tanári kar a felelősség súlyát abban az irányban, hogy nem szentelheti összes munkásságát a polgári iskolai tanítóképzőnek, mely az ország egyetlen ilyen célú intézete. Állandó törekvése volt tehát igazgatójával élén a tanári karnak az, hogy a kétféle képzőintézet mindenike külön tanári karral láttassék el. Ennek folytán lassanként úgy alakult az állapot, hogy 1896-ban már csak az igazgató és a paedagogia tanára volt közös, a régi tanári gárda megmaradt a polgári képzőnek s az elemi képző is megkapta a kiváló fiatal erőkből összeállított külön tanári karát.

Ebben az állapotban hagyta el az intézetet első szervezője, *Gyertyánffy István*, midőn nyugalomba vonult. Utódja lett régi munkatársa, *dr. Kiss Áron*, a paedagogia tanára. Az ő igazgatása alatt még tovább fejlődött az intézet önállósítása, megjövén fokozatosan a tényleges különválásnak a formalis sanctiója is.

A teljes önállósítás első jelentősebb mozzanata az volt, hogy a polgári iskolai tanítóképző felügyelete kivétetett a kir. tanfelügyelő hatásköréből, ahová az elemi iskolai tanítóképzővel való közössége folytán került volt. *Dr. Wlassics Gyula* közökt. miniszter 1897-ben a polgári isk. tanítóképző intézetnek és a polgári iskolai tanítónőket

képző Erzsébet Nőiskolának a felügyeletét. *dr. Pauer Imre* egyet. nyilv. r. tanárra bízta, ki mint felügyelő a *curator* címet viselte. Az ő curatorsága alatt az elemi iskolai tanítóképző intézet igazgatója is elkülönítettett, valamint — amennyire a közös terület engedte — iskolai és internátusi helyiségei is. A curator alatt megkezdődött a tanári javadalmazásnak akadémiai fokra való emelése. Közben 1901-ben életbe lépett az intézet új tanulmányi rendje és tanterve.¹⁾ Miután Pauer curatorsága alatt még újra szerveztetett az intézet tanulmányi és vizsgálati rendje,²⁾ 1906-ban megvált a curatorságtól. Ez az állás azután meg is szűnt, úgy, hogy az intézet most közvetlenül a miniszterium fenhatósága alá tartozik. Az 1906. évben *gróf Apponyi Albert* vall.- és közokt. minisztertől kiadott szervezeti szabályzat³⁾ az intézetet közvetlenül a miniszterium felügyelete alá helyezi.

Egy évvel később, 1907. nyarán nyugalomba vonult *dr. Kiss Áron* igazgató is, több mint 40 évi szolgálat után, amelyből 32-öt ez intézetnek szentelt. Utódjául *dr. Várgel Jenő* egyet. m. tanár, a biológia tanára neveztetett ki. Az ő működése alatt gyorsan érett meg a teljes különválás vetése. Eleinte, kivéven a köztartást teljesen elkülönítettett a polgári és elemi tanítóképző intézetek gazdasági ügye is. Közben Apponyi Albert miniszter elhatározta, hogy az elemi iskolai tanítóképzőt kiköltözteti. Az építkezés költségeit fel is vette az 1908. és 1909. évi költségvetésbe. Magát az építkezést az 1909. évben kezdték meg, úgy hogy 1911. évben az építkezés befejeztetvén, az elemi iskolai tanítóképző intézet 1911. június hóban kiköltözött és helyiségeit a polgári iskolai tanítóképző intézet át is vette. A helyiségek átalakítási nagy munkáját a nagy szüneti időben elvégezték. Ily módon az egyes szemináriumok kibővítették, a gyakorló polgári iskola és az internatus pedig külön-külön épületet kapott. Ez átalakítási költségek 70,000 koronába kerültek. Az 1911/12. tanév tehát már az újonnan átalakított és te-

¹⁾ Az állami polgári iskolai tanító- és tanítónőképző-intézetek tanterve. (Kiad. a vall.- és közokt. m. kir. miniszter 1901. évi május hó 22-én 498. eln. sz. a. k. rendeletével.)

²⁾ Szabályzat a felső nép- és polgári iskolai tanítók és tanítónők képesítő vizsgálatáról. (Kiad. a vall.- és közokt. m. kir. miniszter 1912. évi február hó 19-én 593. eln. sz. a. k. rendeletével.)

³⁾ A m. kir. állami polgári iskolai tanító- és tanítónőképző-intézetek szervezete és rendtartási szabályai. (Kiad. a vall.- és közokt. m. kir. miniszter 1906. aug. 16-án 70512. sz. a. kelt rendeletével.)

temesen kibővített helyiségekben folyt le. Így immár el kell következnie, hogy ez a hazai szükséglettől életre hívott intézet hosszú küzdelmes fejlődés után, végre minden köteléktől felszabadulva, élhessen a maga fontos hivatásának és jellegének megfelelőe valóságos főiskolává fejlődhessék ki. Hogy ez már csak a legközelebbi jövő kérdése, azt engedi reménylenünk az a benső érdeklődés és atyai meleg jóindulat, melyet intézetünk iránt a magyar közoktatásügy jelenlegi vezére, *dr. Jankovich Béla* eddigi működése idején tanusít.

Az 1913—14. tanév nevezetesebb eseményei.

Az elmúlt tanévben az intézet életében a következő fontosabb intézkedések és változások történtek:

1. Kinevezések és megbízások az 1913/14. tanévben.

a) *Kmetykó János* torna-tanár a VIII. fizetési osztályból a VII. fizetési osztályba neveztetett ki (90104/1914.)

b) *Dr. Bolkay István* a biológiai tanszék mellé Semsey-féle asszisztenssé neveztetett ki (141135/1913.)

c) *Csáder Ferenc* Mesterházy Jenő helyébe a nevelői teendők végzésével bízott meg (141134/1913.)

2. A 19641/1914. sz. a. kelt magas miniszteri rendelet életbe lépteti az I. évfolyamos hallgatóknak a *gyakorló polgári iskolában való hospitálását*, amennyiben elrendeli, hogy az I. évf. hallgatók tartoznak a szakjukhoz tartozó tanítási órákra felváltva bejárni, ott a hallottakról jegyzeteket készíteni, melyeket azután a paedagógia tanára időnként ellenőriz és feldolgozásukról gondoskodik.

3. Az intézet 1913. évi költségvetése 99180 korona volt, amiből 1913. szept.—december hónapokra esett 39672 kor. Az 1914. év első félévi költségvetése pedig kitett: 53270 koronát. Ez utóbbi összegből esik: I. köztartási költségekre 25212 k., II. a pénzübeli ösztöndíjakra 6210 k., III. az elméleti és a gyakorlati oktatás szükségleteire 1220 k., IV. a kertészet, butorzat, épület jókarban tartása, fűtés, világítás stb. céljaira 20628 k. Mindezt kiegészítik a személyi kiadások.

4. Az 1913/14. tanévben a következő rendkívüli összegek utalványoztattak:

a) Póttjavadalom 2208 korona (141183/1913).

b) Butorok beszerzésére 562 korona (128301/1913).

c) Az őszi kirándulás költségeihez 299'85 kor. (15778/1913).

d) A fiumei kirándulás költségeire 500 korona (19908/1914).

e) Földrajzi diapozitív képekre és vetítő készülékre 3530 kor. (204391/1913).

f) Könyvek kötésére 1972 kor. (91819/1914).

- g) A tanszerek pótlására, folyóiratokra 3596-89 k. (33941/1914).
 h) Egyes tanszékek és a gyakorló polgári iskola tanszer felszerelésének, az intézeti könyvtárnak kiegészítésére 6000 korona (189889/1913).

i) Az épületi tetőzet kijavítására 800 kor., továbbá a padok javítására 1000 korona és szobák festésére 1500 kor. engedélyeztetett (76591/1914).

5. Az intézet ezen tanévi tanulmányi kirándulásai.

a) A math. és term. szakcsoport harmadéves hallgatói dr. Koch Ferenc tanár vezetésével 1913. szept. 1—9-ikén nagyobb tanulmányi kirándulást tettek a Magas Tátrába és környékére. Ez alkalomkor voltak: a Csorbai tónál, a Poprádi tónál, a Tengersizemcsúcson, majd Tátra-Széplakot, Tátrafüredet megnézve a Tarpatakon át a Lomniczi csúcs alatt fekvő Zöldtót és Karbunkulustoronyt keresték fel és végül a szepesbélai csepkőbarlangot, a dobosinai jégbarlangot megnézve, a vashegyi bányában gyűjtve gazdag állat-, növény és ásványgyűjteményekkel megrakva tértek haza.

6. A nyelv- és történelmi szakcsoport harmadéves hallgatói dr. Littke Aurél tanár vezetésével 1913. szept. 1—9-ig nagyobb tanulmányi kirándulást tettek Királyhágón tuli részekbe. Nevezetesen az utirány volt: Budapest, Nagyvárad, Révbarlang, Kolozsvár, Torda, Marosujvár, Nagyszeben, Vöröstorony, fogarasi havasok, Brassó, Sz. Anna-tó, Tusnád, Arad, Bpest.

c) A mennyiség és term. szakcsoport III. éves hallgatói dr. Vángel Jenő igazgató vezetésével több napra terjedő tanulmányi kirándulást tettek a Quarneroba a tengeri fauna és flóra tanulmányozása céljából. Ez alkalomkor megtekintették Fiumét és környéket, voltak Lussinpiccolo szigetén és Pólában. A gyűjtésre a m. kir. Tengerészeti hatóság „az Előre” gőzöst bocsátotta a kirándulók rendelkezésére, egyuttal megengedte, hogy a fiumei biológiai statio gyűjtőszereit használhassák.

a) Dr. Semsey Andor főrendiházi tag költségéből az intézet 10 hallgatója dr. Vángel Jenő igazgató vezetésével 12 napra terjedő nagyobb biológiai gyűjtő kirándulást tettek a Kudzsiri havasokra az 1913. év július hó 20—31-ikig.

d) *Kisebb tanulmányi kirándulások.* Az illető szaktanár vezetésével egy-egy évfolyam, épúgy, mint az előbbi években úgy az idén is, többszörösen kirándultak, még pedig:

α) dr. Koch Ferencz tanár vezetésével geológiai és ásványtani

kirándulások : Gellérthegyre, Kis-Svábhegyre; Farkasvölgybe, Szépvölgybe, Csillaghegyre, Rákosra, Római fürdőhöz stb.

β) *dr. Littke Aurél* tanár vezetésével a Magyar Földrajzi Intézet R. Társaság nagy intézetét tanulmányozták a hallgatók, továbbá földrajzi helyszíni felvételeket és méréseket végeztek a Pozsonyi hegyen.

γ) *Lovcsányi Gyula* tanár vezetésével a Római fürdőt, az amphitheatrumot és az ott lévő muzeumot tanulmányozták a hallgatók.

ε) *dr. Moesz Gusztáv* tanár vezetésével botanikai kirándulásokat tettek a hallgatók Csepelszigetre, Rákosra és a budai hegyekbe.

6. Az 1913/14. tanévi ünnepélyek sorrendje.

a) 1913. október hó 5-én az aradi vértanukért gyászünnepély.

b) 1913. november hó 1-én gyászünnepély a budai temetőben nyugvó nagyjaink (honvédek, Virág Benedek, Greguss Ágost, Hunfalvy János, Király Pál, Kiss Áron, Bartalus István és Kozocsa Ti-vadar) sírjának megkoszorúzása.

c) 1913. november hó 19-én Erzsébet királyné-ünnepély.

d) 1913. december hó 18-án Eötvös József báró emlékünnepe volt a következő műsorral.

1. **BAHNERT JÓZSEF: Csikós tanyán.**

Előadja: *az ifjusági zenekar.*

2. **Emlékezés br. Eötvös Józsefről.**

Irta és felolvassa: *Lovcsányi Gyula* paedagogiumi tanár.

3. **HUBAY JENŐ: Csárdajelenet.**

Hegedün előadja: *Hoppe Jenő* I. évfoly. hallgató.

Zongorán kíséri: *Jós György* I. évfoly. hallgató.

4. **EÖTVÖS JÓZSEF br.: Búcsú.**

Szavalja: *Kocsis Ferenc* I. évfoly. hallgató.

5. **BEETHOVEN: Larghetto és Scherzo.**

Előadja: *az ifjusági zenekar.*

6. **EÖTVÖS JÓZSEF br.: A zászlótartó.**

Szavalja: *Castiglione László* I. évfoly. hallgató.

7. **Eötvös nézetei a polgári életre való nevelésről.**

Irta és felolvassa: *Schóbert József* II. évfoly. hallgató.

8. **EÖTVÖS—STAUB: Vár és kunyhó (Melodráma).**

Szavalja: *Tóth Ferenc* II. évfoly. hallgató.

Zongorán kíséri: *Kertai Ernő* I. évfoly. hallgató.

9. **Magyar induló.** Előadja: *az ifjusági zenekar.*

e) A Paedagogium zenekarának tagjai 1914. évi május hó 14-én a következő műsorral zeneestélyt rendeztek.

1. **BEETHOVEN: D-dur Symphonia.** Allegro molto.

Előadja: *a Paedagogium zenekara.*

2. MOZART—HENNIG: **Fantázia.**

Orgonán előadják: *Loschert Ede és Geyer Béla.*

3. SIBELIUS: Részlet a „**Kuolema**“ c. színműből.

Előadja: *a Paedagogium zenekara.*

4. HUBER K.: **Hunyadi László.** Nagy ábránd.

Hegedűn előadják: *Hoppe Jenő és Litkey László.*

Zongorán kíséri: *Kertai Jenő.*

5. BERLIOZ: **Magyar induló** a „Faust elkárhozása“ c. operából.

Előadja: *a Paedagogium zenekara.*

f) A Paedagogium tornaszakos hallgatói tornaünnepélyt rendeztek 1914. március hó 7-én, a svéd, dán gimnasztika bemutatására.

g) A Paedagogium ifjusága által az intézet sporttelepén rendezett athlétikai és játékversenyt, 1914. május hó 28. és 30-án a következő eredménnyel tartatott meg:

I. **60 yardos síkfutás:** 1. Kvassay J. (ezüst érem) idő: $6\frac{3}{5}$ mp.
2. Hoppe J. (bronz é.)

II. **Súlydobás:** 1. Heim J. (ezüst é.) 10·45 m., 2. Dalibor E. (bronz é.) 10·24 m., 3. Lázár J. (bronz é.) 9·87 m.

III. **Gerelydobás:** 1. Kokovay L. (ezüst é.) 37·20 m., 2. Farkas J. (bronz é.) 34 m., 3. Schultz J. (bronz é.) 31 m.

IV. **Diszkoszvetés:** 1. Heim J. (ezüst é.) 27·50 m., 2. Farkas J. (bronz é.) 26·65 m., Litkey L. (bronz é.) 25·30 m.

V. **Magasugrás:** 1. Kokovay L. (ezüst é.) $157\frac{1}{2}$ cm., 2. Heim J. (bronz é.) $157\frac{1}{2}$ cm., 3. Hoppe J. (bronz é.) $152\frac{1}{2}$ cm.

VI. **Távolugrás:** 1. Hoppe J. (ezüst é.) 5·65 m., 2. Kokovay L. (bronz é.) 5·53 m., 3. Heim J. (bronz é.) 5·26 m.

VII. **Rúdugrás:** 1. Litkey L. (ezüst é.) 2·70 m., 2. Bodnár J. (bronz é.) 2·60 m., 3. Farkas J. (bronz é.) 2·60 m.

VIII. **Tenniszverseny:** 1. Schultz J. (ezüst é.), 2. Páncél F. (bronz é.)

IX. **Football:** Mathemat.—Nyelvész.

X. **Főverseny az intézet bajnokságáért (Semsey-díj):** 1. Farkas J. (arany é.) 13 pont, 2. Kokovay L. (ezüst é.) 11 pont, 3. Dalibor E. (bronz é.) 9 pont.

Nyertesek: Klausmann J., Jávör A., Palugyay L., Kvassay J., Szántó L., Farkas J. és Bartal R. (bronz érmet nyertek).

Az intézet közvetlen tanügyi főhatósága.

Vallás- és közoktatásiügyi miniszter:

Dr. Jankovich Béla, v. b. t. t.

Államtitkárok:

Dr. Ilosvay Lajos, országgyűlési képviselő stb.

Dr. Klebelsberg Kunó gróf.

Ügyosztály-főnökök:

Neményi Imre dr., miniszteri tanácsos stb.

* * *

Az állami polgári iskolai tanítóképző-intézet két egymással szerves összefüggésben lévő részre oszlik:

A) a polgári iskolai tanítóképző-intézetre és

B) a gyakorló polgári iskolára.

Továbbá vele kapcsolatban a tanítóképző-intézeti tanárjelöltek számára külön

C) az „Apponyi” kollégium is szerveztetett.

A)

Polgári iskolai tanítóképző-intézet.

I. Tanári kar.

Váangel Jenő, királyi tanácsos, igazgató, bölcsészetdoktor, a biologia rendes tanára, a tud. egyetemen az összeh. szövetten és módszertan magántanára, a biológiai szemínárium vezetője, az intézettel kapcsolatos gyakorló polgári iskola igazgatója és az internátus vezetője, az Orsz. Felső Nép- és Polgáriskolai Tanítóvizsgáló-Bizottság és a Tanítóképző-Intézeti Torna tanári vizsgáló bizottság ügyvivő alelnöke s tanár vizsgáló-bizottsági tagja, a Tanítóképző-Intézeti tanárjelölti „Apponyi“-Kollégium igazgatója és szakvezető tanára, a Tanítóképző-intézeti Orsz. Vizsgálóbizottság, továbbá ugyancsak a Zenetanár-vizsgálóbizottság tagja, a Magyarországi Tanítók Árvaházának kuratora, az Orsz. Paedagogiai Könyvtár és Tanszermúzeum, továbbá a Népiskolai Ifjúsági Könyvtárakat Intéző Bizottság elnöke, az O. P. K. és T. M. Hivatalos Értesítőjének szerkesztője, az Orsz. Közoktatási Tanácsnak, a Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Tanácsának és a Szabad Oktat. Tanácsnak hivatalból kiküld. tagja, az „Adria“ és a Rovartani Társaság választmányi, a Paedagogiai Társaság rendes, a paedagogiumi ifjúsági segítőegyesület dísztagja, a tud. egyetemi természettud. szövetség tiszteletbeli tagja, az Alföld természettud. felkutatására alakult zoológiai bizottság tagja, továbbá több hazai és külföldi egyesület s társulat alapító, tiszteletbeli és rendes tagja, fő- és székvárosi iskolaszéki tag. Volt a gyakorló főgimnázium rendes tagja, volt egyetemi tanársegéd a zoológiai és comp. anatomiai intézetnél (1886. november 1—1895. december 31.), adjunktus ugyanott (1896. jan. 1—1900. szept. 28.), a budapesti tud. egyetemen az 1896/7—1899/900. tanévekben az állattannak és összeh. bonctannak helyettes tanára. Az intézethez rendes tanárrá 1900. szept. 28.-án, igazgatóvá 1907.

jul. 10.-én neveztetett ki. Szül.: Perkátán, 1864. április 16.-án. Lakik az intézetben. Tanította az állattant heti 8 órában.

Bahnert József, zongoraművész és zeneszerző, rendes tanár, zongorára és orgonára képesített zenetanár, az Orsz. Nép- és Polgáriskolai Tanítóvizsgáló-Bizottság tagja, a Tanítóképző-intézeti Tanárjelöltek „Apponyi“-Kollégiumának szakvezető tanára és a magyar színpadi szerzők egyesületének tagja. Az intézetnél az 1907/8. tanévben óraadó tanár volt. Kineveztetett rendes tanárrá 1908. július hó 14.-én. Szül.: Nápolyban, 1860. dec. 19.-én. Lakik: I., Enyedi-utca 18. Tanította az orgonát és zongorát heti 26 órában.

Erdélyi Lajos, bölcsészetdoktor, a magyar nyelvtudomány rendes tanára, a Tanítóképző-intézeti Tanárjelöltek „Apponyi“-Kollégiumának szakvezető tanára, a budapesti tudományegyetemen a magyar nyelvjárástan és mondattan magántanára, a magyar és latin nyelvből és irodalomból képesített középiskolai tanár, az Országos Felső Nép- és Polgáriskolai Tanító- és Tanítónővizsgáló-Bizottság tagja, a Magyar Nyelvtudományi, a Magyar Néprajzi Társaság és a Nemzeti Torna-egyesület választmányi tagja, az Országos Polgáriskolai Egyesület, Budapesti Philologiai Társaság, az Erdélyi Múzeum-Egyesület, a Magyar Irodalomtörténeti Társaság, a Magyar Történelmi Társulat s az Orsz. Tanáregyesület tagja. Volt a kolozsvári ref. kollégium és a sepsiszentgyörgyi Székely Mikó-kollégium h. tanára (1896—1898. illet. 1899—1900); közben egy évet külföldi tanulmányúton töltött, 1900—1908. a budapesti ref. főgimnázium rendes tanára. Az intézethez kineveztetett r. tanárrá 1908. szept. 12.-én. Szül.: Uzonban, Háromszékmegyében 1871. június 1.-én. Lakik: I., Győri-út 14. Tanította: az általános nyelvtudományt, magyar nyelvtant, stilisztikát, retorikát, esztetikát és verstant heti 12 órában, továbbá latin nyelvtant heti 3 órában.

Goldziher Károly, bölcsészetdoktor, a mennyiségtan rendes tanára, a m. kir. József-műegyetemen a politikai és kereskedelmi számtan meghívott előadója és magántanára, a Tanítóképző-intézeti Tanárjelöltek „Apponyi“-Kollégiumának szakvezető tanára, okleveles középiskolai tanár; az Országos Felső Nép- és Polgári iskolai Tanítóvizsgáló-Bizottság tagja, a matematikai tanítás reformálására alakult nemzetközi szervezet magyarországi albizottságának egyik titkára, több hazai és külföldi matematikai, biztosítástudományi és tanügyi társulat tagja, a VII. nemzetközi biztosítás tudományi kongresszus (Amsterdam, 1913.) egyik titkára, a Magyar Gyorsíró Társaság igazgatóságának tagja. Volt a gyakorló főgimnázium rendes tagja és a budapesti

tudomány-egyetem mennyiségtani tanszékének repetitora (1902/3), a magyar halandósági táblázatokat szerkesztő központi hivatal vezetője (1904—1906) és a budapesti III. ker. m. kir. áll. főgimnázium tanára (1905—1908). Az intézethez kineveztetett rendes tanárrá, 1908. október hó 13.-án. Szül.: Budapesten, 1881. február 26.-án. Lakik: I., Mészáros-utca 12. Tanította az algebrát, a planimetriát, a kereskedelmi számtant, a politikai számtant és a könyvviteltant, heti 14 órában.

Gragger Róbert, bölcsészettudományok doktora, a német nyelv és irodalom rendes tanára, magyar, német, francia nyelvből és irodalomból képesített középiskolai tanár, a tanítóképző-intézeti tanárjelöltek Apponyi-Kollégiumának szakvezető tanára, az Országos Felső Nép- és Polgáriskolai Tanítóvizsgáló-Bizottság tagja, a modern filológiai szeminárium vezetője, a Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtörténeti Bizottságának tagja, a Magyar Irodalomtörténeti Társaság, a Budapesti Philológiai Társaság választmányi, a Magyar Történelmi Társulat, a Magyar Nyelvtudományi, a Magyar Néprajzi Társaság, az Országos Középiskolai Tanáregyesület rendes tagja stb. Volt a Bárány Eötvös József-Kollegium tagja, a budapesti VIII. ker. főreáliskola helyettes és rendes tanára (1909 szept. — 1912 szept.), közben egy évet külföldi tanulmányúton töltött. Az intézethez kineveztetett rendes tanárrá 1912. szeptember 24.-én. Szül.: Aranyosmaróton, 1887. nov. 5.-én. Lakik IV., Vámház-körút 7. Tanította a német, nyelvet, irodalmat és társalgást heti 17 órában.

Gyulai Ágost, bölcsészettudományok doktora, a magyar irodalomtörténet rendes tanára, a magyar és német nyelv és irodalom és a bölcsészettudományok okleveles középiskolai tanára, a Stolze-Fenyvessy-féle gyorsírás okleveles tanára, a magyar filológiai szeminárium vezetője, a Polgáriskolai Tanítójelöltek Ifjúsági Körének tanárkari biztosa, az Országos Felső Nép- és Polgáriskolai Tanítóvizsgáló-Bizottság tagja, a Tanítóképző-intézeti Tanárjelöltek „Apponyi“-Kollégiumának szakvezető tanára, a Magyar Paedagogiai Társaság rendes tagja és titkára, a Kisfaludy-Társaság Shakespeare-Bizottságának jegyzője, a Budapesti Philológiai Társaság és a Magyar Irodalomtörténeti Társaság választmányi tagja, a Népközlöny Könyvtárakat Intéző Bizottság tagja, a Magyar Társadalomtudományi Egyesület szabadoktatási bizottságának tagja és több hazai tudományos és tanügyi társaság rendes tagja. Volt a m. kir. Ferencz József-intézetnél nevelőtanár, a budapesti II. ker. kir. egyetemi főgimnáziumnál helyettes és rendes tanár 1891. júl. 24.—1897. júl. 20., a budapesti I. ker.

állami főgimnáziumnál rendes tanár (1897—1903. jun. 22.). Az intézethez kineveztetett rendes tanárrá 1903. június 22.-én. Szül.: Budapest, 1868. február 14.-én. Lakik: I., Lógody-utca 9. sz. Tanította a magyar irodalomtörténetet heti 16 órában és vezette a magyar irodalmi szeminárium gyakorlatokat heti 3 órában.

Herrmann Antal, bölcsészettudományok doktora, igazgatói címmel és jelleggel felruházott polgáriskolai tanítóképző-intézeti tanár, a német nyelv és irodalom rendes tanára, a kolozsvári egyetemen az általános és hazai ethnographia magántanára, okleveles középiskolai tanár, okl. levéltárnok, végzett jogász, az Országos Felső Nép- és Polgáriskolai Tanítóvizsgáló-Bizottság tagja, az Ethnologische Mitteilungen aus Ungarn, a Beiträge zur Völkskunde der Deutschen in Ungarn, a Mitteilungen zur Zigeunerkunde, a Magyar Zene-tudomány, az Ungarische Musikologie, az Armenia című folyóiratok kiadó-szerkesztője, az Erdélyi Kárpát-Egyesület néprajzi múzeumának és a szamosújvári örmény múzeumnak tiszteletbeli igazgatója, a berlini, müncheni, bécsi anthropologiai társaságok választott levelező-tagja, a nemzetközi folklore-tanács és az osztrák néprajzi társaság tagja, a nemzetközi cigány tudós-társaság ügyvivője, a Magyar Néprajzi Társaság alapítója és tiszteleti tagja, az Erdélyi Honismertető Társaságnak és a Polgáriskolai Egyesületnek alapító, a Tanítóképző Tanárok Orsz. Egyesületének alapító és választmányi, a siketnéma-intézeti tanárok orsz. egyesületének tiszteletbeli, az Országos Magyar Szövetség központi választmányának, a váci magyar védőegyesület választmányának és a váci és váczvidéki közművelődési egyesület igazgatóságának tagja, a hunyadmegyei történeti és régészeti társaság, a brassó-megyei általános tanító-egyesület, a temesvári dalárda tiszteletbeli tagja, az Orsz. Magy. Zene-Egyesület tiszteletbeli elnöke és alapító tagja, a Szent István-Társulat tudományos és irodalmi szakosztályának és az Erdélyi román. kath. irodalmi társaságnak tagja, stb. Volt brassói román. kath. főgimnáziumi tanár (1871), pancsovai áll. főreáliskolai tanár (1875), fehértemplomi áll. főgimnáziumi tanár (1883). Az intézethez kineveztetett helyettes tanárnak 1883. nov. 1.-én, rendes tanárnak 1884. július 31.-én. Szül.: Brassó, 1851. júl. 30.-án. Lakik: I., Krisztina-körút 145. Tanította a német nyelvet, irodalmat és társalgást heti 16 órában.

Imre Sándor, bölcsészettudományok doktora, a paedagogia és filozofia rendes tanára, a Tanítóképző-intézeti Tanárjelöltek Apponyi-Kollégiumának szakvezető-tanára, az Országos Felső Nép- és Polgáriskolai Tanítóvizsgáló-Bizottság tagja; okl. középisk. tanár, a budapesti tud.-egye-

temen a magyar neveléstörténet magántanára; a Magyar Paedagogiai Társaság rendes tagja s a Magyar Paedagogia szerkesztője, az Orsz. Polgáriskolai Egyesület elnöke. Volt a kolozsvári ref. kollégium főgimnáziumának tanára (1900—1908. szept.), internátusának vezetője (1902—1905), elemi iskolájának igazgatója (1908. április 1.-től), a kolozsvári tud.-egyetem magántanára (1904—1912), a kolozsvári tanári körnek titkára, majd ügyvivő alelnöke (1901—1908), az Erdélyi Múzeum-Egyesületnek titkára (1904—1908). Az intézethez rendes tanárrá kinevezetett 1908. szept. 9.-én. Szül.: Hódmezővásárhelyt, 1877. okt. 13. Lakása: I., Mozdony-utca 23. Tanította a paedagógiát s a filozófiai propaedeutikát, vezette a gyakorlati képzést heti 15 órában.

Kmetykó János, a tornászat rendes tanára, a Nemzeti Tornaegyletben képestitett tornatanár, a francia Akadémia tisztje, az Orsz. Testnevelési Tanács előadó tanácsosa, a Tanítóképző-intézeti tanárjelöltek „Apponyi“-Kollégiumának szakvezető tanára, az Orsz. Tanítóképző-Intézeti Tornatanárvizsgáló Bizottság rendes tagja és jegyzője, az Orsz. Felső Nép- és Polgári iskolai Tanítóvizsgáló-Bizottság rendes tagja, a Magyarországi Testedző Egyletek Szövetségének művezetője és választmányi tagja, a Budapesti Torna Klub művezetője és választmányi tagja, a Magyarországi Tornatanárok Egyletének rendes tagja, az Orsz. Középiskolai Tanáregylet rendes tagja. Volt az érsekújvári kath. gimnáziumnál (1903—1905), a budapesti III. ker. áll. főgimnáziumnál (1905—1910) és a budapesti V. ker. áll. főreáliskolánál (1910—1911) rendes tornatanár. Az intézethez rendes tanárrá kinevezetett 1911. ápr. 18. óta. Szül.: Szegeden, 1880. október hó 3.-án. Lakik: I. ker., Pálffy-tér 4. Tanította a tornát heti 18 órában.

Koch Ferenc, bölcsészetdoktor, a kémia, ásványtan és geológia rendes tanára, kolozsvári egyetemi címz. ny. rk. tanár, okleveles középiskolai tanár, az Állami Polgári Tanítóképző-Intézet ásványkémiai szertárának és szemináriumának vezetője, a Tanítóképző-Intézeti Tanárjelöltek „Apponyi“-Kollégiumának szakvezető tanára, az Országos Felső Nép- és Polgáriskolai Tanítóvizsgáló-Bizottság tagja, a berlini „Deutsche Chemische Gesellschaft“ és több hazai tudományos és tanügyi egyesület rendes tagja. Volt a kolozsvári tudomány-egyetemen tanársegéd (1878—1884), kolozsvári áll. tanítóképző-intézeti rendes tanár (1887—1898). Az intézethez rendes tanárrá kinevezetett 1898. júl. 26.-án. Szül.: Zombor, 1853. okt. 28.-án. Lakik: I., Alkotás-utca 7/b. Tanította a kémiát, ásványtant és geológiát heti 13 órában.

Kovács János, bölcsészetdoktor, a fizika rendes tanára, okleveles középiskolai tanár, a fizikai laboratórium vezetője, az Ifjúsági Segítő-Egyesület tanárkari biztosa és dísztagja, az Országos Felső Nép- és Polgáriskolai Tanítóvizsgáló-Bizottság tagja, az Országos Tanítóképző-Intézeti Tanárvizsgáló-Bizottság jegyzője, a Tanítóképző-Intézeti Tanárjelöltek „Apponyi“-Kollégiumának szakvezető tanára, az Orsz. Közoktatási Tanács előadó tanácsosa, a Tanítóképző-Intézeti tanárok Országos Egyesületének tiszteletbeli elnöke, az Országos Polgáriskolai Egyesület tiszteletbeli elnöke, a Magyar Paedagogiai Társaság rendes tagja, volt titkára s szerkesztője, számos hazai egyesület tiszteletbeli s rendes tagja. Az intézethez rendes tanárrá kineveztetett 1881. aug. 20.-án. Szül.: Mezőbánd, 1856. december 10.-én. Lakik: I., Brassai Sámuel-utca 4. Tanította: a természettan heti 14 órában.

Littke Aurél, bölcsészetdoktor, a földrajz rendes tanára, a budapesti kir. magyar tudomány-egyetem Földrajzi Intézetének volt első tanársegéde, az Apponyi-Kollégium szakvezető tanára, az Orsz. Felső Nép- és Polgári iskolai Tanítóvizsgáló-Bizottság tagja, a Magyar Földrajzi Társaság levelező és választmányi, ugyanezen Társaság Alföldi bizottságának tagja, a „Földrajzi Közlemények“, a „Földrajzi Gyakorlatok“, a „Világatlasz“ társszerkesztője, a Magyar Földrajzi Intézet R. T. tudományos tanácsának tagja, a „Geographisches Jahrbuch“ és a „Bibliotheca Geographica“ [magyarországi munkatársa, a Turáni Társaság rendes tagja, a budapesti kir. magyar tudomány-egyetemi Természettudományi Szövetség levelező és alapító tagja, a budapesti Erzsébet-Népakadémia előadó tagja, a Magyarhoni Földtani Társulat, a Magyar Néprajzi Társaság, a Magyar Turista Egyesület rendes tagja. Az intézetnél működik 1908. november óta. Rendes tanárrá kineveztetett 1913. januárius hó 23.-án. Szül.: Budapest, 1872. dec. 31.-én. Lakik: IX., Kinizsy-utca 9. Tanította a földrajzot heti 14 órában.

Lovcsányi Gyula, a történelem, köz- és magánjog rendes tanára, a Tanítóképző-Intézeti Tanárjelöltek „Apponyi“-Kollégiumának szakvezető tanára, az Országos Felső Nép- és Polgáriskolai Tanítóvizsgáló-Bizottság tagja, a történelmi szeminárium vezetője, több hazai egyesület rendes tagja. Tanított a privigyei elemi iskolánál (1869—70), a trencsényi gimnáziumnál (1871—72) és a zilahi polgári iskolánál az 1874—75., 1875—76. tanévben. Az intézethez kineveztetett helyettes tanárrá 1877. augusztus 21.-én, rendes tanárrá 1879. szeptember 4.-én. Szül.: Ipolyság, 1850. április 5.-én,

Lakik: I., Mészáros-utca 18. Tanította a magyar és egyetemes történetet, a köz- és magánjogot heti 15 órában.

Rucsinszki Lajos, a matematika rendes tanára, főreáliskolákra képesített tanár, a matematikai szeminárium vezetője, az Országos Felső Nép- és Polgáriskolai Tanítóvizsgáló-Bizottság tagja: több hazai egyesület r. tagja. Volt székesfehérvári főreáliskolai rendes tanár (1873. okt.—dec.), a József-műegyetemen a matematika repetitora (1884. jan.—szept.), a székelyudvarhelyi főreáliskola rendes tanára (1874. okt.—1887. okt.). Az intézethez rendes tanárrá kineveztetett 1887. okt. 1.-én. Szül: Eperjes, 1850. nov. 19.-én. Lakik: I., Mozdony-utca 7. Tanította a matematikát heti 13 órában.

Bajusz Károly, a gyorsírás óraadó tanára, a m. kir. állami számvevőszék segédtitkárja miniszteri segédtitkári ranggal és jelleggel, okleveles gyorsírás-tanár, az Orsz. Magyar Gyorsíró-Egyesület választmányi tagja és pénztárosa-, a Gyakorló Gyorsíró szaklap tulajdonosa és szerkesztője, a Gyorsírászat Lapok kiadója. Az intézetnél működik 1905. szept. óta. Szül: Solt, 1873. december 24.-én. Lakik: III., Bécsi-út 171. II/4. Tanította a gyorsírást heti 2 órában.

Bürner Sándor, bölcsészetdoktor, a francia nyelv óraadó tanára, okleveles középiskolai tanár, a budapesti II. ker. állami főreáliskolának rendes tanára. A Société des professeurs de langues vivantes tagja, a Bureau international des professeurs de langues vivantes levelező tagja, a Société littéraire française de Budapest volt tanára. Volt helyettes tanár a kassai áll. főreáliskolában (1898—99), ugyanott rendes tanár (1899—1901), a székesfehérvári áll. főreáliskolában (1901—1906), a budapesti II. ker. áll. főreáliskolában 1906 óta rendes tanár. Ez intézetben 1910. szept. 1. óta működik Szül: Budapesten, 1876. január 23.-án. Lakik: Szarvas-út 8/c. Tanította a francia nyelvet heti 4 órában.

Lányi Ernő, okleveles középiskolai rajztanár, a rajz és a művészetek történetének óraadó tanára. Az intézetnél 1911. szept. óta mint óraadó tanár működik. Szül.: Székelyudvarhely, 1858. márc. 2.-án. Lakik: I., Fodor-utca 17. Tanította a szabadkézi rajzot heti 2 órában.

Moesz Gusztáv, bölcsészetdoktor, a növénytan óraadó tanára, a Magyar Nemzeti Múzeum igazgató-őre, okleveles középiskolai tanár, az Orsz. Felső Nép- és Polgári iskolai Tanítóvizsgáló-Bizottság tagja, a kir. magy. Természettud. Társulat választmányi tagja és növénytani szakosztályának alapító tagja, volt jegyzője, a buda-

pesti tud. egyetemi Természettud. Szövetség levelező tagja, több tud. társaság tagja, a „Botanikai Közlemények“ szerkesztője az Uránia magyar Tudományos Egyesület: „Népszerű Tudományos Felolvasások“ c. vállalatának szakszerkesztője, az Alföld természetrajzi felkutatására alakult botanikai bizottság tagja. Volt a budapesti tud. egyetem ásvány- és kőzettani intézetének tanársegéde (1895—1899), a budapesti m. kir. gyakorló főgimnázium tagja (1906/7), a brassói állami főreáliskola rendes tanára (1899—1906), majd a Magyar Nemzeti Múzeum növényteni osztályához szolgáltatással berendelve (1906—1911). Az intézetnél működik 1910. szept. 1. óta. Szül.: Körmöczbányán, 1873. okt. 21.-én. Lakik: I., Roham-utca 3. Tanította a növénytant heti 7 órában.

Rehák Artur, orvosdoktor, intézeti orvos, a bonc- és élettan óraadó tanára. Képesített tisztviselő orvos, a m. kir. III. sz. csendőrkörlet hivatalos orvosa, a m. kir. post. és táv. alk. Ferencz József b. e. I. ker. orvosa. Szül.: Budapest, 1875. márc. 11.-én. Lakik: I., Alagut-utca 4. Az intézetnél működik 1911. szept. 1. óta. Tanította a bonctant, élettant és az első segélynyújtást heti 1 órában.

Szabó László dr. bölcsészettudományi doktor, a művészetek történetének óraadó tanára (az 1912/13. tanévtől kezdve megbízott 1911. november 23.-án), az Adria egyesület titkára, a „Tenger“ című folyóirat szerkesztője. Szül.: 1874. június hó 20.-án Szegeden. Az intézetnél működik 1912. szeptember óta. Lakik: IX., Kinizsy-utca 23. Tanította a művészetek történetét heti 4 órában.

Sztankó Béla, budapesti I. ker. áll. elemi tanítóképző-intézeti r. tanár, az ének és a zeneelmélet óraadó tanára, a Felső Nép- és Polg. isk. Tanítótovábbképző-Bizottság tagja, a Tanítóképző-Int. Orsz. Zenetanárvizsgáló-Bizottság tagja és jegyzője, az „Apponyi“-Kollégium szakvezető tanára. Az intézetnél működik 1887. szeptember óta. Szül.: Szolnok, 1866. ápr. 13. Lakik: I., Alkotás-u. 37. Tanította az éneket és a zeneelméletet heti 7 órában.

Florek Ferenc, felügyelő tanár, aki egyszersmind a gazdasági ügyeket is vezeti, okl. középiskolai tanár. Lakik: az intézetben. Az intézetnél működik 1913. jan. 1. óta. Kinevezetett 1913. márc. 27.

Dr. Bolkay István, a biológiai tanszék Semsey-féle aszisztense, bölcsészettudományi doktor. Lakik: VIII. József-utca 11. Az intézetnél működik 1913. szeptember 1. óta.

Csáder Ferenc, nevelő-tanár, középiskolai tanári szakvizsgát tett tanárjelölt. Lakik: az intézetben. Az intézetnél működik 1913. szeptember 1. óta.

A tanári testület tagjainak irodalmi munkássága.

Erdélyi Lajos: 1. *Die ungarische sogenannte Leichenrede als mundartliches Sprachdenkmal.* (Journal de la Société Finno-Ougrienne 1913. Castrén-émlékfüzet).

2. *A Gyulafehérvári Glosszák nyelvjárásához.* (Magy. Nyelv. 1914. 1. füz.)

3. *A Halotti Beszéd nyelvjárása.* (M. Nyelvőr. 1914. 1—2. füz.)

4. *A Halotti Beszéd íráshibái és olvasásuk.* (Magy. Nyelv. 1913. 3. füz.)

5. Apróbb cikkek a Magy. Nyelvőrben. (1914.)

6. Hivatalos bírálatok a Nagy László—Kőrösi-féle Nyelvtani gyakorlatkönyv II. és III—IV. oszt. számára készült új kiadásáról és a Népiskolai Ifjúsági Könyvtárakat Intéző-Bizottság számára „Hajnalka” és „A becsület útján” c. művekről.

7. A Folklore Fellows néphagyományokat kutató szövetség magyar osztályának 1913. dec.-ben Szegeden és Kecskeméten, 1914. jún.-ban Pécsen tartott gyűlésein előadások a népnyelvi sajátságok hangtani följegyzéséről.

8. Háromszéki nyelvjárási szótárt készít a Magy. Nyelvtud. Társaság megbízásából.

9. Beküldött tanulmányok és cikkek.

Goldziher Károly: 1. *On graphical integration.* (Proceed. of the Edinburgh Mathemat. Soc. XXX).

2. *Methode zur graphischen Lösung von Systemen linearer Gleichungen.* (Zeitschrift für Math. und Physik LXII).

3. *Beiträge zur Theorie der veränderlichen Rente.* (Österr. Handelsschulzeitung).

4. *Über die Grundgleichung der Zinseszinsrechnung.* (Österr. Handelsschulzeitung).

5. *Az életbiztosítás körében végzendő statisztikai munkálatokról.* (Biztos. és Közgazd. Lapok XIX).

6. *Über die Altersverteilung der Verheirateten.* (I. Közl., Jahrbuch für Versicherungsmathematik I).

7. *Vizsgálatok a rokkantsági statisztika köréből.* (Közgazdasági Szemle LI).

8. *A járadékszámítás kamatlábproblémája.* (Math. és Phys. Lapok XXIII).

9. Szerkesztette a Magyarországi Munkások Rokkant- és Nyugdíj-Egylete matematikai mérlegét.

10. *Hatványszámok felbontása hatványszámok összegére.* (Középisk. Math. Lapok XXI).

11. *Bibliography of the Teaching of Mathematics.* (Washington, az amerikai kormány kiadása).

12. *A matematikai tanítás gyakorlati vonatkozásai.* (Syllabus a polgári iskolai tanárok szünidei tanfolyamán tartott 6 előadáshoz).

13. *A grafikai módszer és újabb irodalma.* (Magyar Paedagogia XXIII).

14. *Praktische Elemente im math. Unterricht der höheren Schulen.* (Pädagogisches Archiv LIV).

15. *Mathematik und Wirklichkeit.* (Wissen ist Macht I).

16. Apróbb dolgozatok és könyvismertetések a Deutsche Literaturzeitung-ban, a Zeitschrift für Math. und naturwiss. Unterricht-ban, a Tanáregyesületi Közlöny-ben, a Magyar Paedagógiában, stb.

17. Hivatalos tankönyvbírálatok.

18. Hivatalos tanszerbírálatok.

Gragger Róbert: 1. *Irodalomtörténeti Forrástanulmányok.*

I. *Irodalomtörténeti forráskutatás.* (Irodalomtört. Közl. XXIII. 2—3.)

II. *Gvadányi: Egy falusi nótárius.* (U. o. XXIII. 4.)

III. *Gaál József: Peleskei nótárius.* (U. o. XXIV. 1.)

2. *Geschichte der deutsch-ungarischen Literatur.* (Deutsch-Österreichische Literaturgeschichte. II. köt.) Der Vormärz.

3. *Lenau's Ungarische Sprachkenntnis.* (Ungarische Rundschau. II. 180—189.)

4. *Ein Ungedruckter Brief Wielands aus 1777.* (U. o. 242 l.)

5. *Lenau's Schulzeugnisse.* (U. o. 487.)

6. *Lenau's Wohnhaus in Ofen (Buda.)* (U. o. 720.)

7. *Lenau in Winnental.* (Ung. Rundschau III. 485.)

8. *Lilla von Bulyovszky und der Münchener Dichterkreis.*

(U. o. 2. és 3. füzet és különnyomatban: München und Leipzig Duncker und Humblot 1914. 32 l.)

9. Ismertetések és bírálatok különböző folyóiratokban.

Gyulai Ágost: 1. *A Paedagogium magyar filológiai szemináriuma* (Bpest, 1913. 8°, 39 lap.) [Különnyomat a Paedagogium 1912/13. évi Almanachjából.]

2. Sajtó alá rendezte a *Nemzeti olvasókönyv a népiskolák számára* I—IV. kötetének 2. kiadását. (Budapest, 1914. M. kir. tud. egyet. nyomda kiadása. 8°, 151, 194, 268 és 460 l.)

3. *Vörösmarty hazafias ódái és Vörösmarty kisebb költeményei.* (Két füzetnyi kiadás a Magyar Könyvtárban). [Sajtó alatt.]

4. Két ismertetés *Pintér Jenőnek* „A magyar irodalom története Bessenyeitől Kazinczyig I—II.” c. művéről. (Magyar Paedagogia 1913 : 6—7. szám és Egyet. Philológiai Közlöny 1913 : 10. füzet.)

5. *A magyar irodalomtörténet szociális vonatkozásai* címen 12 órai előadást tartott a polg. isk. tanárok szünidei tanfolyamán 1913. júliusában (Syllabus megjelent a tanfolyam programjában. 1913. júl.)

6. *Jelentés a Magyar Paedagogiai Társaságnak 1913. évi működéséről.* (Magyar Paedagogia 1914 : 2. szám.)

7. Gondozta a Magyar Paedagógiában az *angol, francia és német paedagogiai könyvészet* rovatát.

8. Szerkesztette az Orsz. Paedagogiai Könyvtár és Tanszermúzeum Hivatalos Értesítőjének német nyelvű kivonatát (*Monats-Berichte der Pädagogischen Landes-Bibliothek und des Museums für Lehrmittel* 1913 : 3. és 4., 1914 : 1. és 2. szám.)

9. Elkészítette a tanítóképzőintézeti *magyar nyelvi és irodalmi normál felszerelés jegyzékét* és annak indokolását. (Sajtó alatt a Vallás- és Közokt. Minisztérium kiadásában.)

10. Tankönyv- és tanszerbírálatok a Vallás- és Közokt. Miniszt. Hivatalos Közlönyében és az Orsz. Paed. Könyvtár és Tanszermúzeum Hivatalos Értesítőjében.

Imre Sándor: 1. Szerkesztette a *Magyar Paedagógiát*.

2. *Nevelési szempontok az elzúllás ellen irányuló küzdelemben.* Megjelent: A fiatalokúak bírái stb. részére rendezett továbbképző tanfolyamon tartott előadások I. sorozata, Bpest 1913, n. 8° 303—352. l. — Ugyane tárgyról 5 órai előadás a pártfogó tisztviselők tanfolyamán 1914. június.

3. *A középiskolai reform ügye.* — Magy. Paed. 1913. 8. sz.

4. *A középiskola átalakítása és a köznevelés.* — Az Ujság 1913. okt. 19.

5. *A magyar pedagogiáról.* — Az Eötvös-alap Tanítók Nap-tára 1914-re c. kiadványában.

6. *A tanulók osztályozása.* — Az I. magyar orsz. gyermek-tanulm. kongresszus Naplója, 1913.; Család és Iskola 1913.

7. *Széchenyi és a magyar nevelés jövője.* — Széchenyi eszmévilága II. (Kultura és Tudomány) 1914, k. 8° 36—64. 1.

8. *Eötvös pedagogiai jelentősége.* — Új Élet 1913, 11. sz.

9. *A nőnevelés és a lélektan.* — Magyar Paedagogia 1913, 12. sz.

10. *A pedagogia a debreceni egyetemen.* — U. o. 1914. 5. sz.

Továbbá: kisebb cikkek, ismertetések a Magyar Paedagiában, Néptanítók Lapjában, Orsz. Középisk. Tanáregy. Közlönyben, Irodalomtörténetben; hivatalos tankönyvbírálat.

Kmetykó János: 1. *A svéd torna tanítása az elemi iskolákban.* (Gyakorló-iskola 1914.)

2. *Elemi iskolai tanterv és utasítás reformja.* (Közokt. Tanács 1914.)

3. *Testnevelés a dán tanítóképző intézetekben.* 10 óratan elemi iskolák számára. (Tornatűgy 1914.)

Kovács János: 1. Megírta a hallgatók számára előadásainak vázlatát a III. évfolyam anyagából (Mágnesség, elektromosság, hullámtan, hangtan, fénytán); könyomatban kiadta az Ifj. Segítő Egyesület.

2. Mint az Orsz. Polg. Isk. Egyes. reformbizottságának elnöke résztvett a reform polgáriskolák tantervjavaslatának elkészítésében; kiadta az Orsz. Polg. Isk. Egyes. (Pozsony, Wiegand K. F.)

Littke Aurél: Szerkesztette a „Földrajzi Közlemények“-et és a „Világatlasz“-t.

Lovcsányi Gyula: 1. *Eötvös József.* (Megjelent ez Almanachban).
2. Hivatalos tankönyvbírálat.

Moesz Gusztáv: 1. *Mykologiai Közlemények.* — Mykologische Mitteilungen. (Botan. közlem. 1913. 231 és (63) old.)

2. *Szépligeti Győző herbáriuma a Magyar Nemzeti Múzeumban.* — Szépligeti's Herbarium im ung. National Museum. (Botan. Közlem. 1913. 235 és (66) old.)

3. Szabó Z.: „Útmutató növények gyűjtésére“ c. könyvének ismertetése. (Botan. Közlem. 1913. évf. 242 old.)

4. *Van-e jogosultsága a Phaeomarasmus Scherffel génusznak?* Besitzt die Gattung Phaeomarasmus Scherffel Berechtigung? (Botan. Közlem. 1913. évf. 18 és (10) old.)

5. Apró Közlemények. (Botan. Közlem. 1913. évf. 172, 244 old. és 1914. évf. 44, 69, 109 old.)

6. *Jelentés a csehországi, németországi és bécsi tanulmányútról.* (Jelentés a Magyar Nemzeti Múzeum 1912. évi állapotáról. 1913. évf. 310 old.)

7. Hivatalos tankönyvbírálat.

8. Hivatalos tanszékzbírálat.

9. Javaslat a természetrajz tanításáról a megreformált középiskolában. (Az orsz. közoktatásügyi tanács felkérésére szerkesztett tervezet.)

10. Szerkesztette a „Botanikai Közlemények“ c. folyóiratot.

11. Apró cikkek a kryptogam növények köréből a Révai Nagy Lexikona számára.

12. Jelentés a növénytani szakosztály vagyoni állapotáról és a Botanikai Közlemények 1913. évi évfolyamáról. (Botan. Közlem. 1914. évf. 74 old.)

Szabó László: 1. *Az Árpád-kori magyar építőművészet.* Budapest, 1913. Németh József műszaki könyvkereskedése. N. 8°, 400 l. Ára 20 K.

2. *A középkori magy. festészet.* (Kincs. Kalendárium, 1914. 42 l.)

3. *Henszlmann Imre, a magyar építészet-történet megalapítója.* K. 8°, 13 l. A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet kiadása.

4. *Művészettörténet.* A paedagogiumi előadások vázlata. I. rész. Budapest, 1914. A Budapesti Hírlap nyomdája. 8°, 80 l.

Vángel Jenő: 1. Szerk. az Orsz. Paedagogiai Könyvtár és Tanszermuzeum Hivatalos Értesítőjét.

2. Összeállította dr. Nagy Zsigmonddal az Orsz. Paedagogiai Könyvtár és Tanszermuzeum philosophiai és paedagogiai munkáinak betűsoros jegyzékét.

3. Sajtó alá rendezte dr. Koch Ferenczel *Természetrajz elemei a népiskolák számára* című tankönyv I. és II. kötetének 3. kiadását.

4. Hivatalos tankönyvbírálatok, hivatalos tanszerbírálatok.

5. Vezetésével a biológiai szemináriumban a következő munkálatok készültek.

a) *Dr. Bolkay István*, asszisztentstől: 1. Adatok Magyarország pannoniai és praeglacialis herpetológiájához. A magyar kir. Földtani Intézet Évkönyve XXI. köt. 7. füzet.

2. Additions to the fossil herpetology of Hungary from the pannonian and praeglacial period. Mitteil. aus dem Jahrbuche der kgl. ung. geolog. Reichsanstalt. XXI. Band, 7. Heft.

3. Über einen neuen Fundort des *Ablepharus pannonicus* Fitz. in Ungarn. Zoologischer Anzeiger. Band XLIII. Nr. 11. von 24. Februar 1914.

4. Osteological Observations on some exotic Ranidore. Anatomischer Anzeiger. 1914.

5. A legnagyobb élő kétéltűről. Természet X. évfolyam. 1914.

b) *Greguss Páltól*: A Suriani tengersizem kova moszatai. Megjelent: a Botanikai Közleményekben. (A Schilberszky-féle külön pályadíjat nyerte).

II. Hallgatók.

Intézeti rendes hallgatók.

A) Nyelv- és történettudományi szakcsoport.

N é v	Év- folyam	Beiktatás ideje		Tanfélév	
		téli	nyári		
		s z a k			
Bartók László (zene)	I.	913	—	I.	II.
*Berzeviczy Károly (zene)	I.	913	—	I.	II.
Burkovics Ferenc (torna)	I.	913	—	I.	II.
Castiglione László (zene, latin)	I.	913	—	I.	II.
Csapó István (torna, francia)	I.	913	—	I.	II.
Eigl Maxenc (zene)	I.	913	—	I.	II.
*Gescheit Izidor	I.	913	—	I.	—
Gyenes Gyula (torna)	I.	913	—	I.	II.
Habala Dezső (zene)	I.	913	—	I.	II.
Hanisch József (zene)	I.	913	—	I.	II.
Heringer Pál (torna)	I.	913	—	I.	II.
Herpai Balázs (zene)	I.	913	—	I.	II.
Hoppe Jenő (zene)	I.	913	—	I.	II.
Jávor István (zene)	I.	913	—	I.	II.
Jós György (zene)	I.	913	—	I.	II.
Kertai Ernő (zene)	I.	913	—	I.	II.
Kocsis Ferenc (zene)	I.	913	—	I.	II.
Kokovay Lajos (torna)	I.	913	—	I.	II.
Kristea Gyula (francia)	I.	913	—	I.	II.
Krizbai György (torna, zene)	I.	913	—	I.	—
Láday István	I.	913	—	I.	—
László István	I.	913	—	I.	II.
Lázár István (torna)	I.	913	—	I.	II.
Litkey László (zene)	I.	913	—	I.	II.
Mikita László (torna)	I.	913	—	I.	II.
*Molin György (francia)	I.	913	—	I.	II.
Nagy Ferenc	I.	913	—	I.	—
Nagy Lajos (torna)	I.	913	—	I.	II.
Nagy Rezső (torna)	I.	913	—	I.	II.
Papp Mihály (torna)	I.	913	—	I.	II.
Pasca Ágoston (torna)	I.	913	—	I.	II.
Pákh Károly	I.	913	—	I.	II.
Pál Samu (torna)	I.	913	—	I.	II.
*Plesa János (torna)	I.	913	—	I.	II.
Richter Ferenc (torna)	I.	913	—	I.	II.
Rolkó Gyula (zene)	I.	813	—	I.	II.
Rosculet Lázár (zene)	I.	913	—	I.	—
Ruzsa László (zene)	I.	913	—	I.	—
Ruzsás Antal (torna)	I.	913	—	I.	II.
Sebó János (torna)	I.	913	—	I.	II.
Siklaki István (torna)	I.	913	—	I.	II.
Smerda Jaromir	I.	913	—	I.	II.

(—) A zárójelben lévő „torna” és „zene” a hallgatott mellékszaktot jelenti.

N é v	Év- folyam	Beiktatás ideje		Tanfélév	
		téli	nyári		
		s z a k			
Sugár Béla	I.	913	—	I.	II.
Szabó István (torna)	I.	913	—	I.	II.
Száva Albert	I.	913	—	I.	II.
Székely Sándor (zene)	I.	913	—	I.	II.
Szibner János (zene)	I.	913	—	I.	II.
Szieghart László	I.	913	—	I.	II.
Sziji János (zene)	I.	913	—	I.	II.
Szikora Ernő	I.	913	—	I.	II.
Sztraka Zoltán	I.	913	—	I.	II.
*Szvoboda József (latin)	I.	913	—	I.	II.
Tóth Imre (torna)	I.	913	—	I.	II.
Trizna József (torna)	I.	913	—	I.	II.
*Tschochner Lipót (zene)	I.	913	—	I.	II.
*Wiesenbacher Richárd (zene)	I.	913	—	I.	—
Zatykó András (torna)	I.	913	—	I.	II.
Angyal János (latin, francia)	II.	912	—	I.	—
Bárony Kálmán (torna)	II.	912	—	I.	II.
Csutak Ferenc (torna)	II.	912	—	I.	II.
Dalibor Ede Ödön (torna)	II.	912	—	I.	II.
Dávid Sándor (zene)	II.	912	—	I.	II.
Demián Péter (zene)	II.	912	—	I.	II.
Dimits Pál	II.	912	—	I.	II.
Egri Endre (zene)	II.	912	—	I.	II.
Gáspár János	II.	912	—	I.	II.
Gink Imre (zene)	II.	912	—	I.	II.
Gönczy János	II.	913	—	I.	II.
Jekkel Gyula (torna)	II.	912	—	I.	II.
Klank Lajos (zene)	II.	812	—	I.	II.
Kolb Ödön (torna)	II.	912	—	I.	II.
Kronowetter Béla	II.	912	—	I.	II.
Kvakovszky Bazil (torna)	II.	912	—	I.	II.
Leitmann Szaniszló	II.	912	—	I.	II.
Liszkay Kálmán (zene)	II.	912	—	I.	II.
Marton József (zene)	II.	912	—	I.	II.
Mihók Béla (zene)	II.	912	—	I.	II.
Nagy József Dömötör (torna)	II.	913	—	I.	II.
Nagy Lajos (torna)	II.	913	—	I.	II.
Petrencsik Miklós (zene)	II.	912	—	I.	II.
Schóbert József (zene)	II.	912	—	I.	II.
Schultz János (torna)	II.	912	—	I.	II.
*Scultéty Andor (zene)	II.	912	—	I.	II.
Soltész László (zene)	II.	912	—	I.	II.
Srankó Lajos (torna)	II.	912	—	I.	II.
Szerdahelyi László (torna)	II.	912	—	I.	II.
*Székely Gyula	II.	912	—	I.	II.
*Tanos Pál	II.	912	—	I.	II.
Tóth Ferenc (torna)	II.	912	—	I.	II.
Tóth Lajos (zene)	II.	912	—	I.	II.
*Török Jenő (zene)	II.	912	—	I.	II.
Vargha Lajos (torna)	II.	912	—	I.	II.
Vas János (torna)	II.	912	—	I.	II.
Zatskó Károly	II.	912	—	I.	II.

*)-gal jelöltek hallgatói a felső-németnek is.

N é v	Év- folyam	Beiktatás ideje		Tanfélév	
		téli	nyári		
		s z a k			
Binét Károly	III.	913	—	I.	—
Bogáromy Zoltán	III.	911	—	I.	II.
Csánky Adorján (torna)	III.	911	—	I.	II.
*Cseh Miksa	III.	911	—	I.	II.
Domokos Sándor (torna)	III.	911	—	I.	II.
Dóró Gábor (torna)	III.	911	—	I.	II.
Draganits Ferenc (torna)	III.	911	—	I.	II.
Farkas József (torna)	III.	911	—	I.	—
Ferenczy Endre (zene)	III.	911	—	I.	II.
Freiszmuth József (zene)	III.	911	—	I.	II.
*Gedeon János (torna)	III.	911	—	I.	II.
Geyer Béla (zene)	III.	911	—	I.	II.
Gyalay Mihály (zene)	III.	911	—	I.	—
Hajdu Mihály	III.	913	—	I.	II.
Halápy János (zene)	III.	911	—	I.	II.
Imre Béla (zene)	III.	911	—	I.	II.
Iván József (torna)	III.	911	—	I.	II.
Kincses Ferenc (torna)	III.	911	—	I.	II.
Klacsánszky R. Géza (zene)	III.	911	—	I.	II.
Klekner Géza	III.	913	—	I.	II.
Kollárscsik Géza (torna)	III.	911	—	I.	II.
Kormos József (torna)	III.	911	—	I.	II.
Kóródy Leó (torna)	III.	911	—	I.	—
Koszorús József (torna)	III.	911	—	I.	II.
Lovas Pál	III.	911	—	I.	II.
*Loschert Ede (zene)	III.	911	—	I.	II.
Mácsay Károly (zene)	III.	911	—	I.	II.
Megyeri Károly	III.	913	—	I.	II.
*Mengel Dániel (torna)	III.	911	—	I.	II.
Oppé Vilmos	III.	911	—	I.	II.
Ősz János (torna)	III.	911	—	I.	II.
Plesa Ferenc (torna)	III.	911	—	I.	II.
Pollák Lajos	III.	911	—	I.	II.
*Prohászka Ferenc (torna)	III.	911	—	I.	II.
Repics Péter (zene)	III.	911	—	I.	II.
Sándor Imre	III.	911	—	I.	II.
Sass Károly (zene)	III.	911	—	I.	II.
Szabó József (torna)	III.	911	—	I.	II.
Szabó László (torna)	III.	911	—	I.	II.
Szerdahelyi Ferenc (torna)	III.	913	—	I.	II.
Vida Imre (torna, latin)	III.	911	—	I.	II.
Walthier György (torna)	III.	911	—	I.	II.

B) Mennyiség-termesztudományi szakcsoport.

Antal Márton (torna)	I.	913	—	I.	—
Bessenyei Mihály (torna)	I.	913	—	I.	II.
Biczó János (torna)	I.	913	—	I.	II.
Bócsa Antal	I.	913	—	I.	—
Bódy Kornél (torna)	I.	913	—	I.	II.
Bolarics Jenő (torna)	I.	913	—	I.	II.
Brantl Ernő (zene)	I.	913	—	I.	—
Cserényi János (torna)	I.	913	—	I.	II.
Darabant G. Elizeus	I.	913	—	I.	II.
Dohánics János (torna)	I.	913	—	I.	II.

N é v	Év- folyam	Beiktatás ideje		Tanfélév	
		téli	nyári		
		s z a k			
Eckhardt Mátyás (zene)	I.	913	—	I.	II.
Forgács István (zene)	I.	913	—	I.	II.
Forgó István (torna)	I.	913	—	I.	II.
Fröhlich Lajos (zene)	I.	913	—	I.	II.
Fülöp Ödön (torna)	I.	913	—	I.	II.
Fülöp Zoltán (zene)	I.	913	—	I.	II.
Halmos János (torna)	I.	913	—	I.	II.
Hlavinka György Béla (torna)	I.	913	—	I.	II.
Horváth Ferenc (zene)	I.	913	—	I.	II.
Horváth Nándor (torna)	I.	913	—	I.	II.
Illek Alajos (zene, latin)	I.	913	—	I.	II.
Jaszovszky Miklós (torna)	I.	913	—	I.	II.
Kendefi Vilmos (torna)	I.	913	—	I.	II.
Knapp János (zene)	I.	913	—	I.	II.
Lukács Béla (torna)	I.	913	—	I.	II.
Mendelényi Sándor (zene)	I.	913	—	I.	II.
Mihalovics D. Tivadar (torna)	I.	913	—	I.	
Olschan József (torna)	I.	913	—	I.	
Palugyay Lajos (torna)	I.	913	—	I.	II.
Papp László (torna)	I.	913	—	I.	II.
Rozlosnik Jenő (torna)	I.	913	—	I.	II.
Szántó László (torna)	I.	913	—	I.	II.
Szilágyi Béla	I.	913	—	I.	II.
Tatár István (torna)	I.	913	—	I.	II.
Zöldy Károly (torna)	I.	913	—	I.	II.
Asbóth Sándor	II.	912	—	I.	II.
Bartal Rezső	II.	912	—	I.	II.
Bocz Péter (torna)	II.	912	—	I.	II.
Dejeu Péter (torna)	II.	912	—	I.	II.
Dobosy Elek (zene)	II.	912	—	I.	II.
Dundler Gyula (torna)	II.	912	—	I.	II.
Eisrich Pál (torna)	II.	912	—	I.	II.
Fizély Hugó (zene)	II.	912	—	I.	II.
Gazdag Géza (torna)	II.	912	—	I.	II.
Golobits Göndör Ferenc (torna)	II.	912	—	I.	II.
Heim József (torna)	II.	912	—	I.	II.
Jávor Albert (torna)	II.	912	—	I.	II.
Kiss Miklós (torna)	II.	912	—	I.	II.
Klauszmann Albert (zene)	II.	912	—	I.	II.
Kollárov Iván (zene)	II.	912	—	I.	II.
Kvassay Sándor (torna)	II.	912	—	I.	II.
Marton Gyula (torna)	II.	912	—	I.	
Martzy János (zene)	II.	912	—	I.	II.
Matzkó Gyula (zene)	II.	912	—	I.	II.
Merva Gyula (zene)	II.	912	—	I.	II.
Müller József (torna)	II.	912	—	I.	II.
Németh Dezső (torna)	II.	912	—	I.	II.
Nyilasi Károly (torna)	II.	912	—	I.	II.
Pánczél Ferenc (torna)	II.	912	—	I.	II.
Peschka Károly (torna)	II.	912	—	I.	II.
Reisz György (torna)	II.	912	—	I.	II.
Schnur József	II.	912	—	I.	II.
Simon József (torna)	II.	912	—	I.	II.

N é v	Év- folyam	Beiktatás ideje		Tanfélév	
		téli	nyári		
		s z a k			
Stéger Ferenc (torna)	II.	912	—	I.	II.
Szabó Pál (torna)	II.	912	—	I.	II.
Számpl Pál (zene)	II.	912	—	I.	II.
Szécsi Jenő (torna)	II.	912	—	I.	II.
Szilágyi János (torna)	II.	912	—	I.	II.
Vanek Géza (torna)	II.	912	—	I.	II.
Volszky István (torna)	II.	912	—	I.	II.
Wittmann József (torna)	II.	912	—	I.	II.
Zalányi István (torna)	II.	912	—	I.	II.
Zatykó Lajos (torna)	II.	912	—	I.	II.
Zomora Samu (zene)	II.	912	—	I.	II.
Zsoldos József	II.	912	—	I.	II.
Baditz Károly (torna)	III.	911	—	I.	II.
Boda Vilmos	III.	911	—	I.	II.
Bodnár István (zene)	III.	911	—	I.	II.
Breznay Lajos (zene)	III.	911	—	I.	II.
Dolinszky János (torna)	III.	911	—	I.	II.
Dörner Géza (torna)	III.	911	—	I.	II.
Faragó Adolf	III.	911	—	I.	II.
Farkas István (torna)	III.	911	—	I.	II.
Fóris István (torna)	III.	911	—	I.	II.
Gerő Lajos	III.	911	—	I.	II.
Göndös József (torna)	III.	911	—	I.	II.
Götz Ádám (torna)	III.	911	—	I.	II.
Hajdu Sándor (torna)	III.	911	—	I.	II.
Hirrmann Ferenc (torna)	III.	911	—	I.	II.
Hreblay Lajos (torna)	III.	911	—	I.	II.
Kincses Gyula (torna)	III.	911	—	I.	II.
Machay Jenő (torna)	III.	911	—	I.	II.
Matusidesz Béla (torna)	III.	911	—	I.	II.
Nagyvinszky János (torna)	III.	911	—	I.	II.
Neumeiszter György (zene)	III.	91	—	I.	II.
Rojkó István (zene)	III.	911	—	I.	II.
Sinkovits Dániel (zene)	III.	911	—	I.	II.
Somogyi István (zene)	III.	911	—	I.	II.
Székely Vilmos	III.	911	—	I.	II.
Valeán János (torna)	III.	911	—	I.	II.

Táblás kimutatás az 1913/14. tanévben beiratkozott hallgatókról.

Szakcsoport és évfolyam	Hallgatók száma	Vallásukra nézve							Születésre nézve			
		Róm. kath.	Gör. kath.	Gör. keleti	Ev. ref.	Ág. hitv.	Izraelita	Egyéb	Magyar- ország	Horvát- Szlav.-orsz.	Ausztriai	Egyéb külföldi
A) <i>Nyelv- és történettud. szakcsoport :</i>												
I. évfolyam	57	29	3	3	12	9	1	—	56	—	1	—
II. „	37	26	3	1	4	3	—	—	37	—	—	—
III. „	42	23	2	1	10	3	3	—	40	—	2	—
B) <i>Mennyiség-természettud. szakcsoport :</i>												
I. évfolyam	35	20	4	—	7	3	1	—	35	—	—	—
II. „	40	30	1	1	3	5	—	—	40	—	—	—
III. „	25	16	1	1	2	3	2	—	25	—	—	—
Összesen :	236	144	14	7	38	26	7	—	233	—	3	—

Táblás kimutatás az 1913/14 tanévben élvezett állami ösztöndíjakról.

Évfolyam	Teljesen ingyenes	Féldíjas	180 kor. vagy ebédet élvező	Az ösztöndíj értéke	
				korona	fillér
A) <i>Nyelv- és történettud. szakcsoport :</i>					
I. évfolyam	7	7	16	6660	—
II. „	2	6	10	3600	—
III. „	6	3	9	4320	—
B) <i>Mennyiség-természettud. szakcsoport :</i>					
I. évfolyam	5	6	12	5040	—
II. „	2	6	9	3420	—
III. „	3	7	5	3240	—
Összesen :	25	35	61	26280	—

Jegyzet. Hogy a kiváló szorgalmú és jó magaviseletű hallgatók kizárólag tanulmányaiknak élhessenek, az intézetben lakással és köztartással egybekötött „internátus” szerveztetett. Az internátusban bent lakott 25 teljes ingyenes, 35 féldíjas, kik havi 19 koronát és 10 teljes fizetési hallgató, kik havi 38 koronát fizettek. A bent lakók száma volt 70.

Az internátus vezetője; az igazgató, kinek az elmúlt évben segédkeztek:

1. Nevelők: *Florek Ferenc*, okl. középiskolai tanár és *Csáder Ferenc*.

2. Köztartásvezető: *Florek Ferenc*, felügyelő-tanár.

3. Gazdaasszony: *özü. Amtmann Jánosné*.

Az internátusi kedvezményben részesült hallgatók lehetnek: teljesen ingyenesek, akik minden díj nélkül kapnak ételmezést, lakást, fűtést és viiagitást, vagy féldíjasok, akik ugyanezen kedvezményt havi 18 koronáért élvezik, vagy olyanok, akik ingyen ebédben részesülnek. Az internátusba a hallgatókat a vallás- és közoktatási miniszter úr veszi fel, mint a fenti táblás kimutatás is igazolja, korlátolt számban.

**Az 1913—14. tanévben magánosztályvizsgálatra bocsájtott
hallgatók, (rendszerint okleveles elemi népiskolai tanítók)
névjegyzéke.**

A) Nyelv- és történettudományi szakcsoport.

I. évfolyam.

1. Appel Mihály	6. Tauber Emil	12. Schäffer Mátyás
2. Borz József	7. Feigler Otmár	13. Stayer István
3. Csergő Mihály	8. Klaubauf Dávid	14. Székely László
4. Dallos Lajos	9. Lázár József	15. Szigeti József
5. Dobó István	10. Mellau Márton	16. Udvari Gyula
	11. Nagy Ferenc	

II. évfolyam.

1. Angyal János	4. Eiszenberger Lajos	8. Stankovich János
2. Borz József	5. Plesz József	9. Szabó Zsigmond
3. Dávid Rezső	6. Schmidt Ferenc	10. Szalácsi Richárd
	7. Sipos A. Félix	

III. évfolyam.

1. Balázs Béla	6. Gál Árpád	12. Plesz József
2. Bardóc Samu	7. Kalocsay Géza	13. Remlinger Flóris
3. Bendák Gyula	8. Kunics Ferenc	14. Tolvaly Géza
4. Farkas József	9. Lissák Viktor	15. Zöldág László
5. Földes Károly	10. Mellau István	16. Zseltvai Viktor
	11. Patkó Imre	

B) Mennyiségtan- és természettudományi szakcsoport.

I. évfolyam.

1. Bauer Endre	2. Liska József	3. Turcsányi Kálmán

II. évfolyam.

1. Székely Vilmos

III. évfolyam.

1. Valeán János

Táblázatos kimutatás az 1913/14. tanév folyamán magánosztály-
vizsgálatra bocsátott okl. elemi iskolai tanítókról.

Szakcsoport és évfolyam	A vizsgálat minősége	A vizsgálat eredménye		A vizsgálatot tevők összes száma
		meg- felelt	nem felelt meg	
A) <i>Nyelv- és történettud. szakcsoport :</i> I. évfolyam	egész vizsgálat	3	9	12
	javító vizsgálat	4	2	6
II. évfolyam	egész vizsgálat	7	3	10
	javító vizsgálat	—	—	—
III. évfolyam	egész vizsgálat	10	5	15
	javító vizsgálat	4	—	4
B) <i>Menyiség- és termé- szettud. szakcsoport :</i> I. évfolyam	egész vizsgálat	—	2	2
	javító vizsgálat	1	1	2
II. évfolyam	egész vizsgálat	—	—	—
	javító vizsgálat	1	—	1
III. évfolyam	egész vizsgálat	1	—	—
	javító vizsgálat	—	—	—
Együttvéve		31	22	53

Táblás kimutatás az 1913/14. tanévben magánosztályvizsgálatot
tett okl. elemi népiskolai tanítókról.

Évfolyam	Jelöltek száma	Vallásukra nézve							Születésre nézve			
		Róm. kath.	Gör. kath.	Gör. keleti	Ev. ref.	Ág. hitv.	Unitárius	Izraelita	Magyar- ország	Horvát- Szlav.-orsz.	Ausztria	Külföldi
A) <i>Nyelv- és történettud. szakcsoport :</i>												
I.—III. évfolyam	45	24	2	—	8	5	1	2	41	—	1	—
B) <i>Menyiség-természettud. szakcsoport :</i>												
I.—III. évfolyam	5	3	1	—	—	1	—	—	5	—	—	—
Összesen	47	27	3	—	8	6	1	2	46	—	1	—

III. Ifjúsági egyesületek.

I. Segítő-Egyesület.

Működik 1878 óta: alapszabályai 42901/1894. sz. miniszter rendelettel megerősítve.

A folyó iskolaév elején az egyesület 115 rendes taggal alakult meg.

Segélyként kiosztatott 499 korona, kölcsönként 889 korona.

Záró tiszta vagyon az év végén (készpénz, követelés, értékpapír, árú) 15,153⁸⁰ K

Kezdő tiszta vagyon az év elején . . . 14,835⁷¹ „

1913/14. évi gyarapodás 318⁰⁹ K

Tisztikara:

Elnök: *Somogyi István* (III. évf. math.)
 Alelnök: *Ósz János* (III. évf. nyelvész)
 Főjegyző: *Szabó József* (III. évf. nyelvész)
 Jegyző: *Bársony Kálmán* (II. évf. nyelvész)
 Pénztáros: *Göndös József* (III. évf. math.)
 Ellenőr: *Hajdu Sándor* (III. évf. math.)
 Irattáros: *Zalányi István* (II. évf. math.)

Választmányi tagok:

Binét Károly (III. évf. ny.) *Jávor Albert* (II. évf. m.)
Domokos Sándor (III. évf. ny.) *Stéger Ferenc* (II. évf. m.)
Klacsánszky Sándor (III. évf. ny.) *Zatykó Lajos* (II. évf. m.)
Bodnár István (III. évf. m.) *Jávor István* (I. évf. ny.)
Breznay Lajos (III. évf. m.) *Papp Mihály* (I. évf. ny.)
Nagyvinszky János (III. évf. m.) *Tóth Imre* (I. évf. ny.)
Bársony Kálmán (II. évf. ny.) *Bessenyei Mihály* (I. évf. m.)
Schóbert József (II. évf. ny.) *Illek Alajos* (I. évf. m.)
 Jaszovszky Miklós (I. évf. ny.)

Szünidei bizottság:

Elnök: *Jávor Albert* (II. évf. math.)
 Pénztáros: *Szécsi Jenő* (II. évf. math.)
 Irattáros: *Zalányi István* (II. évf. math.)
 Bizalmi férfiak: *Schultz János* (II. évf. ny.), *Müller József*
 (II. évf. m.), *Plesa János* (I. évf. ny.)
 és *Horváth Nándor* (I. évf. math.)
 Tanárkari biztos: *Kovács János dr.*

II. Ifjúsági kör.

Alakítottatott 1901-ben; alapszabályai 641/1902. sz. miniszteri rendelettel megerősítve.

Az intézettel kapcsolatban lévő bizottság.

Az Orsz. Felső Nép- és Polgári iskolai Tanítóvizsgáló-Bizottság.

(5 évi időtartamra kineveztetett a nagym. Miniszter úrnak ^{57154.} 1912. május 12.
sz. rendelete alapján):

Elnök: *Dr. Szinnyei József*, egyetemi ny. r. tanár.

Ügyvivő alelnök: *Dr. Váangel Jenő*, áll. polg. isk. tanítóképző-intézeti igazgató, egyetemi m. tanár.

Vizsgáló-bizottsági tagok:

Bahnert József, áll. polg. isk. tanítóképző-intézeti rendes tanár, a hangszeres zenére.

Dr. Erődi Béla, udv. tanácsos, tankerületi főigazgató, a francia és az olasz nyelvre és irodalomra.

Dr. Erdélyi Lajos, áll. polg. isk. tanítóképző-intézeti rendes tanár, a magyar nyelvre és irodalomra.

Dr. Gyulai Ágost, áll. polg. isk. tanítóképző-intézeti rendes tanár, a magyar nyelvre és irodalomra.

Dr. Herrmann Antal, igazgatói címmel és jelleggel felruházott polg. isk. tanítóképző-intézeti r. tanár, egyetemi m. tanár, a német nyelvre és irodalomra.

Dr. Goldziher Károly, áll. polg. isk. tanítóképző-intézeti rendes tanár, könyvvitelre, kereskedelemre és politikai számtanra.

Dr. Gragger Róbert, áll. polg. isk. tanítóképző-intézeti rendes tanár, német és francia nyelvre és irodalomra.

Dr. Imre Sándor, áll. polg. isk. tanítóképző-intézeti r. tanár, egyetemi m. tanár, a bölcséleti előtanra és a pedagógiára.

Dr. Koch Ferenc, áll. polg. isk. tanítóképző-intézeti rendes és egy. c. rk. tanár, az ásványtanra és kémiára.

Dr. Kovács János, áll. polg. isk. tanítóképző-intézeti rendes tanár, a fizikára.

Kmetykó János, áll. polg. isk. tanítóképző-intézeti rendes tanár, a tornázás elméletére és gyakorlatára.

Dr. Littke Aurél, áll. polg. isk. tanítóképző-intézeti rendes tanár, a földrajzra és statisztikára.

Lovcsányi Gyula, áll. polg. isk. tanítóképző-intézeti rendes tanár, a történelemre, köz- és magánjogra.

Dr. Moesz Gusztáv, áll. polg. isk. tanítóképző-intézeti óraadó tanár, a növénytanra.

Dr. Rehák Artur, int. orvos, az anatómiára, élet- és egészség-tanra.

Rucsinszki Lajos, áll. polg. isk. tanítóképző-intézeti rendes tanár, a mennyiségtanra.

Sztankó Béla, áll. polg. isk. tanítóképző-intézeti rendes tanár, az énekekre.

Dr. Várgel Jenő, ügyvivő alelnök, igazgató, egyet. m. tanár, az állattanra és növénytanra.

**Táblás kimutatás az 1913/14. tanévben megtartott képesítő
vizsgálatokról.**

Első képesítő vizsgálat.

Szakcsoport	Egész vizsgálat		Javító vizsgálat		Össze- sen
	meg- felelt	nem fe- lelt meg	meg- felelt	nem fe- lelt meg	
A) <i>Nyelv-történettudományi szakcsoport :</i>					
a) Rendes hallgatók --- --- --- --- ---	26	7	14	4	51
b) Magántanulók --- --- --- --- ---	3	2	—	—	5
B) <i>Mennyiségtan-természettudományi szakcsoport :</i>					
a) Rendes hallgatók --- --- --- --- ---	28	9	8	—	45
b) Magántanulók --- --- --- --- ---	1	—	—	1	2
Összesen --- ---	58	18	22	5	103

Második képesítő vizsgálat.

Szakcsoport	Egész vizsgálat		Javító vizsgálat		Össze- sen
	meg- felelt	nem fe- lelt meg	meg- felelt	nem fe- lelt meg	
<hr/>					
A) <i>Nyelv-történettudományi szakcsoport :</i>					
a) Rendes hallgatók --- --- --- --- ---	41	4	2	—	47
b) Magántanulók --- --- --- --- ---	10	2	—	—	12
<hr/>					
B) <i>Mennyiségtan-természettudományi szakcsoport :</i>					
a) Rendes hallgatók --- --- --- --- ---	21	3	1	1	26
b) Magántanulók --- --- --- --- ---	1	1	—	—	2
<hr/>					
Összesen --- ---	73	10	3	1	87

A mellék-szakcsoportok képesítő vizsgálatainak táblás kimutatása.

Szakcsoport	Egész vizsgálat		Javító vizsgálat		Összesen
	megfelelt	nem felelt meg	megfelelt	nem felelt meg	
Zene szakcsoport	11	—	—	—	11
Torna szakcsoport	25	—	—	—	25
Német nyelvi képesítő	2	4	—	—	6
Összesen	38	4	—	—	42

Az 1913/14. tanévben polgári iskolái tanítói oklevelet nyertek névsora :

A) A nyelv- és történettudományi szakcsoporton.

1. Balázs Béla	19. Klacsánszky Géza	37. Remlinger Flóris
2. Bardócz Sámuel	20. Klekner Géza	38. Repics Péter
3. Bogáromy Zoltán	21. Koszorús József	39. Rieser Vilmos
4. Csánky Adorján	22. Kunics Ferenc	40. Salzer Oszkár
5. Cseh Miksa	23. Loschert Ede	41. Scultéty Szilárd
6. Domokos Sándor	24. Lovas Pál	42. Sándor Imre
7. Dóró Gábor	25. Mácsay Károly	43. Sass Károly
8. Draganits Ferenc	26. Magyary Károly	44. Szabó József
9. Farkas József	27. Mellau István	45. Szabó László
10. Ferenczy Endre	28. Mengel Dániel	46. Szerdahelyi Ferenc
11. Freiszmuth József	29. Oppé Vilmos	47. Tolvaly Géza
12. Geyer Béla	30. Orbán Béla	48. Vajda István
13. Hajdu Mihály	31. Ősz János	49. Vida Imre
14. Halápy János	32. Patkó Imre	50. Walthier György
15. Havas Mihály	33. Plesa Ferenc	51. Zikeli János
16. Iván József	34. Plesz József	52. Zöldág László
17. Kalocsay Géza	35. Pollák Lajos	53. Zseltvay Viktor
18. Kincses Ferenc	36. Prohászka Ferenc	

B) A mennyiség- és természettudományi szakcsoporton.

1. Baditz Károly	6. Faragó Adolf
2. Bodnár István	7. Fóriiss Ferenc
3. Breznay Lajos	8. Gerő Lajos
4. Dörner Géza	9. Göndös József
5. Dolinszky János	10. Götz Ádám

11. Hajdu Sándor	18. Rojkó István
12. Hreblay Lajos	19. Sinkovits Dániel
13. Kincses Gyula	20. Somogyi István
14. Machay Jenő	21. Székely Vilmos
15. Matusidesz Béla	22. Valeán János
16. Nagyvinczky János	23. Zsejki Ferenc
17. Neumeiszter György	

C) A zenei szakcsoporton.

1. Bodnár István	6. Klacsánszky Róbert
2. Breznay Lajos	7. Loschert Ede
3. Freiszmuth József	8. Rojkó István
4. Geyer Béla	9. Sinkovits Dániel
5. Göndös József	10. Somogyi István

D) A torna szakcsoporton.

1. Baditz Károly	10. Iván József	18. Plesa Ferenc
2. Csánky Adorján	11. Kincses Gyula	19. Prohászka Ferenc
3. Dolinszky János	12. Kincses Ferenc	20. Sass Károly
4. Domokos Sándor	13. Klekner Géza	21. Szabó László
5. Dóró Gábor	14. Koszorús József	22. Szabó József
6. Dörner Géza	15. Mácsay Károly	23. Szerdahelyi Ferenc
7. Draganits Ferenc	16. Mengel Dániel	24. Vida Imre
8. Hajdu Sándor	17. Ősz János	25. Walthier György
9. Hreblay Lajos		

E) Nyelvmesteri oklevelet kapott.

1. Pasquali Jakab.

B)

Gyakorló Polgári iskola.

I. Az 1913/14. iskolai év története.

1913. szept. 9.-én reggel 8 órakor volt az alakuló értekezlet. Utána a javító vizsgálatok és a beírások tartattak. Összesen 85 tanuló iratkozott be. Ezeknek statisztikai adatait külön táblázatban mutatjuk be. Szept. 10.-én reggel 8 órakor volt a krisztinavárosi róm. kath. plébánia templomban az ünnepies „Veni Sancte“. A másvallású tanulók a saját templomaiban vettek részt az év megnyitó istentiszteleten. Ezután megkezdtek a tanítást, mely szabályszerűen, megszakítás nélkül folyt az iskolai év végéig. Fegyelmi tekintetben az iskola élete teljesen szabályszerű volt. A tanulók egészségi állapota is kielégítő volt.

Az év folyamán egyízben, 1913. november 19.-én bold. Erzsébet királyné emlékére gyászünnepeket tartottunk, melyen a képzőintézet egy hallgatója mondott gyászbeszédet, tanulóink pedig szavalatokkal s énekszámokkal szerepeltek.

Intézetünk növendékei természetrajzi s földrajzi ismereteik bővítése céljából Ábrahám Sándor és Trombitás Gyula tanárok vezetésével az idén is több ízben kirándultak a kies budai hegyvidékre, 1914. jún. 8.-án pedig Ábrahám Sándor, Szabó Gábor és Trombitás Gyula tanárok vezetésével nagyobb hajókirándulást tettek; a vadregényes és történelmi emlékezetű Visegrádot keresték fel.

Az intézet szertárainak és könyvtárainak felszerelése az idén is örömdetesesen gyarapodott.

A képzőintézeti hallgatók gyakorlóiskolai munkája (hospitálás és tanítás) a szabályzatnak megfelelő gondossággal folyt. A II. éves hallgatók felváltva heti 2—2 órák tanítottak a gyakorlóiskolában. A III. éves hallgatók, úgy a nyelvtörténelmi, mint a mennyiségtan, természettudományi szakcsoport hallgatói 2—2 csoportban váltá-

kozva félévenként (szept. 15.-től január 15.-ig és febr. 1.-től május 31.-ig) a gyakorló iskola egy-egy szaktanárának vezetésével heti 4—4 órán részt vettek a tanítás munkájában. A torna és zenei szak hallgatói heti 2—2 órán tanítottak. A tanításokat rendszeres bírálat követte, melyben a hallgatók, valamint a képzőintézet s a gyakorló iskola illetékes tanárai vettek részt.

A tanítók hittani vizsgálatai f. évi június hó 10.-én folytak le, az osztályvizsgálatok június 23.-én és 24.-én, a tornavizsgálat június 28.-án.

Az osztályvizsgálatok idejére Altenburger Adolf, Lányi Ernő és Szabó Gábor tanárok a növendékek rajzaiból, festményeiből és térképeiből, valamint fa-, papir- és agyagmunkáiból tanulságos nyilvános kiállítást rendeztek. A kiállított tárgyak feltűntették az egyes osztályok *módszeres tanmenetét* s a *tanulók szorgalmas munkásságát*; a *kiállítás tetszetős alakú és gyakorlatban hasznos tárgyak* egész sorozatát mutatta be az érdeklődő tanférfiaknak és szülőknek.

A tornavizsgálattal kapcsolatban Szabó Gábor tornatanár szép sikerű tornaversenyt rendezett a következő műsorral:

I. *Kötélmászás győztesek*: Biró Imre I. oszt., Helinszky Imre II. oszt., Bors Béla III. oszt., Tonigold Lajos III. oszt., Czigány István IV. oszt. és Biró Zoltán IV. oszt.

II. *Sikfutás győztesek*: Biró Imre I. oszt., Bodrogi József I. oszt., Markovics Gusztáv II. oszt. és Jakobszan Vilmos II. oszt.

III. *Magasugrás győztesek*: Bors Béla III. oszt., Brucker Károly III. oszt., Arany Lajos III. oszt. (1.25 cm.-t magast ugrottak), Biró Zoltán III. oszt., Czigány István IV. oszt., Erdődy Zoltán IV. és Hoffer Gusztáv IV. oszt. (1.40 cm.-t).

VI. *Távolugrás győztesek*: Bors Béla III. oszt., Arany Lajos III. oszt. (4.5 mtr.), Biró Zoltán IV. oszt., Erdődy Zoltán IV. és Czigány István IV. oszt. (5.80 mtr.).

Az évzáró istentiszteletet és a záróünnepélyt jún. 26.-án tartottuk: ez alkalommal osztottuk ki a bizonyítványokat és a jutalomkönyveket. Jutalomkönyveket kaptak jó magaviseletükért és szorgalmukért: Szendy Sándor és Virágh Gyula I. oszt., Kondora Imre, Majoros Valentin és Rosch Ferenc II. oszt., Kirchknopf László, Krisch József és Szittyay László III. oszt. és Biró Zoltán, Buchinger József, Erdődi Zoltán és Scultéty Elemér IV. osztálybeli tanulók, — a testgyakorlásban való ügyességükért: Biró Imre és Bodrogi József I. oszt. Markovich Gusztáv II. oszt., Bors Béla III. oszt. és Biró Zoltán és Erdődi Zoltán IV. osztálybeli tanulók.

II. Tanári kar.

Váangel Jenő dr., igazgató.

Ábrahám Sándor, képesítve a matematikai és természettudományi tárgyakra; a természettani és méréstani szertár őre, az I. o. főnöke, az Országos Polgáriskolai Egyesület és a M. kir. Természettud. Társulat rendes-, a Paedagogiai Társulat külső tagja. Volt a rákospalotai kertészképző-intézet igazgatója 1884/85-ben. Az intézethez kineveztetett 1885. május hó 6.-án. Szül.: 1857. márc. 17.-én, Szegeden. Lakik: II., ker., Kacsá-utca 22. Tanította a méréstant, a természetrajzot és a méréstani rajzot, heti 17 órában.

Alténburger Adólf, képesítve a nyelv- és történettudományi tárgyakra és az énekekre; a földrajzi szertár és a tanári könyvtár őre, a III. oszt. főnöke, az Országos Polgáriskolai Egyesület rendes tagja. Működött a veszprémi polgári és felső kereskedelmi iskolánál 1895. szept. 1-től 1896. aug. 31-ig), a felsőlövői tanítóképző-intézetnél (1896. szept. 1-től 1898. aug. 31-ig), és a szegedi polgári és felső kereskedelmi iskolánál (1898. szept. 1-től 1907-ig). Szül.: Budapesten, 1865. nov. 25.-én. Az intézethez kineveztetett 1907. április 15.-én. Lakik: I. ker., Alkotás-utca 35. Tanította a német nyelvet, földrajzot és az éneket, heti 19 órában.

Lányi Ernő, okl. középiskolai rajztanár, a polgáriskolai tanítóképző-intézet óraadó tanára, a tantestületi értekezletek jegyzője, a rajz-szertár őre, a Rajztanárok Országos Egyesületének választmányi tagja. Működött a lippai áll. polgáriskolánál (1881—1886); az intézethez kineveztetett 1886. szeptember 6.-án. Szül.: Székelyudvarhelyen, 1858. márc. 2.-án. Lakik: I. ker., Fodor-utca 17. Tanította a szabadkézi és méréstani rajzot, valamint a szépírást, heti 18 órában.

Szabó Gábor, képesítve a rajz, torna, slöjd és szakiparra, a kézügyességi szertár őre. 1879. szeptembertől 1881. szeptemberig a sárosmagyarberkeszi ev. ref. iskola tanítója. Az intézethez kineveztetett 1884. október 1.-én. Szül.: Bethlen, 1858. november 7.-én. Lakik: I. ker., Győri-út 14. Tanította a tornát, mintázást és a kézügyességi tárgyakat, heti 17 órában.

Trombitás Gyula, képesítve a matematikai és természettudományi tárgyakra, a fizikai szertár őre, a IV. osztály főnöke, az Országos Polgáriskolai Egyesület rendes tagja a Magyar Paedagogiai Társaság külső tagja. Volt elemi népiskolai tanító Ozorán (1873—74), Csákvárott (1874—74), működött az alsólendvai polgáriskolánál (1877—1881). Az intézethez kineveztetett 1881. aug.

3-án. Szül.: Ozora, 1853. márc. 3-án. Lakik: I. ker., Naphegy-út 3. Tanította a számtant, mértant, könyvviteltant és természettant heti 17 órában.

Ugray János, képesítve a nyelv- és történettudományi tárgyakra, a történelmi szertár és az ifj. könyvtár őre, a II. osztály főnöke, az Országos Polgáriskolai Egyesület r. tagja. Az intézethez kineveztetett 1885. április 7-én. Szül.: Maroshidvég, 1861. Lakik: I. Pauler-utca 1. szám. Tanította a magyar nyelvet és a történelmet heti 22 órában.

Fülöp Éde, okl. elemi isk. tanító, izr. vallástanár. Az intézetnél működik 1912. febr. 1.-je óta. Szül.: Ögyalla, 1875. okt. 13. Lakik: II. ker., Öntőház-utca 7. Tanította az izr. vallástant heti 1 órán.

Hell Ferenc, róm. kath. hitoktató, esztergomfőegyházmegyei áldozópap, állami elemi isk. tanítóképzőintézeti hittanár, a Tanítóképző Intézeti Tanárok Országos Egyesületének rendes tagja. Az intézetnél működik 1910. ápr. 1.-je óta. Szül.: Nagymaroson 1884. szept. 22.-én. Lakik: I. ker., Győri-út 14. IV. 7. Tanította a róm. kath. vallástant heti 4 órában.

Hüttl Ármán, ág. ev. hitoktató, ág. ev. lelkész, okleveles elemi népiskolai tanító. Az intézetnél tanít 1905. szept. 1. óta. Szül. Szentgyörgy, 1881. júl. 30-án. Lakik: I. Vár, Verbőczy-utca 28. Tanította az ág. ev. vallástant 2 órában.

Kiss Áron, ev. református hitoktató, ev. ref. lelkész. Az intézetnél működik 1904. szept. 1. óta. Szül.: Budapest, 1876. március 9-én. Lakik: I. Böszörményi-utca 33. Tanította a református vallástant heti 3 órában.

II. Tanulóság.

A gyakorló polgári iskola tanulói az 1913/14. isk. évben.

I. OSZTÁLY.

Sor- szám	N é v	Évvégi eredmény
1.	Almádi Sándor	felsőbb osztályba léphet
2.	Blaumann Imre	" " "
3.	Babnigg Lajos	" " "
4.	Biró Imre	" " "
5.	Bodrogi József	" " "
6.	Derecskei József	" " "
7.	Győry Imre	" " "
8.	Hélia Lajos	" " "
9.	Kaiser Rudolf	" " "
10.	Karátsonyi Sándor	" " "
11.	László József	" " "
12.	Ledvina János	" " "
13.	Mengl István	" " "
14.	Mengl Károly	" " "
15.	Nyers Antal	" " "
16.	Orbán Ferenc	" " "
17.	Patai Vendel	" " "
18.	Pentsch Antal	osztályismétlésre utasítatik
19.	Porga Ferenc	felsőbb osztályba léphet
20.	Schröder Endre	" " "
21.	Szendy Sándor	" " "
22.	Tárnok Lajos	" " "
23.	Vásárhelyi László	" " "
24.	Virágh Gyula	" " "

II. OSZTÁLY.

Sor- szám	N é v	Évvégi eredmény
1.	Bayer Béla	felsőbb osztályba léphet
2.	Cséry Lajos	" " "
3.	Finta Pál	" " "
4.	Inn Antal	" " "
5.	Jakobszen Vilmos	" " "
6.	Kondora Imre	" " "
7.	Linder Károly	" " "
8.	Majoros Valentin	" " "
9.	Markovich Gusztáv	" " "
10.	Molnár József	kimaradt felsőbb osztályba
11.	Neubrandt József	léphet
12.	Palságh Lajos	" " "
13.	Pathó István	" " "
14.	Peszneker Károly	" " "
15.	Rosch Ferenc	" " "
16.	Rusznik Károly	" " "
17.	Schannen Jenő	" " "
18.	Schiffner Ferenc	" " "
19.	Schimmel Henrik	" " "
20.	Szalay József	" " "
21.	Szokoly Mihály	" " "
22.	Velinszky Imre	" " "
23.	Vregyik Kálmán	" " "
24.	Wilhelm Antal	" " "
25.	Zsidy Béla	" " "

III. OSZTÁLY.

Sor- szám	N é v	Évvégi eredmény
1.	Arany Lajos	felsőbb osztályba léphet
2.	Bors Béla	" " "
3.	Drucker Károly	" " "
4.	Horváth Sándor	" " "
5.	Kereszturi István	" " "
6.	Kirchknopf László	" " "
7.	Kneitner Károly	" " "
8.	Krisch József	" " "
9.	Markovits György	" " "
10.	Nagy Miklós	" " "
11.	Palásthy Endre	kimaradt
12.	Rák János	felsőbb osztályba léphet
13.	Rédl Béla	" " "
14.	Szirt Miklós	" " "
15.	Szittyay László	" " "
16.	Tonigold Lajos	" " "
17.	Wendelin Károly	" " "
18.	Wimmerth Gyula	" " "

IV. OSZTÁLY.

Sor- szám	N é v	Évvégi eredmény
1.	Bárány Zsigmond	felsőbb osztályba léphet
2.	Benkó Béla	" " "
3.	Boros László	" " "
4.	Biró Zoltán	" " "
5.	Buchinger József	" " "
6.	Czigány István	" " "
7.	Daum Jenő	" " "
8.	Dreiacker József	" " "
9.	Erdődi Zoltán	" " "
10.	Gergely József	" " "
11.	Hang István	" " "
12.	Hobóczky Lajos	" " "
13.	Hoffer Gusztáv	" " "
14.	Leitzel Sándor	" " "
15.	Scultéty Elemér	" " "
16.	Schréder Kálmán	" " "
17.	Szultsberger József	" " "
18.	Wendelin Kristóf	osztályismétlésre utasítatik

Táblás kimutatás a gyakorló polgári iskolai tanulókról az 1913/14. iskolai évben.

Osztály	A tanulók száma	Vallás szerint						Születési hely szerint	
		Róm. kath.	Gör. kath.	Gör. keleti	Református	Ág. evang.	Izraelita	Magyar orsz.	Horvát-Szlav.-orsz.
I. osztály	24	16	—	—	7	1	—	24	—
II. osztály	25	18	—	—	4	2	1	25	—
III. osztály	18	12	—	—	4	2	—	18	—
IV. osztály	18	13	—	—	2	3	—	18	—
Összesen :	85	59	—	—	17	8	1	85	—

III. A Gyakorló Polgári Iskola tankönyveinek jegyzéke az 1914/15. isk. évre.

I. osztály.

Róm. kath. nagyobb katekizmus	— .64
Szinnyei József. Iskolai nyelvtan, I. r.	1.20
Gyertyánffy-Kiss. Olvasókönyv. I. rész, 3. kiadás	1.80
Kozma-Madarász. Földrajz, polg. fiúiskolák I. oszt. számára, 7 kiad.	2.20
Miklós. Növénytan alapvonalai, polg. fiúisk. számára, 4 kiad.	2.50
Miklós. Ásványtan, 3 kiadás	2.—
Képeßy-Magyar-Zettner. Számítan, I. r., 6. kiadás.	2.20
Hittig. Méréstan, I. rész, 3. kiadás	1.60
Bartalus-Sztankó. Magy. énekiskola, I. r., 5. kiadás	— .80
Kogutowicz. Földrajzi atlasz, 16. kiadás	2.50

II. osztály.

Gerely. Bibliai történetek, kötve	1.60
Gyertyánffy-Kiss. Olvasókönyv, II. rész, 3. kiadás	2.—
Szinnyei J. Iskolai nyelvtan, II. rész	— .80
Miklós-Greizinger. Állattan, 6. kiadás	2.60
Dallos-Király-Starck. Földrajz, II. rész	1.80
Kogutowicz. Földrajzi atlasz, 16. kiadás	2.50
Képeßy-Magyar-Zettner. Számítan, I. r., 6. kiadás	2.20
Bartalus-Sztankó. Magyar énekiskola, I. r., 5. kiadás	— .80
Hittig. Méréstan, I. rész, 3. kiadás	1.60

III. osztály.

Demkovits. Szertertástan	— .50
Weszely. Rendszeres magyar nyelvtan, 3. kiadás	1.40
Istvánffy-Krammer. Olvasókönyv, III. rész	2.40
Theisz. Német nyelviskola, I. rész	2.—
Képeßy-Magyar-Zettner. Számítan, II. r., 5. kiadás	2.—
Bartalus-Sztankó. Magyar énekisk. II. r., 5. kiadás	— .80
Miklós-Greizinger. Ásványtan	2.40
Lovesányi-Ugray. A magyarok története. 2. kiadás	2.40

Dallos-Király-Starck. Földrajz, III. rész	1.80
Kozma-Körösi. Rendszeres földr. atlasz, 17 kiadás	2.50
Miklós. Növénytan alapvonalai, polg. fiiskolák számára, 4 kiad.	2.50
Seemann. Kis növényhatározó, 2. kiadás	—90
Tóth. Szerk. és gyak. geometria, II. rész, 3. kiadás	1.40

IV. osztály.

Pongrácz. Kath. egyháztört., 2. kiadás	—80
Gyertyánffy-Kiss. Olvasókönyv, III. rész	2.40
Weszely. Stilisztika, 8. kiadás	2.40
Theisz. Nemet nyelviskola, I. rész	2.—
Lovesányi-Ugray. Világtörténet, polg. isk. számára	3.—
Kovács. Fizika, 6. kiadás	2.60
Képeßy-Magyar-Zettner. Számítan II. r., 5. kiadás	2.—
Tóth. Szerkesztő és gyakorlati geometria, 3. kiadás	1.40
Kozma-Körösi. Rendszeres földr. atlasz, 17 kiadás	2.50
Láng. Isk. daloskönyv, II. rész	1.—
Némethy. Földrajz, IV. rész	2.60

C)

Elemi Tanítóképző-Intézet Tanárjelölti „Apponyi-Kollégium.”*

I. Vezetőség.

Miniszteri biztos:

Szinnyei Iózsef dr., egyetemi ny. r. tanár stb.

Igazgató:

Váangel Jenő dr.

Szakvezető tanárok:

Baló József dr., a budapesti I. ker. állami elemi iskolai tanító-képző-intézet igazgatója, a didaktikai gyakorlatok vezetője.

Bahnert József, a hangszeres zenére.

Erdélyi Lajos dr., a magyar nyelvre.

Erdőssy Béla, rajzra.

Gragger Róbert dr., a német nyelvre és a német irodalomra.

Goldziher Károly dr., a mennyiségtanra.

Gyulai Ágost dr., a magyar irodalomtörténetre és a latin nyelvre.

Imre Sándor dr., a paedagógiára és filozófiára.

Koch Ferenc dr., a kémiára és ásványtanra.

Kovács János dr., a fizikára.

Littke Aurél dr., a földrajzra.

Lovcsányi Gyula, a történelemre és a latin nyelvre.

*) Szervezeti szabályzata kiadatott a vallás- és közokt. m. kir. miniszternek 1906. évi október hó 15-én 76629. sz. a. k. rendeletével, „Apponyi-kollégium” elnevezése 49821/1908. sz. rendelettel.

A tanítóképző-intézet tanárok képzésére és képesítésére vonatkozó szabályzatok.

A tanítóképző-intézet tanárok kiképzését és képesítését a következő szabályzatok írják elő:

I. Szabályzat a tanítóképző-intézet tanárok képzéséről és képesítéséről.

Kiadta a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter 1906. évi február hó 17-én 11.890. sz. a. kelt rendeletével.

Mambriny Gyula, az Orsz. zeneakadémiai r. tanára, a hegedűre.
Sztankó Béla, budapesti I. ker. áll. elemi iskolai tanítóképző-
 intézeti r. tanár, a zenére.

Vángel Jenő dr., az állattanra, anatómiára és növénytanra.
Altenburger Adolf, a német társalgásra.

*

Az 1913/14. tanévben a didaktikai gyakorlatok *vezető tanárai*
voltak:)*

Horvay Ede, németre és hegedűre.

Hrabetz Nándor, a rajzra.

Nagy Ferenc, a földrajzra és tornára.

Miklós Gergely, a természettanra, mennyiségtanra, kémiára,
 ásványtanra, növénytanra és állattanra.

Quint József, a paedagógiára.

Radnai Oszkár dr., a magyar nyelv- és irodalomra.

Snasel Ferenc, a matematikára.

Sztankó Béla, a zenére.

II. A *tanítóképző-intézeti tanárvizsgálatok ügyviteli szabályzata*. Kiadta a
 vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter 1907. évi május hó 6-án 41.682. sz. a.
 kelt rendeletével.

III. *Szabályzat a tanítóképző-intézeti rajztanárok képzéséről és képesíté-
 séről*. Kiadta a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter 1907. évi július hó 3-án
 75.069. sz. a. kelt rendeletével.

IV. *Szabályzat a tanítóképző-intézeti zenetanárok képzéséről és képesíté-
 séről*. Kiadta a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter 1908. évi február hó
 14-én 124.867. sz. a. kelt rendeletével.

V. *A tanítóképző-intézeti zenetanári vizsgálatok ügyviteli szabályzata*.
 Kiadta a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter 1909. évi január hó 17-én
 120.005/1908. sz. a. kelt rendeletével.

VI. *Szabályzat a tanítóképző-intézeti tornatanárok képzéséről és képesi-
 téséről*. Kiadta a vallás- és közoktatási m. kir. miniszter 1912. évi március hó
 27-én 149.837/1911. sz. a. kelt rendeletével.

VII. *A tanítóképző-intézeti tornatanári vizsgálatok ügyviteli szabályzata*.
 Kiadta a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter 1912. évi március hó 27-én
 149.837/1911. sz. a. kelt rendeletével.

VIII. *A tanító- és tanítónőképző-intézeti tanárjelöltek Apponyi-collégiumai-
 nak szervezeti szabályzata*. Kiadta a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter
 1906. évi október hó 15-én 76.629. sz. a. kelt rendeletével. (Ennek a revíziója
 megjelent 1911-ben.)

*) *A diadaktikai gyakorlatok* tartására a budapesti I. ker. állami tanító-
 képző-intézet szolgálat, melynek igazgatója vezeti a szabályszerű diadaktikai gyakorlatokat és amelynek tanárainál hospitálnak s tanárainak felügyelete alatt tanítanak a tanárjelöltek.

II. Kollégiumi tagok.

I. évfolyam.

Sor- szám	N é v	S z a k c s o p o r t	
		főtgargy	melléktárgy
1.	Fligler Miklós	Állattan	Növénytan, ásványtan, kémia, fizika
2.	Gregus Pál*)... ..	Növénytan	Állattan, vegytan, ásványtan, fizika
3.	Gyurjács Endre*)	Magyar	Történet, földrajz
4.	Peschkó László*)	Magyar	Német
5.	Znojemszky Ferenc	Állattan	Növénytan, ásványtan, kémia, fizika
6.	Kishonti Barna	Zene	—
7.	Zrinyi Aladár*)	Fizika	Mennyiségtan

II. évfolyam.

Sor- szám	N é v	S z a k c s o p o r t	
		főtgargy	melléktárgy
1.	Bocskay Károly*)	Kémia, ásványtan	Biológia, természettan
2.	Déri Gyula	Paedagogia-filozófia	—
3.	Flóra Sándor... ..	Növénytan	Állattan, kémia, ásványtan, fizika
4.	Horváth István	Földrajz	Történet, magyar
5.	Kelemen Miklós*)	Paedagogia-filozófia	—
6.	Kenyeres Elemér	Paedagogia-filozófia	—
7.	Lukács Béla	Hegedű	Zongora, orgona, ének
8.	Orbán András*)... ..	Földrajz	Történet, magyar
9.	Popity Károly	Kémia-ásványtan	Biológia-fizika
10.	Pődör Béla*)... ..	Paedagogia-filozófia	—
11.	Sziemeiszter János	Állattan	Növénytan, ásványtan, kémia, fizika
12.	Tanai Antal*)	Paedagogia-filozófia	—
13.	Wacek Béla	Állattan	Növénytan, ásványtan, kémia, fizika
14.	Váradi József*)	Paedagogia-filozófia	—
15.	Bánó József	Rajz	—
16.	Klaudy Gyula	Rajz	—

*)-gal jelzettek egyuttal tanítóképző-intézeti tornatanárjelöltek is.

III. Tanítóképző-intézeti tanárvizsgáló bizottságok.

A) A budapesti kir. tudományegyetemen :

„Országos Tanítóképző-intézeti Tanárvizsgáló Bizottság“

(kineveztetett 5 évi időtartamra a vallás- és közoktatás m. kir. miniszternek 1911. április 1. — 38840. sz. rendelete alapján).

Elnök: Dr. PAUER IMRE, min. tanácsos, tud. egyetemi ny. r. tanár.

Alelnök: üresedésben.

Jegyző: Dr. KOVÁCS JÁNOS, áll. polg. isk. tanítóképző-intézeti r. tanár.

Vizsgáló bizottságok.

Dr. BALLAGI ALADÁR, tud. egyetemi ny. r. tanár, a történelemre

Dr. BEKE MANÓ, egyetemi ny. r. tanár, a mennyiségtanra.

Dr. BEÖTHY ZSOLT, min. tanácsos, tud. egyetemi ny. r. tanár, a magyar irodalomra.

Dr. BLEYER JAKAB, tud. egyet. ny. r. tanár, a német nyelv és irodalomra.

Dr. CZIRBUSZ GÉZA, tud. egyetemi ny. r. tanár, a földrajzra.

Dr. ENTZ GÉZA, udv. tanácsos, tud. egyetemi ny. r. tanár, az állattanra.

Dr. báró EÖTVÖS LÓRÁND, v. b. t. t., tud. egyet. ny. r. tanár, a fizikára.

Dr. FINÁCZY ERNŐ, udv. tanácsos, tud. egyetemi ny. r. tanár, a paedagogiára.

Dr. FRÖHLICH IZIDOR, udv. tanácsos, tud. egyet. ny. r. tanár, a fizikára.

Dr. HEINRICH GUSZTÁV, min. tanácsos, nyug. tud. egyet. ny. r. tanár, a német nyelv és irodalomra.

Dr. ILOSVAY LAJOS, udv. tanácsos, vallás- és közokt. államtitkár.

Dr. KLEIN GYULA, műegyetemi ny. r. tanár, a növénytanra.

Dr. KLUPATHY JENŐ, tud. egyetemi ny. r. tanár, a fizikára.

Dr. KÖVESLIGETHY RADÓ, tud. egyetemi ny. r. tanár, a földrajzra.

Dr. KRENNER JÓZSEF, udv. tanácsos, tud. egyetemi ny. r. tanár, az ásványtanra.

Dr. MÁGÓCSY-DIETZ SÁNDOR, tud. egyetemi ny. r. tanár, a növénytanra.

Dr. MARCZALI HENRIK, tud. egyetemi ny. r. tanár, a történelemre.

Dr. NÉGYESY LÁSZLÓ, tud. egyetemi ny. r. tanár, a magyar irodalomra.

Dr. PAUER IMRE, min. tanácsos, tud. egyetemi ny. r. tanár, a paedagogiára.

Dr. PETZ GEDEON, tud. egyetemi ny. r. tanár, a német nyelv- és irodalomra.

Dr. RADOS GUSZTÁV, műegyetemi ny. r. tanár, a mennyiségtanra.

Dr. RIEDL FRIGYES, tud. egyetemi ny. r. tanár, a magyar irodalomra.

Dr. SIMONYI ZSIGMOND, tud. egyet. ny. r. tanár, a magyar nyelvészetre.

Dr. SZINNYEI JÓZSEF, tud. egyet. ny. r. tanár, a magyar nyelvészetre.

Dr. VÁNGEL JENŐ, kir. tanácsos, tud. egyetemi m. tanár, áll. polg. isk. tanítóképző-intézeti és az Apponyi-kollégiumi igazgató, az állattanra.

B) A budapesti kir. országos zeneakadémián :

„Orsz. Tanítóképző-intézeti Zenetanárvizsgáló Bizottság“

(5 évi időtartamra kineveztetett a vallás- és közoktatás m. kir. miniszternek
57654/1914. sz. rendelete alapján.)

Elnök: MIHALOVICH ÜDÖN, min. tanácsos, zeneakadémiai igazgató.

Alelnök: CHOVÁN KÁLMÁN, zeneakadémiai tanár.

Vizsgáló bizottsági tagok :

BLOCH JÓZSEF, zeneakadémiai tanár.

HERZFELD VIKTOR, zeneakadémiai tanár.

KEMÉNY REZSŐ, zeneakadémiai tanár.

Dr. KODÁLY ZOLTÁN, zeneakadémiai tanár.

KUN LÁSZLÓ, zeneakadémiai tanár.

LAUB ISTVÁN, zeneakadémiai tanár.

MAMBRINY GYULA zeneakadémiai tanár (1912. ápr. 13. 45593. sz. r.).

MORAVCSIK GÉZA, zeneakadémiai tanár.

SZABADOS BÉLA, zeneakadémiai tanár.

SZAUTNER ZSIGMOND, zeneakadémiai tanár.

SZENDY ÁRPÁD, zeneakadémiai tanár.

SZTANKÓ BÉLA, áll. tanítóképző-intézeti tanár, a vizsgáló bizottság jegyzője.

Dr. VÁNGEL JENŐ, a tanítóképző-intézeti tanárjelöltek Apponyi-kollégiumának igazgatója.

„Orsz. Tanítóképző-intézeti Tornatanárvizsgáló Bizottság“

Elnök: Dr. SZINNYEI JÓZSEF, egyetemi tanár.

Ügyvivő alelnök: Dr. VÁNGEL JENŐ, kir. tanácsos, egyet. m. tanár, a polg. isk. tanítóképző-int. igazgatója.

Alelnök: Berta Ilona, az Erzsébet-nőiskola igazgatója.

Vizsgáló bizottsági tagok :

BÉLY MIHÁLY, Bpest székesfővárosi torna-szakfelügyelő: a testgyakorlás elméletére.

KMETYKÓ JÁNOS, polg. isk. tanítóképző-intézeti tanár, a vizsgáló-bizottság jegyzője, a tornatanítás módszertanára.

POGÁNY IDUNA, Erzsébet-nőiskolai tanár, a tornatanítás módszertanára.

Dr. REHÁK ARTHUR, a polg. isk. tanítóképző-intézet orvosa: anatomia és első segélynyújtásra.

UJHELYI SÁNDOR, Bpest székesfővárosi torna-szakfelügyelő: a testgyakorlás története.

Tanítóképző intézet tanári oklevelet nyertek:

1. *Bocskay Károly* (kémia, ásványtan főtárgy, — állattan, növénytan és fizika, továbbá torna).
2. *Déri Gyula* (paedagogia, filozofia).
3. *Flóra Sándor* (növénytan főtárgy, — állattan, kémia, ásványtan és fizika).
4. *Horváth István* (földrajz főtárgy — történet és magyar).
5. *Kelemen Miklós* (paedagogia, filozofia, továbbá torna).
6. *Kenyeres Elemér* (paedagogia, filozofia).
7. *Lukács Béla* (zene).
8. *Orbán András* (földrajz főtárgy, — történet és magyar, továbbá torna).
9. *Popity Károly* (kémia, ásványtan főtárgy, — állattan, növénytan és fizika).
10. *Pödör Béla* (paedagogia, filozofia, továbbá torna).
11. *Sziemeister János* (állattan főtárgy, — növénytan, ásványtan, kémia és fizika).
12. *Tanai Antal* (paedagogia, filozofia, továbbá torna).
13. *Vacek Béla* (állattan főtárgy, — növénytan, kémia, ásványtan és fizika).
14. *Váradi József* (paedagogia, filozofia, továbbá torna).
15. *Bánó József* (rajz).
16. *Klaudy Gyula* (rajz).

D)

Tanfolyam.

Az intézettel kapcsolatosan az 1914. évben július hó 1—16-ikáig bezárólag a következő szüneti, továbbképző tanfolyam tartatott:

A polgári iskolai tanerők részére.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úrnak 1914. évi 53329. számú magas rendelete által szervezett s az állami Paedagogiumban július hó 12.-től 16.-ig tartott tanfolyamon előadásokat tartottak:

1. *Dr. Bozóky Endre* kir. tanácsos, az országos közoktatási tanács titkára: „A polgári leányiskolai új tantervi utasításoknak általános alapelvei és részletes ismertetése.”

2. *Bábel Rezső* tornaegyesületi szakvezető tanár: „Gyakorlati svéd tornázás a férfiak számára”.

3. *Kmetykó János* paedagogiumi rendes tanár: „A testgyakorlás elmélete és módszertana kiváló tekintettel a svéd és dán testgyakorlásra”. Játékdélutánok.

4. *Dr. Littke Aurél* paedagogiumi rendes tanár: „Földrajzi praktikum”.

5. *Dr. Moesz Gusztáv* nemzeti muzeumi növénytan i igazgató-őr; tanár: „Növényrendszertani és növényélettani gyakorlatok”.

6. *Pogány Iduna*, Erzsébet nőiskolai rendes tanár: „Gyakorlati svéd tornázás a nők számára”.

7. *Dr. Vángel Jenő* egyetemi m. tanár, igazgató: Állatrendszertani gyakorlatok, a biológiai szertár kezelése.

A tanfolyam vezetője: *dr. Vángel Jenő* igazgató volt.

A tanfolyam hallgatóinak névsora.

Sorszám	N é v	A polgári iskola	
		h e l y e	f a j a
1	Adamovich Rezső	Alsókubin	állami
2	Alszeghy Erzsébet	Körmend	"
3	Antal Ferenc	Szilágycseh	"
4	Arányi M. Margit	Budapest	felekezeti
5	Ács Ilona	Sepsiszentgyörgy	állami
6	Bartal Alajos	Győr	"
7	Bende M. Gizella	Budapest	felekezeti
8	Berka Aranka	Belényes	állami
9	Bodrog Irén	Somorja	"
10	Bogár Lajos	Nagyszeben	"
11	Bokor Mária	Segesvár	"
12	Borosnyay Szeréna	Budapest	"
13	Böloni Margit	Szentes	"
14	Brencsik Vilma	Fehértemplom	"
15	Özv. Csekey Istvánné	Szolnok	"
16	Emresz Róbert	Nagytapolcsány	"
17	Ébner Jolán	Budapest	községi
18	Érdeky Gabriella	Budafoke	állami
19	Érdeky Matild	Dicsőszentmárton	"
20	Fazekas Sándor	Sopron	"
21	Földes Ferenc	Alsókubin	"
22	Frigyes Béla	Lugos	áll. s. közs.
23	Gáspárdy Aladár	Orsova	állami
24	Gera Franciska Sári	Kismarton	"
25	Hebeltné Gindert Margit	Zsolna	"
26	Golla Valeria	Dunaföldvár	magán
27	Grecksán Lukréczia	Ungvár	állami
28	Gyórfi Pál	Marosvásárhely	"
29	Hammer Ilona	Belényes	"
30	Hantos Gyula	Kolozsvár	"
31	Harrach Anna Mária	Kispest	"
32	Héger Erzsébet	Budapest	községi
33	Hiller Annuntiata	Pápa	felekezeti
34	Holzmann Berta	Székelyudvarhely	állami
35	Homonnay Flóra Végh J.-né	Kolozsvár	"
36	Horváth Dezső	Zombor	községi
37	Jablánczy Margit	Balassagyarmat	állami
38	Jenőffy Piroska	Pozsony	"
39	Kecskeméthy Anna	Budapest	községi
40	Keller Aladár	Szatmárnémeti	állami
41	Kigyóssi Margit	Salgótarján	"
42	Kiss Karolin	Debreczen	"
43	Kiszely Valeria	Ujpest	"
44	Kölkedy Mater Szaniszló	Kassa	felekezeti
45	Kovács Antalné	Szabadka	"
46	Krüger Jenny	Belényes	állami
47	László Marietta	Budapest	községi
48	Maár Margit	Debreczen	felekezeti
49	Madarász László	Budapest	községi
50	Merle Mária Kormos Istvánné	Komárom	állami
51	Mondok Ferenc	Pinkafő	"
52	Orel Gézané	Budapest	községi

Sorszám	N é v	A polgári iskola	
		h e l y e	f a j a
53	Osztiadal Anna	Nyiregyháza	községi
54	Palugyay Margit	Budafok	állami
55	Pauer Ilona	Fiume	"
56	Pelte Atanázia	Budapest	felekezeti
57	Palotay Boriska		
58	Polgár Márta	Törökbálint	"
59	Radnai Margit	Budapest	állami
60	Rézler M. Aloyzia	Kassa	felekezeti
61	Ribiczey Piroska	Hódmezővásárhely	állami
62	Ribiczey Róza	Mór	"
63	Ronta Gizella	Kisujszállás	községi
64	Rucsinszky Lola	—	—
65	Sas Sándor	Torda	állami
66	Sass Lajos	Szolnok	"
67	Schlanger Róza	—	—
68	Simon Ferenc	Nagyroczce	állami
69	Siska Teréz	Kispest	"
70	Skita Margit	—	—
71	Sugár József	Karánsebes	állami
72	Szabó Margit	Túrkeve	"
73	Szathmáry Károly	Kerevára	"
74	Szalay László	Dicsőszentmárton	"
75	Szentgyörgyi Béla	Szigetvár	"
76	Székely Jenő	Rákospalota	közs. seg.
77	Szépréthy Vilma	Igló	felekezeti
78	Szontai Oszkár	Komárom	községi
79	Takáts Karola	Nyiregyháza	"
80	Tricska Viktor	Ruttká	állami
81	Tróber Etelka	Pécs	községi
82	Tuka Ella	Tóváros	"
83	Urbányi Emilia	Budapest	állami
84	Vajda Emil	Nyiregyháza	községi
85	Vajda Ernő	Temesvár	"
86	Velty Anna	Eger	felekezeti
87	Végh Károly	Bánffyújnyad	állami
88	Wellmann Rezső	Marosujvár	"
89	Wolman Paula	Budapest	felekezeti
90	Zambra Valentina	Fiume	állami
91	Znojemszky Gizella	Szászváros	"

Jegyzet: A férfiak a Paedagogiumban, a nők a Csalogány-utcai elemi iskola tanítónőképző-intézetben kaptak ingyen szállást.

Általános munkabeosztás.

Órák	Július 2. Csütörtök		Július 3. Péntek		Július 4. Szombat		Július 5. Vasárnap	Július 6. Hétfő		Július 7. Kedd		Július 8. Szerda	
8—9	Jelentkezés		Földrajzi praktikum	Növény- tan	Földrajzi praktikum	Növény- tan	Közös kirándulás Visegrádra	Földrajzi praktikum	Növény- tan	Földrajzi praktikum	Növény- tan	Földrajzi praktikum	Növény- tan
9—10	A tanfolyam megnyitása		Állattani praktikum (előadás)		Tantervi utasítások			Tantervi utasítások	Tantervi utasítások		Tantervi utasítások		
10—11	Földrajzi praktikum	Növény- tan	Állattani praktikum		Állattani praktikum (előadás)			Állattani praktikum (előadás)	Állattani praktikum (előadás)		Állattani praktikum (előadás)		
11—12	Állattani praktikum (előadás)		(gyakorlat)		Állattani praktikum			Állattani praktikum	Állattani praktiknm		Állattani praktikum		
12—1	—		—		gyakorlat)			(gyakorlat)	(gyakorlat)		(gyakorlat)		
3—4	Testgyakorlat elmélete		Testgyakorlás elmélete		Testgyakorlás elmélete			Testgyakorlás elmélete	Testgyakorlás elmélete		Testgyakorlás elmélete		
4—5	Testgyakorlás a hölgyek részére		Testgyakorlás a férfiak részére		Testgyakorlás a hölgyek részére			Testgyakorlás a férfiak részére	Testgyakorlás a hölgyek részére		Testgyakorlás a férfiak részére		
5—6	Testgyakorlás a férfiak részére		Testgyakorlás a hölgyek részére		Testgyakorlás a férfiak részére			Testgyakorlás a hölgyek részére	Testgyakorlás a férfiak részére		Testgyakorlás a hölgyek részére		
6—7	Játék		--		Játék			—	—		—		

Órák	Julius 9. Csütörtök		Julius 10. Péntek		Julius 11. Szombat		Julius 12. Vasárnap	Julius 13. Hétfő		Julius 14. Kedd		Julius 15. Szerda		Julius 16. Csütörtök
8—9	Földrajzi praktikum	Növény- tan	Földrajzi praktikum	Növény- tan	Földrajzi praktikum	Növény- tan	Közös kirándulás Tatatóvárosra.	Földrajzi praktikum	Növény- tan	Földrajzi praktikum	Növény- tan	Földrajzi praktikum	Növény- tan	—
9—10	Tantervi utasítások		Tantervi utasítások		Tantervi utasítások			Tantervi utasítások		Tantervi utasítások		Tantervi utasítások		Tantervi utasítások
10—11	Állattani prak- tikum (előadás)		Állattani prak- tikum (előadás)		Állattani prak- tikum (előadás)			Állattani prak- tikum (előadás)		Állattani prak- tikum (előadás)		Állattani prak- tikum (előadás)		
11—12	Állattani prak- tikum		Állattani prak- tikum		Állattani prak- tikum			Állattani prak- tikum		Állattani prak- tikum		—		A tanfolyam befejezése
12—1	(gyakorlat)		(gyakorlat)		(gyakorlat)			(gyakorlat)		(gyakorlat)		—		
3—4	Testgyakorlás elmélete		Testgyakorlás elmélete		Testgyakorlás elmélete			Testgyakorlás elmélete		Testgyakorlás elmélete		Testgyakorlás elmélete		—
4—5	Testgyakorlás a hölgyek részére		Testgyakorlás a férfiak részére		Testgyakorlás a hölgyek részére			Testgyakorlás a férfiak részére		Testgyakorlás a hölgyek részére		Testgyakorlás a férfiak részére		—
5—6	Testgyakorlás a férfiak részére		Testgyakorlás a hölgyek részére		Testgyakorlás a férfiak részére			Testgyakorlás a hölgyek részére		Testgyakorlás a férfiak részére		Testgyakorlás a hölgyek részére		—
6—7	Játék		—		Játék			—		Játék		—		—

Jegyzet: Az egyes előadások a következő helyeken tartatnak.

A tantervi utasítások ismertetése: Paedagogium, I. emelet. Zeneterem.

Földrajzi praktikum: Paedagogium, I. emelet. Földrajzi tanterem.

Növénytan: Paedagogium, II. emelet. Biológiai tanterem.

Állattani praktikum (előadás): Paedagogium, II. emelet. Biológiai tanterem.

Állattani praktikum (gyakorlat): Paedagogium, II. emelet. Biológiai laboratórium.

Testgyakorlás elmélete: Paedagogium, tornacsarnok.

Játék: Paedagogium, tornacsarnok.

Testgyakorlás: Paedagogium, tornacsarnok.

Dr. Bozóky Endre, kir. tanácsos, az országos közoktatási tanács titkára.

A polgári leányiskolái új tantervi utasításoknak általános alapelvei és részletes ismertetése.

12 óra előadás.

A tantervekről általában ; — Óraterv.

A polgári iskolák helyzete tanügyünk szervezetében.

A nőoktatás-nevelés hazánkban és a külföldön, különösen Németországban.

A német leánynevelés reformjának általános szempontjai és a reform irányai.

A nőoktatással kapcsolatos kérdések hazánkban.

A polg. leányiskola tanügyi szervezetünkben.

Statisztikai adatok.

A polg. leányiskola tantervének ismert anyaga és csoportosítása.

A polg. leányiskola óraterve.

A tantervi utasítások általános bevezetésének ismertetése.

A tanítás alapelveiről.

A tanítás módjáról.

A tanár szerepe a tanításban.

Gyakorlati kiképzés.

Erkölcsei és esztétikai nevelés.

A reális polgári műveltség megadása.

A lélek egyetemes művelése.

Az utasítás rendeltetése.

Az egyes tárgyakra vonatkozó utasítások ismertetése :

Nemzeti tantárgyak :

Magyar nyelv és irodalom. — Történet.

Idegen nyelvek :

Német nyelv. — Francia nyelv.

Reális tárgyak :

Földrajz. — Állat- és növénytan. — Ásványtan és chemia. —
Természettan. — Élet- és egészségügyi ismeretek.
Számтан és mértan.

A nőnevelés tárgyai :

Háztartási és nevelési ismeretek. — Női kézimunka.

Művészeti tárgyak :

Rajz. — Szépírás. — Ének.

Testnevelés :

Testgyakorlat.

2.

Dr. Lüttke Aurél, paedagógiumi tanár.

Földrajzi gyakorlatok.

12 óra előadás.

*A földrajztanítás segédeszközei :**A) Szemléltető eszközök :*

1. Természetes szemléltető eszközök :
 - a) a megfigyelés ;
 - b) a kép (egybekötve vetített képek bemutatásával) ;
 - c) kőzet- és terménygyűjtemény.
2. Mesterséges szemléltető eszközök :
 - a) a glóbus ;
 - b) a domború térkép ;
 - c) a térkép (egybekötve kartografiai gyakorlatokkal) ;
 - d) a rajz.

B) Műszerek :

1. Fontosabb csillagászati-geográfiai műszerek.
2. Fizikai földrajzi (meteorológiai és oceanográfiai) műszerek.

3. Kartografiai műszerek (a kartografiai gyakorlatokkal kapcsolatban).

4. Egyéb eszközök.

C) *A tankönyv.*

* * *

Kirándulás a Hármasszoros Határhegyre. — A Magyar Földrajz Intézet R. T. műhelyeinek megtekintése a térképkészítés technikájának tanulmányozása céljából.

3.

Dr. Moesz Gusztáv, Nemzeti Múzeumi növénytári igazgató ör; tanár.

Növényrendszertani és növényélettani gyakorlatok.

12 óra előadás.

1. óra. A rendszerbe való foglalás alapelvei.
2. óra. A fajok keletkezése.
3. óra. A nyálkatelepes és a hasadó növények.
4. óra. A moszatok.
5. óra. A penészgombák.
6. óra. A tömlős gombák.
7. óra. A bazídiumos gombák és a zúzmók.
8. óra. A mohák és a harasztok.
9. óra. A magvas növények rendszerének áttekintése.
10. óra. Herbárium-készítés, növények határozása.
11. óra. A növények táplálkozása, lélegzése.
12. óra. A növények növekedése, mozgása és szaporodása.

4.

Dr. Vángel Jenő, egyetemi m. tanár, igazgató.

Állatrendszertani gyakorlatok, a biológiai szertár kezelése.

12 óra előadás, 24 óra gyakorlat.

I. *A mikroszkópi vizsgálatokhoz szükséges* újabb eszközök s a legfontosabb munkák ismertetése.

A mikroszkóppal való bánás, rendben tartása; áteső és ráeső fényben való vizsgálás, nagyítás és annak mérése; mikroszkópi készítmények használhatósága.

A mikroszkópi praeparálás sorrendje. Friss készítmények. Állati és növényi sejt. Állati és növényi szövetek.

Víztartalmú készítmények eltevése. Glycerinben, glycerin-zselatinban való állandósítás, körülkerítés.

Víztelenített készítmények eltevése. Száraz tárgyak (toll, szőr, pikkely, stb.) eltevése. Rendes eljárás: Rögzítés, keményítés, felvilágosítás és kanadabalzsamban való állandósítás. Fedőlemez-készítmények.

Beágyazás, metszés, festés és festőanyagok. Beágyazás parafinba, celloidinbe. Metszés beretvával, kézi és szánka mikrotommal. Egyszerű (borax-karmin, haematoxin, nevezetesebb anilin festőanyagok) és kettős festés.

Mikroszkópi készítmények rendben tartása.

II. *A boncolás és nemei*, egybekötve egyes fontosabb élettani kísérletekkel.

Folyami rák, hal, madár és nyul boncolása.

Az ökör-szem, a borju-szív demonstrálása.

III. *Anatómiai készítmények* és azok készítése. Száraz és nedves úton eltett készítmények. Vázkészítés.

Rögzítés, formálás és keményítés.

A nedves úton eltett készítmények felállítása. Az üvegek elzárása.

IV. A véglények, tömlőállatok (szivacsok, hydra), rákok, százlábúak, pókok, rovarok (egyes-, recés-, álrecés-, fedeles-, pikkelyes-, félfedeles- s kétszárnyúak), csigák, halak, kételtűek és csúszómászók gyűjtése, konzerválása a gyűjtemények számára és a legfőbb meghatározó munkák ismertetése kiváló tekintettel a hazai faunára és a magyar irodalomra.

V. *A gyűjtemények rendben tartása.*

5.

Bábel Rezső, polgári iskolai, Pogány Iduna, Erzsébet-nőiskolai és Kmetykó János, paedagógiumi tanárok.

A svéd torna módszertana, elmélete, gyakorló órái és a játékok anyaga.

12 elméleti, 12—12 gyakorlati és 6 óra játék.

Az előadások célja és anyaga.

A svéd tornarendszerről általában. Egy rationális tornaóra beosztása és hatása. A gyakorlati anyag ismertetése (osztályonként). Az iskolai élettel együtt járó káros hatások ellensúlyozására szolgáló gyakorlatok ismertetése. Az egész szervezetnek, úgy a belső nemezebb szerveknek valamint a csontszalag- és izomrendszernek harmonikus foglalkoztatására szolgáló útmutatások megadása. A testi foglalkozásokban szenvedők tornája.

Az óraterv. Az óraterv összeállítására vonatkozó szabályok. Óráközi gyakorlatok. Az oktatás menete és a tanító magatartása. A testnevelő anyag kezelésére szolgáló egyéb utasítások. A vezénylés. A játékok és nevelő szabadtéri gyakorlatok. A leányok tornája. A tornaterem és felszerelése. A játszótér és felszerelése.

Az előadások menete :

A) *Módszertan és elmélet, 12 óra. Előadó : Kmetykó János.*

1. óra. A svéd torna célja és feladata. A testgyakorlatok beosztása és a testre való hatása.

2. óra. Rendgyakorlatok, lábgyakorlatok és kargyakorlatok (az I., II., III. és IV. osztályban).

3. óra. Nyakgyakorlatok, oldal-, has- és hasizmokat erősítő gyakorlatok (az I., II., III. és IV. osztályban).

4. óra. Törzsfeszítő gyakorlatok (az I., II., III. és IV. osztályban).

5. óra. Függési és egyensúlyozó gyakorlatok (az I., II., III. és IV. osztályban).

6. óra. Járási és futási gyakorlatok (az I., II., III. és IV. osztályban).

7. óra. Ugrás és ügyességi gyakorlatok (az I., II., III. és IV. osztályban).

8. óra. Légzési gyakorlatok. Az óraterv. Az óraterv összeállítására vonatkozó szabályok.

9. óra. Óráközi gyakorlatok. Az oktatás menete és a tanító magatartása. Előrehaladás az oktatásban.

10. óra. Az anyag kezelésére szolgáló egyéb útmutatások. Előkészület a tornaóra.

11. óra. Vezénylésről. A leányok tornája.

12. óra. A tornaterem és felszerelése.

B) *Gyakorló órák. 12—12 óra. Előadók: Pogány Iduna és Bábel Rezső tanárok.*

1. óra.	I.	testgyakorló óra a polgári iskolák	}	az I. osztály tananyagának gyakorlati átvétele.
2. óra.	II.	" " " "		
3. óra.	III.	" " " "		
4. óra.	I.	" " " "	}	a II. osztály tananyagának gyakorlati átvétele.
5. óra.	II.	" " " "		
6. óra.	III.	" " " "		
7. óra.	I.	" " " "	}	a III. osztály tananyagának gyakorlati átvétele.
8. óra.	II.	" " " "		
9. óra.	III.	" " " "		
10. óra.	I.	" " " "	}	a IV. osztály tananyagának gyakorlati átvétele.
11. óra.	II.	" " " "		
12. óra.	III.	" " " "		

C) *Játékok. 6 óra. Előadó: Kmetykó János.*

(Részt vesznek az összes jelentkezett nők és férfiak.)

1. óra. A mozgásos játékok felosztása. Az újabban felkarolt csarnoki és szabadtéri játék ismertetése.

2. óra. A polgári iskolák I. osztályának játéakai.

3. óra. " " " II. " "

4. óra. " " " III. " "

5. óra. " " " IV. " "

6. óra. A nevelő játékok betanítása és vezetése. A játszótér és felszerelése.

* * *

Jegyzet. A tornában résztvevő férfiak (tornanadrág, trikó és cipő) és hölgyek (rendes tornadresses: tornanadrág, blouse, tornacipő) megfelelő tornaruhában tartoztak megjelenni.

E)

Függelék.

I.

A polgári iskolai tanítóképző intézetbe való felvétel.

Az intézetbe pályázat útján vétetnek fel a hallgatók.

A hallgatók táppénzt nem fizetnek. Lehetnek: teljes ingyenesek, féldíjasok, 180 kor. vagy ebéd-segélyesek és segély nélküli bejárók.

A teljes ingyenesek az intézet internátusában kapnak minden díj nélkül ételmezést, lakást, fűtést és világítást.

A féldíjasok ugyanezen kedvezményt havi 18 K-ért élvezik.

Az ösztöndíjasok egyenkint havi 18 K. segélyben, vagy ingyen ebéd-kedvezményben részesülnek.

A pályázatot évenként a vallás- és közoktatásügyi miniszter rendeletével, rendszerint április vagy május hónapban teszi közzé az igazgatóság a vallás- és közoktatásügyi miniszterium „Hivatalos Közlöny“-ében és egyes tanügyi lapokban. A pályázati határidő május 31. A később érkezett vagy fel nem szerelt folyamodványok nem vehetők figyelembe.

A felvételt a nagymélt. vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úrhoz intézett s az áll. polg. iskolai tanítóképző igazgatóságához benyújtott folyamodványban kell kérelmezni. A kérvényben, melyre 1 koronás bélyeg illesztendő, világosan kiteendő, hogy az illető melyik szakcsoportra (nyelv- és történettudományi vagy mennyiség- és természettudományi) óhajtja magát felvétetni. Akik a zenei tárgyakban kellő jártasságot tudnak felmutatni, azok az ezen szakokkal kapcsolatosan szervezett zenei szakra is beiratkozhatnak. *Az állami kedvezményben részesülők* pedig a főszakokon kívül *valamelyik mellékszakra* (zenére vagy tornára) beiratkozni s azt rendszeren, egész éven át hallgatni tartoznak.

A folytatólágosan magasabb évfolyamba lépő hallgatók a beiratkozás alkalmával tartoznak leckeönyvüket bemutatni.

Aki a beiratkozásra kitűzött időn túl jelentkezik, elfogadható okok alapján két hétig az igazgató, azontúl, de legkésőbb október hó közepéig, csak a vallás- és közoktatásügyi miniszter engedélyével vehető fel.

Évközben az intézetbe hallgatóul belépni nem lehet.

II.

Magánúton való végzés a polgári iskolai tanítóképző-intézetben.

A polg. isk. tanítók képesítő vizsgálatáról s azt ezt megelőző évfolyam-vizsgálatokról a nagym. vallás- és közokt. m. kir. miniszterium által 1902. évi 539. eln. sz. alatt kiadott s a képesítő vizsgálatra készült jelöltekre nézve érvényben levő. „Szabályzat“ rendelkezik. (Kapható az egyetemi nyomdában. I. Vár, ára 50 fill.)

A magánúton való végzést a polg. isk. tanító-képesítő vizsgálati szabályzat 14—18. §-a a következőképen írja elő:

14. §. Felső nép- és polgári iskolai tanító-képesítő vizsgálatra bocsáthatók:

1. A polgári iskolai képzőintézetek azon hallgatói, akik a II. évfolyamot sikerrel végezték: az *I. képesítő vizsgálatra*; a *II. képesítő vizsgálatra* pedig azok, akik a képzőintézetek III. évfolyamát sikerrel végezték s az I. vizsgálatot sikerrel letették.

2. Kivételképen vizsgálatra bocsáthatók még mindazon okleveles elemi népiskolai tanító, ki képesítés után legalább egy éven át valamely nyilvános iskolában mint tanító működött, s ez egy évi tanítói gyakorlat után a polgári iskolai tanítóképző intézetben az I. és II. évfolyam tananyagából az osztályvizsgálatot magánúton sikerrel letette: az I. vizsgálatra; s ha a III. évfolyamról is letette a magán osztályvizsgálatot s az I. képesítő vizsgálatot sikerrel kiállotta: a II. vizsgálatra.

15. §. Az *énekből* és *testgyakorlásból* csak oly egyén bocsátható vizsgálatra, akinek a fentebb említett két tudománycsoport valamelyikéből már van képesítő oklevele, s e mellett igazolja, hogy a testgyakorlatban, illetőleg az énekben szakszerű kiképzést nyert.

A *nyelv-mesteri* vizsgálatra jelentkezésnél legalább is elemi tanítói oklevél bemutatása követeltetik.

16. §. Vizsgálatra való bocsátásért a szünidei két hónap kivételével bármikor jelentkezhetni.

Az első évfolyamra azok vétetnek fel, akiknek elemi iskolai tanítói oklevelük vagy középiskolai érettségi bizonyítványuk van. Az utobbiak azonban még az elemi iskolai tanítóképző-intézet pae-

dagógiai tantárgyainak tananyagából külön felvételi vizsgálatot is tartoznak tenni.

A folytatólagos évfolyamokra azok vétetnek fel, kik az előző évfolyamot sikerrel elvégezték.

A folyamodványhoz, amelynek külső lapján a lakóhely pontosan megjelölendő (akár csak a felvételért, akár pedig ösztöndíjért is folyamodjék az illető), melléklendő bizonyítványok a következők:

1. Tiszti-orvosi bizonyítvány arról, hogy az illető teljesen egészséges.

2. A folyamodó előképzettségéről tanuskodó oklevél, vagy iskolai bizonyítvány. Abban az esetben, ha a folyamodó a folyamodás határnapján tanítói oklevéllel még nem rendelkeznék, mellékelheti az előző évről s a megfelelő osztály látogatásáról szóló igazolványát vagy értesítőjét, a beiratáskor azonban tartozik az előirt okiratokat bemutatni. Azon folyamodó, ki valamely alkalmazásban van, tartozik illetékes hatóságától működési bizonyítványt is mellékelni.

3. Hiteles községi bizonyítvány a szülők foglalkozásáról, vagyoni állapotáról, részletesen kimutatva azoknak minden forrásból eredő jövedelmét s a folyamodónak esetleg magánvagyonát.

4. Községi vagy más hiteles bizonyítvány a családtagok számáról, ezek életkoráról és arról, hogy hány gyermek van a családfő közvetlen gondozása alatt s hány van távol a szülői háztól.

A felvételtől az illetőket — a nagymélt. vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztertől leérkezett rendelkezés után — az igazgatóság értesíti.

A felvétel csak akkor válik végérvényessé, ha a folyamodónak tanítói pályára való alkalmasságát az intézeti orvos is megállapítja.

A miniszter által felvett hallgatók beiratkozása szeptember hó elején történik, még pedig:

A felvett hallgatók, erről szóló hivatalos értesítésük bemutatásával, a kitűzött s velük előre tudatott időben személyesen jelentkeznek az igazgatónál beiratkozás végett s beszolgáltatják pontosan kitöltött jelentkező-lapjukat.

Az újonnan felvett hallgatók a beiratkozás alkalmával megkapják lecke-könyvüket és az intézet szervezeti és rendtartási szabályzatának egy példányát.

A jelentkezés a vizsgáló bizottság elnökségéhez intézendő kellően bélyegelt folyamodvány alakjában történik, melyben a jelölt világosan kifejezi, hogy a II. fejezetben felsorolt képesítő vizsgálatok közül melyikre kíván bocsáttatni.

A folyamodványok a polgári iskolai képző intézetek igazgatóinál, mint a vizsgáló bizottság alelnökeinél nyújtandók be.

17. §. A folyamodványokhoz melléklendő:

a) életrajz, melyben a jelölt eddigi összes tanulmányai szolgálata s foglalkozása egészen a folyamodvány benyújtásának idejéig időrendben, röviden és hitelesen elő vannak adva; megemlítendő benne a jelölt nyelvismerete is;

b) a jelölt keresztlevele vagy születési bizonyítványa;

c) a jelölt elemi népiskolai tanítói oklevele; esetleges szolgálati bizonyítványa;

d) közszolgálatban álló egyéneknél közvetlen előljárójuk által kiállított minősítvényi táblázat, másoknál illetékes hatóságuk által kiállított erkölcsi bizonyítvány;

e) orvosi bizonyítvány arról, hogy a jelölt testi épség szempontjából kifogás alá nem esik.

18. §. A polgári iskolai tanítóképző-intézet kötelékében álló jelöltek jelentkezésénél a jelentkezésnek megszabott alaki kellékeit az intézet igazgatója egyszerűsítheti.

Azokon kívül, miket a szabályzat 14. és 17. §-aiban a magánvizsgálatokra nézve elmond, még a következők veendői figyelembe:

1. Hogy valaki magánúton végezhesen, ahhoz nem kívánatik meg, hogy az illető beiratkozzék a polgári iskolai tanítóképző hallgatói közzé, hanem csak a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez címzett folyamodványát kell az intézet igazgatóságához benyújtani a magánvizsgálati engedély megadásáért. A folyamodvány, melyhez a szabályzat 18. §-ában felsorolt okiratok csatolandók, a polg. isk. tanítóképző igazgatóságához adandó be.

2. Ha a folyamodó a most említett kérvénye alapján a vizsgálati engedélyt már megkapta, akkor kérelmezheti a vizsgálat napjának kitézését, megjegyezvén, hogy magán osztályvizsgálatok az *iskolai évben csakis szeptember, január és május* hónapban tartatnak. A magánvizsgálatok ideje napi- és tanügyi lapokban minden alkalommal közzé tétetik.

3. Az egyes osztályvizsgálatok és az I. és II. képesítő vizsgálat között egy évnyi időköznek kell lenni.

4. A vizsgálati díj, mely a vizsgálatra való megjelenés napján a vizsgálat megkezdése előtt fizetendő le, osztályonként és szakcsoportonként 40—40 kor. A képesítő vizsgálat díja 50—50 kor.

5. Magán osztályvizsgálatot csak egy egész szakcsoportnak (l. a szabályzat II. fejezetét) minden tárgyából lehet tenni, külön

egyes körökből vagy éppen egyes tárgyakból magán osztályvizsgálatot tenni nem lehet; hasonlóan minden tárgyból kötelező a vizsgálat (így: Földrajzi gyakorlatok, Gyakorlati tanítás, Német nyelvi társalgás, Rajz stb.). Írásbeli vizsgálat teendő: a magyar- és német nyelvből s irodalomból, a mennyiségtani tárgyakból, tanítási tervezetből. A praktikumokból gyakorlati vizsgálat teendő. Vagyis a magán osztályvizsgálatnál az érvényben lévő tanterv összes tárgyai kötelezők, hasonló minőségben és mértékben, mint az az intézet rendes hallgatóitól megköveteltetik.

6. A polg. isk. tanítóképző minden szakcsoportját felölelő részletes tanterv a fentemlített egyetemi nyomdában kapható. A terv ára 68 fillér.

7. Megjegyzendő, hogy magánvizsgálati engedélyért csak azok folyamodhatnak, akik megelőzőleg már valamely nyilvános iskolánál egy évig mint tanítók működtek. Az érettségi bizonyítvánnyal folyamodók ezen kívül az el. tképzőben előadott összes paedagógiai tárgyakból felvételi vizsgálatot tartoznak tenni.

8. Azok akik középiskolai érettségi bizonyítvány alapján kérik felvételüket a Paedagógiumba, az előírt *különbözeti* felvételi vizsgálatot tartoznak tenni.

9. Kivételképen azok is tehetnek polgári iskolai tanítók képesítő vizsgálatot, akik az egyetemen hallgattak, esetleg középiskolai (alap-, szak-) vizsgálatot tettek; ezek tanulmányainak elbírálását, illetőleg beszámítási módját, vizsgálatra bocsáttatásuk feltételeit a szabályzat értelmében azonban esetről-esetre, mindenkor a vallás- és közoktatásügyi miniszter dönti el.

III.

A *különbözeti* felvételi vizsgálat tárgyai.

Azok részére, akik középiskolai érettségi bizonyítvány alapján kérik felvételüket a Paedagógiumba, az előírt *különbözeti* felvételi vizsgálat tárgyai a következők:

I. a *lélektanból* a neveléstani vonatkozások (a tanterv szerint: a lelki élet ismeretének fontossága a nevelés szempontjából, különös tekintettel a gyermekkorra; a gyermeki lélek fejlődési korszakainak összefoglaló áttekintése; a nevelés feladatai: a testi, értelmi és erkölcsi nevelés; családi és iskolai nevelés; kapcsolat a népiskola és a nevelés egyéb tényezői között; a népiskola feladata; nemzeti szellem a nevelésben.)

II. a *népiskolai nevelés- és oktatástan* ;

III. a *magyar népoktatásügy szervezete* ;

IV. a *nevelés története*.

A vizsgálatra való előkészülés céljából valamennyi tárgyból bármelyik, tanítóképzőintézetek részére engedélyezett és jelenleg használatos tankönyv használható.

TARTALOM:

	Lap
Ünnepi beszéd br. Eötvös Józsefről: Lovcsányi Gyulától	3
Történeti visszapillantás	18
Az 1913—14. tanév nevezetesebb eseményei	22
Az intézet közvetlen tanügyi főhatósága	26

A) Polgári iskolai tanítóképző-intézet.

I. Tanári kar	27
A tanári kar irodalmi munkássága az 1913/14 tanévben	35
II. Hallgatóság	41
Rendes hallgatók névjegyzéke	41
A r. hallgatók táblás kimutatása a vallás és születéshely szerint	46
Élvezett ösztöndíjak	46
Magán osztályvizsgálatot tett jelöltek névjegyzéke	47
Magán osztályvizsgálatot tett jelöltek táblás kimutatása	48
Magán osztályvizsgálatot tevők táblás kimutatása a vallás és születés- hely szerint	48
III. Ifjúsági egyesületek	49
I. Segítő egyesület	49
II. Ifjúsági kör	49
IV. Az intézettel kapcsolatban lévő bizottság	50
Orsz. felső nép- és polgári iskolai tanítóvizsgáló-bizottság	50
Táblás kimutatás az I. képesítő vizsgálatról	52
Táblás kimutatás a II. képesítő vizsgálatról	52
Táblás kimutatás a mellék- szakcsoportokról	53
Az 1911—12. tanévben polgáriskolai tanítói oklevelet nyertek névsora	53

B) Gyakorló polgári iskola.

I. Tantestület	55
II. Tanulóság	59
Rendes tanulóknak osztályonkénti névsora	59
Táblás kimutatás a rendes tanulókról vallás és születéshely szerint	61
Magántanulók névsora	61
Táblás kimutatás a magántanulókról vallás és születéshely szerint	61
III. A gyakorló polgári iskolában használt könyvek jegyzék	62

C) Elemi tanítóképző-intézeti tanárjelölti Apponyi-kollégium.

I. Vezetőség	64
II. Kollégiumi tagok	66
III. Vizsgáló bizottságok	67
IV. Az oklevelet nyertek névsora	69

D) Tanfolyamok.

I. A polgári iskolai tanerők részére	70
--	----

E) Függelék.

I. Felvétel a polgári iskolai tanítóképző-intézetbe	81
II. Magánúton való végzés a polgári tanítóképző-intézetben	82
III. Paedagogiai különbözeti vizsgálat	85

CONFIDENTIAL

1. The purpose of this document is to provide information regarding the activities of the [redacted] group, which is active in the [redacted] area. The group is composed of individuals who are active in the [redacted] area and are active in the [redacted] area.

2. The group is active in the [redacted] area and is active in the [redacted] area. The group is active in the [redacted] area and is active in the [redacted] area. The group is active in the [redacted] area and is active in the [redacted] area.

3. The group is active in the [redacted] area and is active in the [redacted] area. The group is active in the [redacted] area and is active in the [redacted] area. The group is active in the [redacted] area and is active in the [redacted] area.

4. The group is active in the [redacted] area and is active in the [redacted] area. The group is active in the [redacted] area and is active in the [redacted] area. The group is active in the [redacted] area and is active in the [redacted] area.

5. The group is active in the [redacted] area and is active in the [redacted] area. The group is active in the [redacted] area and is active in the [redacted] area. The group is active in the [redacted] area and is active in the [redacted] area.

6. The group is active in the [redacted] area and is active in the [redacted] area. The group is active in the [redacted] area and is active in the [redacted] area. The group is active in the [redacted] area and is active in the [redacted] area.

7. The group is active in the [redacted] area and is active in the [redacted] area. The group is active in the [redacted] area and is active in the [redacted] area. The group is active in the [redacted] area and is active in the [redacted] area.

8. The group is active in the [redacted] area and is active in the [redacted] area. The group is active in the [redacted] area and is active in the [redacted] area. The group is active in the [redacted] area and is active in the [redacted] area.